BEYNƏLXALQ VERGİ – MALİYYƏ TERMİNLƏRİNİN İZAHLI LÜĞƏTİ

Azərbaycan Respublikası

Vergilər Nazirliyinin

TƏDRİS MƏRKƏZİ

Şamaxı - 2015

A

“A” qaydası üzrə emissiya	Aksizlər	“Alicənab cəngavər”	Arbitraj (I)
Açıq emissiya	Aktivlər	Amortizasiya	Arbitraj (II)
Açıq hesab	Aktivlərin beta əmsalı	Alınmış saziş	Arbitraj qiymətqoyma
Adlı istiqraz vərəqələri	Aktivlərin dövretmə əmsalı	Alternativ xərc	Avrodollar
Agent nəzəriyyəsi	Aktivlərin xalis dövriyyə kapitalına nisbəti	Alternativ minimal vergi	Avrodollarlı depozit sertifikatı
"Ağ fil"	Aktivlərin rentabelliyi	Amerika/Avropa kolu	Avroieyen istiqraz vərəqələri
Akkreditiv	Aktivlərin sahibi/istifadəçiləri (Lizinq üzrə)	Annuitet	Avroistiqrazlar
Aksept	Aktuar	Annuitet əmsalı	Avtomatik bərpa olunan kredit
Akseptləşdirilmiş ticarət vekseli	Aktuar hesablamaların xətaları	Anomal gəlir	

B

Bank holdinqi	Bazar riski	Birbaşa lizinq	Bonus
Balans (mühasibat) dəyəri	“Bazar-balans dəyəri” əmsalı	Birbaşa vergilər	Borc
Balans mənfəəti	Bazis dərəcə	Birinci dərəcəli aksept	Borc intizamı
Balansdankənar maliyyələşmə	Bazis faiz dərəcəsi	Birja	Borc, istiqraz
Bank aksepti	Benefisiar	Birləşmələr və aktivləri	Borc və istiqrazlar
Başlanğıc yüklənmə effekti	Beta kitabı	Birləşmənin maliyyələşməsi	Borcla yüklənmə əmsalı
Barter	Bərabərsürətli amortizasiya	Biznes-plan	“Borc-xüsusi kapital” əmsalı

Bazar	Bərpa olunmayan xərclər	Biznes fəaliyyətinin bitməsi dəyəri	Borcun konsolidasiyası
Bazar aktivliyi əmsalları	Bir-birini inkar edən layihələr	Blank ötürülməsi	Broker
Bazar qiyməti	Bir-birini tamamlayan resurslar	Bonifikasiya	Broker fəaliyyəti
			Buraxılmış səhmlər

C

Cari əmsal	Cini indeksi	“Çörək və qırmanc”
Cari likvidlik əmsalı	Çağırışsız akkreditiv	

D

Daxili gəlirlilik norması	Dəyişən dərəcə	Diversifikasiya olunan risk	Dividendlərə qanunvericilik məhdudiyyətləri
Debitor borc	Dəyişən dərəcəli istiqraz vərəqələri	Dividend gəliri	Dividendlərin səmərəliliyi
Debitor borcların ödənməsinin orta müddəti	Diskont	Dividend gəlirin norması	Dividendlərin ödənişi
Defisit	Diskont dərəcəsi	Dividend ödəmələr əmsalı	Dolayısı vergilər
Dempinq	Diskont istiqraz vərəqələri	Dividend siyasəti	Dou-Cons indeksi
Deponent	Diskontlaşmış ödənmə müddəti qaydası	Dividend siyasəti və səhmlərin alınması	Dönərli qiymətli kağızlar
Deport	Diskontlaşdırma əmsalı	Dividend siyasəti və səhmlərin qiymətlərinin hesablanması	Dönərli istiqraz
Depozit sertifikatı	Dispersiya	Dividend siyasəti və vergilər	Dövriyyə kapitalı
Depozitar	Dispersiya portfel riskinin meyarı kimi	Dividendlər	Dövriyyə kapitalına aksept

Depozitar fəaliyyət	Diversifikasiya	Dividendlər və kapital artımı	Dövriyyə kapitalının maliyyə planlaşdırması
Dəyərlərin cəmlənməsi prinsipi	Diversifikasiya məhdudiyyətləri	Dividendlər və risk	Dövrün dəyərləndirilməsi

E

Effektiv bazar	Ehtiyatlar	Emissiya qiyməti	Etibarlı qəbz
Effektiv portfel	Ehtiyatların dövretməsi əmsalı	Etibarnamə	
Effektiv vergi dərəcəsi	Emissiya	Etibarlı ekvivalent	

Ə

Əksinə dəyişən dərəcə	Əlavə dividendlər	Əməliyyat leverici	Əmlakın qalıq dəyəri
Əks dəyişən dərəcəli istiqraz vərəqələri	Əlavə mənfəət	Əməliyyat lizinqi	Əmlakın verilməsi
Əlavə dəyər vergisi	Əlavə öhdəliklər	Əmlak	

F

Faiz dərəcələri	Faktorinq şirkət	Forvard	Françayzinq
Faiz dərəcələrinin paritetləri nəzəriyyəsi	Fayda - xərc əmsalı və ya rentabellik	Forvard bazarı	Franşiza
Faiz dərəcələrinin zaman strukturu üçün gözləmə fərziyyələri	Fond	Forvard diskont	Fyuçers
Faizin ödənməsi əmsalı	Fond birjası	Forvard kursu	Fyuçers bazarı
Faizlər	Fonddankənar borc	Forvard mükafatı	Fyuçers qiyməti
Faktorinq	Fonddankənar öhdəliklər	Forvard müqavilə	Fyuçers müqaviləsi

G

Gəlir	Gəlirli səhmlər	Gəlirliyin faktiki qiyməti	Girov barəsində neqativ qeyd-şərt
Gəlirin forvard norması	Gəlirlik norması	Gətirilmiş dəyər	Gözləmə nəzəriyyəsi
Gəlirli istiqraz vərəqələri	Gəlirlik norması qaydası	Gətirilmiş dəyər cədvəli	

H

“Hava şarı”	Həqiqi dəyər	“Hər şey və ya heç nə”	Hüquqsuz səhmlər
Hedc əmsalı	Həll olma	Həssaslıq	
Hedcinq (sığortalanma)	Həmişəyasıl kredit	Hüquqi şəxslərin torpaq vergisi	

X

Xalis diskontlu istiqraz vərəqələri	Xalis dövriyyə kapitalı	Xarici investisiyalar	Xüsusi dividendlər
Xalis dövriyyə kapitalının dövretməsi əmsalı	Xalis lizinq	Xarici istiqraz vərəqələri	Xüsusi kapitalın gəlirliliyi
Xalis gətirilmiş dəyər	Xalis mənfəət	Xəzinə vekseli	
Xalis gətirilmiş dəyər qaydası	Xalis mənfəət norması	Xəzinədar	

İ

İcarə	İqtisadi icarə	İnflyasiya tempi	İstehlakçı krediti
İcarəçi	İqtisadi mənfəət	İnvestisiya dərəcəsi	İstiqraz dəyəri
İcarə haqqı	İmtiyazlı abunə	İnvestisiya sinifli istiqrazlar	İstiqraz üzrə reqress
İcarədə olan əmlakın mülkiyyətçisi / istifadəçisi	İmtiyazlı səhm	İnvestisiyalar	İstiqraz vərəqələri
İcarəverən	İndividual risk	İnvestisiyalar üçün əlverişli müddət	İstiqrazların müddətindən əvvəl alınması

İcra üçün müqavilə	İnflyasiyanın mühasibat mənfəətinə təsiri	İnvestisiyanın dəyərləndirilməsi	İstiqrazın reytinqi
İerarhiya nəzəriyyəsi	İnformasiyanın assimetrikliyi	İnvestisiyanın gəlirliyinin hesablanması	İşgüzarlıq imici
İxtisaslı məhdud məsuliyyətli əsas yoldaşlıq	İnformasiyanın dəyəri	İnzibati məsrəflər və ya lizinq	İşgüzarlıq imici
İki dərəcəli vergi sistemi	İnstitisional alıcı	İpoteka istiqraz vərəqələri	İşgüzarlıq riski
İkimərtəbəli vergi sistemi	İqtisadi amortizasiya	İpoteka sabiti	İştirakçı
İki səviyyəli saziş	İnflyasiya	İstehlak betası	"İştirakçı sertifikatı"
			İzafi güc xərcləri

K

Kapital	Kommersiya krediti	Konversiya dəyəri	Kredit
Kapital bazarı	Kommersiya krediti alətləri	Konversiya qiyməti	Kredit riskinin təmərküzləşməsi
Kapital qoyuluşlarının post - auditi	Kommersiya vekseli	Konversiya nisbəti	Kredit xətti
Kapital lizinqi	Kommersiya vərəqi	Korlaşmış satış	Kredit tutumu
Kapitala artan (kumulyativ) ehtiyac	Kompensasiya qalığı	Korporasiyanın borcu	Kredit-dəyər təminatı əmsalı (LTV əmsal)
Kapitalın normallaşması	Kompromis saziş	Korrelyasiya	Kreditin kəmiyyət qiymətləndirilməsi
Kapitalın strukturu	Konqlomerat birləşmə	Korrektə edilmiş beta	Kreditin normallaşması
Kapitalın strukturunun beta əmsalına təsiri	Konsorsium (qiymətli kağızların yerləşməsi üzrə)	Kovariasiya	Kreditin ötürülməsi
Kapitalizasiya dərəcəsi	Kontanqo	“Köhnədəbli” faktorinq	Kreditor borcu
Klassik vergi sistemi	Kontrakt	Köhnə-kürüş istiqraz	Kreditlərin sığortası
Klirinq bankı	Konversiya	Köməkçi faktorinq	Kupon ödənişləri
			Kvadratda R

Q

“q Tobin” əmsalı	Qarşılıqlı surətdə asılı olan şəxslər	“Qızıl paraşüt”	Qiymətli kağızlar bazarı xəttindən kənar səhmlər
Qaimə xərcləri	Qayıtmaz xərclər	Qısa hedc	Qısamüddətli aktivlər
Qalıq risk	QE3 - “üçüncü kəmiyyət yumşaldılması”	Qiymət-mənfəət əmsalı	Qısamüddətli borc
“Qapmaq və qaçmaq”	“Qəbirüstü abidə”	Qiymətləndirilən aktivlər	Qısamüddətli veksel
			“Qrupun ümüdi”

L

Laffer əyrisi	Ləğvetmə və ya yenidən təşkil	Likvidliyin üstünlüyü nəzəriyyəsi	Lizinqin vergiyə cəlb olunması
Layihənin beta əmsalı	Levericləşmiş xüsusi kapital	Lizinq	London banklararası bazarların kredit dərəcələri
Leveric	Likvidləşmə dəyəri	Lizinq xidməti	London qızıl fiksinqi
Ləğvetmə	Likvidli vəsaitlər	Lizinq sənayesi	LONGER modeli
Ləğvetmə dividendləri	Likvidlik əmsalları	Lizingin kapitalizasiyası	Lorens əyrisi

M

Maliyyə aktivləri	Maliyyə vekseli	Monte Carlo modeli	Mühasibat gəlirliyinə inflyasiyanın təsiri
Maliyyə asılılığı əmsalları (Maliyyə leverici əmsalı)	Maliyyələşmə	Mübadilə vekseli	Mühasibat mənfəəti
Maliyyə leverici	Marjinal vergi dərəcəsi	Müddətin uzadılması hüquqlu istiqraz vərəqələri	Mühasibat uçotu
Maliyyə lizinqi	Mədən vergisi	Müddətli bank depoziti	Mükəmməl kapital bazarı
Maliyyə planlaşdırılması	Məhsulla ödəniş	Müddətli likvidlik əmsalı	Mükəmməl rəqabət
Maliyyə çətinlikləri	Mənfəət	Müddətsiz renta	Mümkünlüyün sərfəliyi

Maliyyə əmsalları	Mənfəətin dinamikası	Müflisləşmə	Müntəzəm aşınma
Maliyyə fyuçersi	Məsrəflər	Müflisləşmə məsrəfləri	Müntəzəm illik məsrəflər
Maliyyə maneəsi	Miller – Orr modeli	Müflisləşmənin birbaşa xərcləri	Mürəkkəb faiz
Maliyyə meneceri	Milli istiqrazlar	Mühasibat betası	Mütləq likvidlik əmsalı
Maliyyə riski	Monopolist rəqabət	Mühasibat gəlirliliyi	

N

NASDAQ fond birjası	Nominal vergi dərəcəsi	Normal xərclər
Natural formada ödəniş hüquqlu istiqraz vərəqələri	Normal artım	Normal paylanma

O

Opportunist fəaliyyət	Opsion konversiyası	Opsion deltası	Opsionun dəyəri
Opsion	Opsion put	Opsionların qiymətləndirilməsinin binominal metodu	Opsionun ekvivalenti
Opsion koll	Opsion varrantı	Optionların qiymətləndirilməsi üçün Blək-Şols formulu	Optimal maliyyə planı
			Ortamüddətli veksel

Ö

Örtülmüş varrant	Ödənmə qaydası	“Ölü prokat”
Ödənmə gətirilmiş xalis gəlirin alternativi (əvəzi) kimi	Öhdəliklərin konsolidasiyası	Ötürülən depozit çeki

P

Planlaşdırma dövrü	Proyekt vekseli	Pul formasında dividendlər	Pul vəsaitlərinin diskontlaşmış axını
Portfel	Proyektlərin qarşılıqlı təsiri	Pul vəsaitləri büdcəsi	Pul vəsaitlərinin dəyişməsinə nəzarət
Portfel nəzəriyyəsi	Pul bazarı	Pul vəsaitlərinin artıqlığı	Pul vəsaitlərinin etibarli/ nominal axınının diskont-lanşdırılması
Portfel riski	Pul bazarında investisiyanın gəlirliyi	Pul vəsaitləri axını betası	

R

Real aktivlər	Rentinq	Risk arbitrajı	Risksiz qoyuluş
Reinvestisiya əmsalı	REPO sövdələşməsi	Risk və portfel nəzəriyyəsi	Risksiz faiz dərəcəsi
Requlyar pul dividendləri	Report	Risk-gəlir dilemması	
Rentabellik əmsalları	Revolver abunə sistemi	Riskin bazar qiyməti	
Rentabelliyin mühasibat norması	Risk	Riskli kapital	

S

S&P 500 indeksi (SP500	Səhmlər	Sığorta	Strip istiqraz vərəqələri
Sabit artım tempi halları üçün düsturlar	Səhmlər üzrə cari dividendlərə ekvivalent olan faizlə gəliri verən istiqraz vərəqələri	Sifariş haqqında memorandum	Şəxsi müflisləşmə
Sadə faiz	Səhmlərin alınması	Sindikat	Şərti satış üçün müqavilə
Sadə veksel	Səhmlərin betası	Sonrakı maliyyələşmə imkanı	Şərti vergitutma sistemi
Satış gəlirliliyi	Səhmlərin geri alınması	Spot	Şirkətin alınması

Sekyuritizasiya	Səhm formasında dividendlər	Spred (yayılma)	Şirkətin istiqrazlar hesabına alınması
Serial istiqraz vərəqələri	Səhmlərin xırdalanması və bazar effektivliyi	Ssudanın verilməsində payçı iştirakı	Şirkətin menecerlər tərəfindən alınması
Sertifikat	Səmərəli kapital bazarı	Standart kənarlaşma	Şirkətin müflisləşməsi
Səsvermə, səhmdar	Sıfır kuponlu istiqraz vərəqələri	Sürətləndirilmiş amortizasiya	

T

Tabe edilən borc	Tender təklifi	Tələb elastikliyi	Transaksiya xərcləri
Tam ədədli proqramlaşdırma (“sıfır-bir”)	Təcavüzkar artım	Təmin olunmuş borclar	Transfer qiymət
Tam ödənişli lizinq	Tədavül opsionu	Təmin olunmuş etibarli istiqraz vərəqəsi	Transfer qiymətləndirmə
Tamamlanmanın təminatı	Tədavül səhmi	Təsbit edilmiş faiz dərəcəsi	Trast fondu
Tamamlama üzrə istiqraz borcu	Təkrar ümumi təklif	Törəmə (maliyyə) alətlər	

U

Uzun hedc	Uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirilməsi modeli	Uzunmüdətli qoyuluşlar büdcəsi	Üfüqi birləşmə
Uzunmüddətli aktivlər	Uzunmüddətlı və ya qısamüddətli qurğuların istismarı	Uzunmüddətli maliyyə planlaşdırması	

V

Vahid qiymət qanunu	Varrant	Vergi mexanizmləri	Vergi və xarici əməliyyatların maliyyələşməsi
Vaxtından əvvəl satış hüquqlu istiqraz vərəqələri	Veksel	Vergi partnyorluğu sazişi	Vergi və istiqraz hesabına alış

Vaxtından qabaq satınalma	Veksellərin emissiyası	Vergi planlaşdırması	Vergi və lizinq
Valer	Vergi agenti	Vergi riskləri	Vergi və sıfır kuponlu istiqraz
Valyuta	Vergi amortizasiyası	Vergi risklərinin minimallaşdırılması	Vergi yükü
Valyuta bazarı	Vergi güzəştləri	Vergi sadələşdirilməsi	Vergidən yayınma
Valyuta fyuçersi	Vergi xərcləri	Vergi sistemi	Vergilər
Valyuta kursu	Vergi immuniteti	Vergi şəffaflığı	Vertikal birləşmə
Valyuta opsiyonu	Vergi krediti	Vergi və birləşmələr	Vertikal inteqrasiya
Valyuta riski	Vergi qalxanı	Vergi və dividendlər	Vestləmə (hüququn verilməsi)

Y

“Yaşıl şantaj”	“Yetkin faktorinq”	Yolda xalis qalıq	Yüklənmə faktorları
Yaşıl vergi siyasəti	Yol vergisi	Yolda olan pul vəsaitləri	

Z

Zamanla oyun	“Zəhər həbi (padzəhr)”

No	Azərbaycan	İngilis	Rus	İzahı
1	“A” qaydası üzrə emissiya	Regulation A	Эмиссия попадающая под правило «A»	Qiymətli kağızların satılması prosedurası qanunvericiliyin tələblərinə görə onların qeydiyyatdan keçməsini nəzərdə tutur.. ABŞ Qanunvericiliyində belə istiqrazlara “A” qaydası üzrə emissiya, yəni 1,5 mln. dollardan az və ödəmə müddəti 9 aydan kiçik olan kreditlər aiddirlər.
2	Açıq emissiya	Public of bonds	Эмиссия публичная облигаций	İstiqrazların emissiyası 2 formada olur: açıq və ya qapalı qaydada. İstiqrazların qapalı emissiyasında onlar yalnız kreditorların məhdud dairəsində, o cümlədən, banklar, sığorta cəmiyyətləri və təqaüd fondları arasında satılır. Belə istiqrazlar fiziki şəxslərə satıla bilməzlər, ancaq institusional investorlar arasında aktiv dövriyyədə olurlar. Açıq emissiya vaxtı isə istiqrazlar bütün arzuedənlər, o cümlədən, xarici investorlar arasında satıla bilərlər.
3	Açıq hesab	Open account	Открытый счет	Kommersiya kreditinin satış şərtləri onun məbləğini müəyyənləşdirir. Daxili bazarda alıcılara təkrar satışlar üstüörtülü sazişlərə əsaslanır və açıq hesabdan istifadə olunmaqla gerçəkləşir. Açıq hesab satıcının mühasibat kitablarında qeyddən və alıcının imzaladığı hesabdan ibarətdir.
4	Adlı istiqraz vərəqələri	Registred bonds	Именные Облигации	Bu istiqrazların qeydiyyatı aparılır , istiqraz sahibi reyestrə daxil edilir və son haqq-hesabda istiqrazın ilkin satış dəyəri bilavasitə sahibinə ödənilir.

5	Agent nəzəriyyəsi	Agency theory	Агентская теория	Müasir korporasiya menecerlər, işçilər, səhmdarlar və istiqraz sahiblərindən ibarət olan mütəxəssislər komandasıdır. Agent nəzəriyyəsi komandadaxili konfliktlərin yaranmasını və onların həlli yollarını əks etdirən ideyalar məcmusudur.
6	"Ağ fil"	White elephant	"Белый слон"	İstismar xərclərinin məcmu gəliri üstələməsi səbəbindən istifadəsi sərfəli olmayan hər hansı bir mülkiyyət. Külli miqdarda kapital qoyulmuş, lakin bu və ya digər səbəbdən kifayət qədər gəlir gətirməyən, satışı isə zərərlə bağlı olan hər hansı biznes. Bun termin "ağ fil işlədiyindən çox yeyir" kəlamından yaranmışdır.
7	Akkreditiv	Letter of credit	Аккредитив	Fiziki və ya hüquqi şəxslərə pul vəsaitlərinin ödənməsi üçün banka verilən ödəniş tapşırığıdır. Aşağıdakı növləri var: nəğd pul şəklində - bank tərəfindən müəyyən məbləği ödəmiş və həmin məbləği digər şəhərdə tam və ya qismən almaq istəyən şəxsə müəyyən dövr üçün verilən adlı sənəddir; mal - nəğdsiz hesablaşma növü; geri çağırma - qüvvədə olduğu müddətdə hesab açan tərəfindən ləğv edilə bilər; geri çağrılmayan - maraqlı tərəflərin razılığı olmadan ləğv edilə və ya dəyişdirilə bilməz.
8	Aksept	Acceptance	Акцепт	Pul, mal və ya hesab ödəniş sənədləri əsasında ödənişə və ya ödənişə zəmanətə razılıq.
9	Akseptləşdirilmiş ticarət vekseli	Trade acceptance	Акцептованный торговый вексель	Alıcının öz borcunu imzası ilə təsdiq etməsi.

10	Aksizlər	Excise	Акцизы	Aksizli malların satış qiymətinə daxil edilən vergidir. (VM, m. 182.1). Azərbaycan Respublikasının ərazisində istehsal edilən, yaxud idxal olunan aksizli mallardan, vergidən azad edilən mallar istisna olunmaqla, aksiz tutulur.
11	Aktivlər	Assets	Активы	1. Mühasibat uçotunda təsərrüfat subyektinə məxsus əmlakın və debitor hesabların məcmusudur. 2. Aksioner cəmiyyətin aktivlərinə pulla qiymətləndirilən və cəmiyyətin sərəncamında olan vəsaitlərə deyilir. Aktivlər maddi və qeyri-maddi olmaqla iki növə bölünürlər. 3. Bank aktivlərinə bankın sərəncamında olan ehtiyatlara aid edilir.
12	Aktivlərin beta əmsalı	Beta of asset	Бета коэффициент активов	İki növ risk vardır: diversifikasiya oluna bilən və oluna bilməyən. Aktivlərin beta əmsalı diversifikasiya oluna bilməyən riskin (bazar riskinin), yəni investisiya riskinin bu iqtisadiyyatın bütün aktivlərin dəyərinin dəyişməsinə uyğunlaşmasını əks etdirir.

13	Aktivlərin dövretmə əmsalı	Ratio to sales of assets	Коэффициент оборачиваемости активов	Satışdan əldə olunan məbləğin aktivlərin dəyərinə olan nisbətinə deyilir. Şirkətin aktivlərinin dövriyyədə olma səviyyəsinin göstəricisidir. $$K_{rsa} = \frac{R}{V};$$ Burada: K_{rsa} - aktivlərin dövretmə əmsalı; R - satışdan əldə olunan məbləğ; V - aktivlərin orta dəyəri. Əmsalın yüksək olması göstərir ki, şirkət tam gücü ilə işləyir, yeni kapital qoyuluşuna ehtiyacı var.
14	Aktivlərin xalis dövriyyə kapitalına nisbəti	Ratio to net working capital	Отношение к чистому оборотному капиталу	Dövriyyə aktivləri şirkətin yaxın gələcəkdə pul vəsaitlərinə çevirəcəyi aktivlərdir. Qısamüddətli öhdəliklər şirkətin yaxın gələcəkdə ödəyəcəyi borclardır. Dövriyyə aktivləri ilə qısamüddətli öhdəliklərin fərqi xalis dövriyyə kapitalı adlanır. Bu göstərici şirkətin potensial pul vəsaitləri imkanlarını əks etdirir. Menecerlər xalis dövriyyə kapitalının göstəricisi kimi əksər hallarda xalis dövriyyə kapitalının aktivlərinin ümümi dəyərinə olan nisbətindən istifadə edirlər.

15	Aktivlərin rentabelliyi	Return on of assets	Рентабельность активов	Şirkətin fəaliyyətini əks etdirən göstəricidir. Mənfəətin aktivlərin orta dəyərinə nisbəti ilə ölçülür. Kapitalın strukturundan asılı olaraq müxtəlif düsturlarla verilir. $R_a = \frac{G-T}{V}$; Burada: R_a - aktivlərin rentabelliyi; G - faizlərin və vergilərin ödənilməsinə qədərki mənfəət; V - aktivlərin orta dəyəri; T – vergi. Digər göstərici firmanın məxsusi kapitalının rentabelliyini müəyyənləşdirməyə imkan verir: $R_o = \frac{G_a}{V_c}$; Burada: R_o – məxsusi kapitalın rentabelliyi; G_a – adi səhmlərin mənfəəti; V_c – məxsusi kapitalın orta dəyəri; Aktivlərin gəlirliliyinin yüksəldilməsində əsas maneə rəqabətdir.
16	Aktivlərin sahibi/istifadəçiləri (Lizinq üzrə)	Owners, users of, in leases	Владельцы /пользователи активов при лизинге	İqtisadi baxımdan, istifadəçi aktivin sahibidir, çünki məhz o, maliyyə lizinqinin riskini öz üzərinə götürür və sahibliyinin xeyrini görür.

17	Aktuar	Actuary	Актуарий	Sığorta tarif dərəcələrini hesablayan maliyyə və sığorta riyaziyyatı sahəsində ixtisaslaşan mütəxəssis. Ölüm səviyyələri cədvəlləri, ehtimallar qanunları və orta göstəricilər üzrə riskləri, sığorta polislərinə görə mükafatları hesablayır, annuitənin dərəcəsini, sığorta hadisəsi baş verən hallarda ödənişlərdən yaranan zərərləri, sığorta şirkətlərinin mənfəətində payları olanların polisləri üzrə dividendlərin ödənilməsi üçün zəruri ehtiyatları müəyyənləşdirir və s.
18	Aktuar hesablamaların xətaları	Actuarial assumptions	Допушения в актуарных расчетах	Aktuar hesablamaların əsas çətinliyi iki problemlə bağlıdır: 1) nominal əməkhaqqının artım tempinin proqnozlaşdırılması; 2) təqaüd ödəmələrinin proqnozlaşdırılmış məbləğlərinin diskontlaşdırma dərəcəsinin seçilməsi. Bəzi təqaüd proqramlarında diskont dərəcəsi əməkhaqqının artımının proqnazlaşdırılan tempindən aşağı götürülür, digərlərində isə, əksinə, diskont dərəcəsi əməkhaqqının artımının proqnazlaşdırılan tempindən 5% yuxarı götürülür. Diskont dərəcəsinin artırılması şirkətin təqaüd proqramları üzrə öhdəliklərinin dəyərini aşağı salır, təqaüd fonduna illik ödəmələri azaldır və deməli, şirkətin maliyyə hesabatlarında mənfəət göstəricilərini artırır. Təqaüd hesablamalarında tətbiq olunan diskont dərəcəsi bazar diskont dərəcələrinə nisbətən çox zəif dəyişir. Bəzi hallarda təqaüd ödəmələrinin daimi məbləğlərinə uyğun olaraq təqaüd fondu üçün ayrılmış paydan istiqazların "xüsusi" portfelini yaratmaq üçün istifadə olunur, portfelin yaratdığı pul vəsaitləri axını isə daimi öhdəlikləri təmamilə ödəyir.

19	“Alicənab cəngavər”	White Knight	«Благородный рыцарь»	Şirkətlərin birləşməsi prosesində hədəf-şirkətin menecerləri rəqabəti gücləndirmək üçün digər şirkətləri “Alicənab cəngavər” rolunda prosesə cəlb etməyə çalışırlar. “Alicənab cəngavər” öz təklifləri ilə hədəf-şirkət üçün daha əlverişli birləşmə şərtlərinin yaranmasının səbəbkarı olurlar.
20	Amortizasiya	Depreciation	Амортизация	Əsas vəsaitlərin dəyərinin tədricən istehsal məhsullarına köçürülməsidir. Köçürülən hissə istehsal xərclərinə aiddir və məhsulun qiymətinə təsir edir. Qeyri-pul formasında xərclərdir və vergiyə məruz qalan mənfəəti azaldır.
21	Alınmış saziş	Bought deal	«Купленная сделка»	Alınmış saziş avroistiqrazların emissiyası formasıdır. Bu halda bir və ya bir neçə abunəçi bütün buraxılışı satın alır. Alınmış saziş şirkətlərə çox qısa müddətli xəbərdarlığı olan istiqrazlar buraxmağa imkan verir.

22	Alternativ xərc	Opportunity costs	Альтернативные издержки	Alternativ xərc alınmış hər hansı bir mal (xidmətin) və ya həyata kecirimiş bir layihənin dəyərinin digər mümkün mal (xidmət) və ya layihənin həyata keşirilməsindən məhrum olması ilə bağlı olan xərcləridir. Məsələn, hər hansı bir şəxs avtomobil aldıqda həmin pulu banka depozit şəklində qoymasından məhrum olur. İnsanlar daim öz istehlak fəaliyyətində seçim qarşısında olurlar. Əgər biz bir kitab alırıqsa, onda onun əvəzinə teatra bilet almaqdan imtina edirik. Bu halda kitabın alternativ dəyəri teatra biletin qiymətidir. Bir malı almaqla digərlərindən imtina edirlər. Dövlət əgər sosial xərcləri artırırsa, onda investisiya xərclərini məhdudlaşdırır. Alternativ xərcləri əksər hallarda qiymətləndirmək çox çətindir. Bir çox hallarda onları qiymətləndirmək əvəzinə mövcudluğunu qeyd etməklə kifayətlənirlər. *bax: Diskont dərəcəsi*
23	Alternativ minimal vergi	Alternative minimum tax	Альтернативный минимальный Налог	Bəzən amortizasiyanın düzxətli hesablama metodlarından və ya vergi qalxanından istifadə edərək vergini ödəməkdən qanunverciliyin imkanlarından istifadə edərək əhəmiyyətli dərəcədə yayınırlar. Bunu önləmək üçün qanunvericilik yolu ilə alternativ minimal vergi təyin olunur. Əgər hesablanmış vergilərin həcmi alternativ minimal vergidən azdırsa, onda alternativ minimal vergi ödənməlidir.
24	Amerika / Avropa kolu	American / European call	Американский / европейский «колл»	Əgər opsion yalnız müəyyən olunmuş gündə səhm almaq hüququ verirsə, ona avropa kolu deyilir. Yox əgər opsion müəyyən olunmuş gündə və ya ondan əvvəl səhm almaq hüququ verirsə, ona amerikan kolu deyilir.

25	Annuitet	Annuity	Аннуитет	Müəyyən illər ərzində sabit gəlir gətirən aktiv. Məsələn, depozitar hər ay banka 1000 AZN pul vəsaiti qoyursa, onda bu aylıq 1000 manatlıq annuitədir. Annuitet illik, aylıq və ya günlük də ola bilir. .
26	Annuitet əmsalı	Annuity factor	Коэффициент аннуитета	Hər dövrün sonunda 1 dollar üçün annuitetin diskontu nəzərə alınmaqla ödənilən gətirilmiş dəyər. $A = \frac{1}{r} - \frac{1}{r(1+r)^t}$; Burada: A- annuitet əmsalı; r – gəlirllik; t - dövrlərin sayı.
27	Anomal gəlir	Abnormal return	Аномальный доход	Hər hansı bir layihə üzrə inverstisiyalar həyata keçirildikdə müəyyən bir gəlirin əldə olunaçağı nəzərdə tutulur. Lakin real praktikada gözlənilən gəlir real əldə olunan gəlirdən fərqli olur.Bu halda anomal gəlir aşağıdakı kimi hesablanır: Anomal gəlir = Həqiqi gəlir - Gözlənilən gəlir;
28	Arbitraj (I)	Arbitrage	Арбитраж	Malların müəyyən növlərinin (xarici valyuta, səhmlər, istiqrazlar, qızıl və ya gümüş, taxıl və s.) bazarda alınması və həmin bazarda və ya başqa bazarlarda pərakəndə və müsbət spredlə (heç olmazsa, hər bazarın məxsusi şərtləri nəzərə alınmaqla müvəqqəti) satılması əməliyyatları. Arbitraj əməliyyatlarına aiddirlər: valyuta əməliyyatları, qiymətli kağızlarla əməliyyatlar, qısamüddətli kapital bazarında əməliyyatlar.

29	Arbitraj (II)	Arbitration	Арбитраж	Tərəflərin razılığı ilə mübahisənin üçüncü obyektiv tərəfə və ya şuraya verilməsi. Arbitrin qərarı mübahisə edən tərəflər üçün məcburidir. Adətən arbitraj proseduraları məhkəmə çəkişmələrinə nisbətən daha ucuz başa gəldiyi üçün mübahisələrin həllində üstünlük verilir.
30	Arbitraj qiymətqoyma	Arbitrage pricing	Арбитражное ценообразование	Arbitraj qiymətqoyma nəzəriyyəsinin müəllifi Steven Rossdur. Əsas fərziyyə ondan ibarətdir ki, hər bir səhmin gəlirliyi qismən makroiqtisadi şərtlərdən ("faktorlardan"), qismən də yalnız şirkətə aid olan hadisələrdən ("əngəllərdən") asılıdır. Nəzəriyyə faktorların sayını və tərkibini müəyyənləşdirmir. Bazar portfelinin gəlirliyi belə faktorların biri ola da bilər, olmaya da bilər. Hər bir səhm üçün iki risk mənbəyi var: birincisi, makroiqtisadi faktorlarla əlaqədar risk, ikincisi ancaq bu şirkətlə bağlı hadisələr. İndividual risk diversifikasiya vasitəsi ilə aradan götürülə bilər. Ona görə də diversifikasiyalanmış investorlar səhmlərin alqı-satqı əməliyyatlarında bu riski nəzərə almaya bilərlər.
31	Avrodollar	Eurodollars	Евродоллары	ABŞ-dan kənarda olan dollar depozitinə avrodollar deyilir.
32	Avrodollarlı depozit sertifikatı	Eurodollar certificate of depozit	Евродолларовый депозитный сертификат	Avrodollar bankları depozit sertifikatları satan daxili banklardan fərqli olaraq əsasən topdan satış bizneslə məşğul olurlar. Korporasiyalar və hökümətlər belə bankların əsas müştəriləridir. *Bax: Depozit sertifikatı.*

33	Avroieyen istiqraz vərəqələri	Euroyen bonds	Евроиеновые облигации	Norveç Xristian Bankı tərəfindən 1989-cu ildə iki seriya (tranş) ilə buraxılmış 3 illik istiqrazlar. Bu istiqrazların meydana çıxması Yaponiya sığorta fəaliyyətinin nizamlama (requlyasiya) cəhdləri ilə bağlıdır. Əsas səbəb Yaponiyanın həyatı sığortalama şirkətlərinin kapitalın artımı gəlirlərini sığorta polisləri sahiblərinin xeyrinə bölüşdürmək imkanlarının olmaması ilə əlaqədardır və bu səbəbdən də onlar yüksək gəlirli istiqrazlar əldə etməyə çalışırlar.
34	Avroistiqrazlar	Eurobonds	Еврооблигации	Uzunmüddətli borcların beynəlxalq bazarıdır. Abunəçilərin beynəlxalq sindikatı tərəfindən eyni zamanda bir neçə ölkədə satılır. Avroistiqrazlar bütün dünyada satılsa da, onların abunəçiləri və dilerləri Londonda yerləşirlər. Onların sırasına həmçinin ABŞ, Avropa və Yaponiya kommersiya və investisiya banklarının şöbələri aiddirlər.
35	Avtomatik bərpa olunan kredit	Revolving credit	Автоматический возобновляемый («револьверный») кредит	Birbaşa ssudanın növüdür. Rəsmi zəmanəti və ödəmə müddəti 3 ilə qədər olan kreditdir.
36	Bank holdinqi	Bank Holding Company	Банковский холдинг	Bank və qeyri-bank törəmə şirkətlərə malik olan firma

37	Balans (mühasibat) dəyəri	Book value	Балансовая (бухгалтерская) стоимость	Əsas vəsaitlərin və qeyri-material akitivlərin mühasibat uçotu üzrə dəyərləri. Əsas vəsaitlərin balans dəyəri 2 cür olur: ilkin və bərpa (bazar) dəyərləri. Əsas vəsaitlərin bərpa dəyəri dedikdə bazar qiymətləri üzrə onların alınması və ya tikintisi başa düşülür. Bərpa dəyərini mövcud bazar qiymətlərinə əsasən ekspertin köməyi ilə və inflayasiyanı nəzərə alan əmsalların əsasında müəyyənləşdirmək olar. Balans dəyəri adətən şirkətin aktivlərinin real dəyərlərini düzgün əks etdirə bilmir. Yüksək templi inflasiya dövründə balans dəyəri aktivlərin real dəyərlərindən aşağı olur. Digər tərəfdən balans dəyəri qeyri-material aktivlərin, məsələn, dizayna görə patentin, dəyərini əks etdirmir. Həmçinin, mənfəətin səviyyəsi inflyasiyanın və uçot siyasətinin təsirinə məruz qalır. Pul vəsaitləri axının diskontlaşması aktivlərin bazar dəyərinin düzgün müəyyən edilməsində daha effektlidir. Ona görə də "qiymət-mənfəət" və ya "bazar qiyməti-balans dəyəri" əmsallarından istifadə etmək məqsədə uyğundur.
38	Balans mənfəəti	Book sheet profit	Балансовая прибыль	Hesabat dövrü ərzində müəssisənin mühasibat uçotu və balansının maddələrinin göstəricilərinə görə hesablanmış son maliyyə nəticəsi. Balans mənfəəti məhsulun satışından və xidmətlərin göstərilməsindən, əsas fondların, o cümlədən torpağın, satışından, səhmlər, istiqrazlar və digər qiymətli kağızlarla olan əməliyyatlardan gələn gəlirlərdən (bu əməliyyatlarla bağlı xərclər çıxıldıqdan sonra) olan mənfəətin cəmidir.

39	Balansdankənar maliyyələşmə	Off-balance-sheet financing	Внебалансовое финансирование	1976-cı ilə qədər (ABŞ qanunvericiliyinə görə) lizinq balansdankənar maliyyələşmə mənbəyi hesab olunurdu, yəni firma əmlakı satın ala bilər, maliyyə lizinqi vasitəsi ilə maliyyələşdirə bilər və nə əmlakı, nə də lizinq müqaviləsini balansda göstərməyə bilərdi. Hal-hazırda isə mühasibat uçotu standartları tələb edir ki, bütün kapital (maliyyə) lizinqi kapitallaşmalıdır, yəni lizinq ödəmələrinin gətirilmiş dəyəri hesablanmalı və digər borclarla birlikdə balansın sağ tərəfində göstərilməlidir. Eyni məbləğ balansın sol tərəfində aktiv kimi göstərilməlidir.
40	Bank aksepti	Bankers' acceptance, Bank acceptances	Банковский акцепт	Xarici ticarət əməliyyatlarında istifadə olunur. Alıcının ödəmə qabiliyyəti şübhə doğurduqda, veksel bank tərəfindən akseptləşdirilir və bank alıcının borcunun qarantı kimi çıxış edir.
41	Başlanğıc yüklənmə effekti	Bootstrap effect	Эффект стартового запуска	Əgər şirkətlərin birləşməsi heç bir iqtisadi uduş yaratmırsa, yəni birləşmədən sonrakı şirkətin dəyəri birləşməyə uğrayan şirkətlərin dəyərlərinin cəminə bərabərdirsə, lider şirkətin səhmlərinin sayının artımı məcmu mənfəətin artımından geri qala bilər. Nəticədə bir səhmə düşən mənfəət artır. Buna başlanğıc yüklənmə effekti deyilir. Digər tərəfdən yeni şirkətin səhmlərinin kursu dəyişmədiyi üçün "qiymət-mənfəət" əmsalı azalır.

42	Barter	Nonmonetary exchange	Натуральный обмен	İki müəssisə arasında qeyri-pul aktivləri ilə qarşılıqlı mübadilə. Xidmət və öhdəliklərlə mübadilə həmçinin barter hesab edilir. Pul aktivləri dedikdə, pul məbləğləri və onların ekvivalentləri (metal pullar, qəbzlər və s.) nəzərdə tutulur. Digər aktivlər qeyri-pul aktivləri hesab olunurlar. Belələrinə xammal, material, hazır məhsul, istehsalat binaları, avadanlıqlar və s. aid edilir. Qeyri-pul mübadiləsində əldə edilmiş aktivlərin dəyəri aşağıdakı qaydada hesablana bilər: Barter mübadiləsinin dəyəri = Mübadilə olunmuş aktivlərin faktiki dəyəri + Edilmiş əlavə ödəniş – Alınmış əlavə ödəniş.
43	Bazar	Market	Рынок	Elmi baxımdan tələb və təklifin hərəkətini təmin edən rəqabət mexanizmi kimi başa düşülür. Bazarlar mallar və xidmətlərin, əməyin, kapital və torpaq bazarları profillərinə bölünürlər. Hal-hazırda bazarın yeni növləri: ekoloji təmiz məhsullar, informasiya xidmətləri, kompyuter avadanlığı və proqram təminatı və s. yaranmışdır. Pul, valyuta və maliyyə bazarları sistemi təşəkkül tapmışdır.
44	Bazar aktivliyi əmsalları	Market – value ratios	Коэффициенты рыночной активности	Bazar aktivliyi əmsallarına qiymət-mənfəət əmsalı, dividend gəliri norması, “Bazar-balans dəyəri” əmsalı və “q Tobin” əmsalı aiddirlər.
45	Bazar qiyməti	Market value	Рыночная стоимость	Açıq bazarda tələb və təklif qanununa əsasən formalaşan qiymətdir. Lakin bəzi əqdlər zamanı tərəflər qarşılıqlı asılı olan şəxslər olduqda, qiymətlər real bazar qiymətlərindən fərqlənə bilər. bax: transfer qiymətlər.

46	Bazar riski	Market risk	Риск рыночный	Bazarda səhmlərin müxtəlifliyinə uyğundur. Bu risk diversifikasiya vasitəsi ilə aradan götürülə bilmir və ümumiqtisadi xarakterik risklər sırasına daxildir.
47	“Bazar-balans dəyəri” əmsalı	Market –to book ratio	Коэффициент «рыночная – балансовая стоимость»	Səhmin qiymətinin bir səhmin balans dəyərinə olan nisbətidir. Bir səhmin balans dəyəri səhmdarların xüsusi kapitalının dövriyyədə olan səhmlərin sayına olan nisbətidir. Xüsusi kapitalın balans dəyəri bütün səhmlərin dəyəri ilə bölüşdürülməmiş mənfəətin cəminə bərabərdir. $R_{mb} = \frac{P_a}{V_{ba}}$; Burada: R_{mb} - “bazar-balans dəyəri” əmsalı; P_a – səhmin qiyməti; V_{ba} - bir səhmin balans dəyəri.
48	Bazis dərəcə	Prime rate	Базисная ставка	Bank tərəfindən özünün birinci dərəcəli borcluları üçün təyin olunur. Bazis dərəcə sərbəst mübadilədə olan qiymətli kağızlar üçün olan faiz dərəcəsi ilə uyğunlaşdırılır. Ona görə də bazis dərəcə dəyişdikdə, kreditlər üçün təyin olunmuş üzən faiz dərəcəsi də dəyişilir.

49	Bazis faiz dərəcəsi	Basic interest rate	Базисная процентная ставка	Bankla olan kredit müqaviləsində adətən dəyişən dərəcəli faizlər tətbiq olunur. Lakin özünün mühüm kliyentləri üçün bazis faiz dərəcəsi tətbiq edə bilər. Bazis faiz dərəcəsi sərbəst dövriyyədə olan qiymətli kağızların faiz dərəcələrindən asılı olaraq dəqiqləşdirilir. Bazis faiz dərəcəsi dəyişdikdə, dəyişən dərəcəli faiz dərəcələri də dəyişir.
50	Benefisiar	Beneficiary	Бенефициар	Dəyərlilərin (trast, həyatın sığortalanması polisi və s.) verilməsi barədə sənədlərin ünvanlandığı şəxs. Akkreditiv üzrə benefisiar - akkreditivin şərtlərinə uyğun olaraq vekseli həmin vekseli vermiş banka akseptləşdirmək üçün hüququ olan tərəfdir.
51	Beta kitabı	Beta books	Книги бета, использование	İnvestorların bazar riskinə olan maraqlarını nəzərə alaraq müxtəlif broker və konsaltinq şirkətləri beta əmsalların müxtəlif keyfiyyətdə qiymətləndirmələrini müntəzəm olaraq nəşr (Beta kitab) edirlər. Adətən, əlahiddə götürülmüş şirkətin səhmlərinə nisbətən sahələr üzrə beta əmsalının hesablanması daha dəqiq nəticələr verir. Beta əmsalın hesablanmasında ən kiçik kvadratlar metodu əsas rol oynayır.
52	Bərabərsürətli amortizasiya	Straight-line depreciation	Равномерная амортизация	Amortizasiyanın illik məbləği ilkin investisiyaların bərabər paylarının likvidlik dəyəri ilə fərqinə bərabər götürülür.
53	Bərpa olunmayan xərclər	Sunk costs	Невозвратные издержки	Bərpa olunmayan xərclər keçmişdə baş vermiş kapitalın dönməz axını ilə bağlıdır. Bərpa olunmayan xərclər keçmişə aid olduqları üçün layihənin qəbul olunması və ya ondan imtina edilməsi həmin xərclərə heç bir təsir göstərə bilməz, ona görə də layihədə bərpa olunmayan xərcləri nəzərə almaq lazım deyildir.

54	Bir-birini inkar edən layihələr	Mutually exclusive projects	Взаимоисключающие проекты	Bir çox hallarda firmalar eyni bir işin icrası üçün və yaxud istehsal obyektlərindən istifadəsi üçün bir neçə alternativdən birini seçməli olurlar. Belə hallar bir-birini inkar edən layihələr adlanır. Belə layihələr üçün daxili gəlirlik norması metodu iqtisadi ömürləri və ya zəruri investisiyaları müxtəlif olan hallarda səhv nəticələrə səbəb ola bilər. Ona görə də daxili gəlirlik norması metodu zəruridirsə, onu investisiyanın hər bir əlavə vahidi üçün tətbiq etmək lazımdır.
55	Bir-birini tamamlayan resurslar	Complementary resources	Взаимодополняющие ресурсы	Bir çox hallarda xırda və ya iri şirkətlər məhsul istehsalında bir-bir ilə əməkdaşlığa məcbur olurlar: istehsalçı şirkət məhsulun müəyyən komponentinin hazırlanmasını digər şirkətə tapşırır. Ona görə də şirkətlər bir-birini tamamlayan resurslara malikdirlər və onların birləşməsi məqsədəuyğundur. Çünki, birləşmədən sonra həm buraxılan dəyəri aşağı düşür, həm də birləşmənin nəticəsi olan şirkətin dəyəri əvvəlki şirkətlərin məcmu dəyərlərinə nisbətən yüksək olur.
56	Birbaşa lizinq	Direct Lease	Прямой Лизинг	İcarəyə götürən avadanlığı seçir, lizinq şirkəti ilə həmin avadanlığın istehsalçıdan satın alınması üşün razılığa gəlir və lizinq şirkəti ilə birbaşa lizinq müqaviləsi bağlayır.
57	Birbaşa vergilər	Assessed taxes, direct taxes	Прямые налоги	Birbaşa gəlir sahibinin üzərinə qoyulmuş vergilərə deyilir. Birbaşa vergilərə gəlir vergisi, mənfəət vergisi, əmlak vergisi, vərəsəliyə görə vergiləri nümunə göstərmək olar.

58	Birinci dərəcəli aksept	Prime acceptance	Первоклассный акцепт	ABŞ-da iri bankların akseptləri adətən 1-6 ay müddətində ödənilirlər və birinci dərəcəli aksept kimi məlumdurlar. Pul bazarının dilerləri birinci dərəcəli veksellərin keyfiyyətli ikinci bazarını formalaşdırırlar.
59	Birja	Exchange	Биржа	Mütəşəkkil və müntəzəm fəaliyyət göstərən qiymətli kağızların alqı - satqı bazarı. Bazarın iştirakçıları həm fiziki, həm də hüquqi şəxs ola bilər. Birjanın əsas funksiyalarına aiddir: qiymətli kağızların satışı vasitəsi ilə müvəqqəti sərbəst olan pul vəsaitlərinin mobilizasiyası; onların bazar dəyərinin müəyyənləşdirilməsi; kapitalın sahələr və iqtisadi meydanlar arasında axını.
60	Birləşmələr və aktivləri	Assets and mergers	Активы и слияния	Aktivlərin hamısının və ya bir hissəsinin satın alınması ilə şirkətlərin birləşməsi. Əsas məqam ondan ibarətdir ki, bu halda pullar səhmdarlara deyil, birbaşa şirkətə təsərrüfat vahidi kimi ödənilir və onun aktivlərinə mülkiyyət hüququ yaranır.

61	Birləşmənin maliyyələşməsi	Merger financed by	Финансирование слияний	Şirkətlərin birləşməsi yalnız səmərəliliyin xərcləri üstələdiyi halda məqsədəuyğundur. Birləşmənin səmərəliliyi dedikdə birləşmənin nəticəsi olan yeni şirkətin dəyərinin birləşmiş şirkətlərin birləşməyə qədərki dəyərlərinin cəmi ilə olan fərqi başa düşülür. Birləşmənin xərcləri dedikdə alıcının birləşmə prosesində şirkətin dəyərindən yuxarı ödədiyi mükafat və əlavə məbləğ başa düşülür. Birləşmənin xərcləri isə ya sərbəst pul vəsaitlərinin hesabına, ya da yeni səhmlərin buraxılması hesabına çəkilir. Birləşmənin xərclərinin dəyərləndirilməsi bu mexanizmlərin hər biri üçün müxtəlifdir. Birinci halda birləşmənin xərcləri bu sövdələşmədə iqtisadi uduşlarından asılı deyil. İkinci halda isə birləşmənin xərcləri səhmlərin birləşmədən sonrakı bazar kurslarına təsir etdiyi üçün iqtisadi uduşlardan asılıdır.
62	Biznes-plan	Business plan	Бизнес-план	Şirkərin fəaliyyət planı, proqramı. Özündə şirkətin taktiki və strateji məqsədlərini, ehtiyatların sərfini, maliyyə proqnozlarını, satışın həcmini, risklərinin qiymətləndirilməsini və s. əks etdirir.
63	Biznes fəaliyyətinin bitməsi dəyəri	Abandonment	Стоимость прекращения бизнеса	Layihədən imtina etmək dəyəridir. Bəzi aktivlərdən imtina etmək asandır, bəzilərindən yox: məsələn, material aktivləri satmaq qeyri-material aktivləri satmaqdan asandır.
64	Blank ötürülməsi	Assignment in blank	Переуступка бланковая	Səhmin və ya adlı istiqrazın yeni sahibinə verilməsi barədə sənəd. Bu sənəddə qiymətli kağızın yeni sahibinin adının yazılması üçün boş yer olur. Sahibliyin ötürülməsi haqqındakı qeydlər qiymətli kağızın sertifikatının əks tərəfində aparılır.

65	Bonifikasiya	Bonification	Бонификация	Bir çox ölkələrin vergi və mülki qanunverciliyində işlədilən termin. Vergitutma baxımından bonifikasiya bir çox ölkələrdə malların həmin ölkə hüdudlarından kənara çıxarıldığı halda ödənilən istehlak vergilərinin istehlakçıya qaytarılmasını nəzərdə tutur.
66	Bonus	Bonus	Бонус	Bonus – investor tərəfindən bağlanılmış müqavilə əsasında müəyyən bir məqsədə çatması ilə bağlı mükafat formasında ödənişdir. Bonus eyni zamanda müəssisənin təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrinə görə işçilərə ödənilən əlavə mükafatdır.
67	Borc	Debt	Долг	Borclunun maliyyə öhdəlikləri; Şifahi və ya yazılı razılaşma əsasında borcluya verilmiş dəyərlinin müqabilində onun ödəyəcəyi pul məbləği.
68	Borc intizamı	Debenture	Дебентура	Sənaye və maliyyə şirkətləri tərəfindən buraxılan uzunmüddətli təmin olunmamış istiqraz vərəqələri və borc öhdəlikləri.
69	Borc, istiqraz	Borrowing, Loan	Заем (заимствование)	Pul və ya digər dəyərlilərin müəyyən şərtlərlə borc verilməsi haqqında müqavilə. Borcverən müqavilə şərtləri daxilində borcalandan faiz tələb edə bilər.

70	Borc və istiqrazlar	Debt and bonds	Долг и облигации	Bir şəxsin digər şəxsdən müvəqqəti istifadə üçün pul vəsaiti və ya digər nemətləri alması nəticəsində həmin şəxs qarşısında yaranmış öhdəliyidir. İstiqraz qiymətli kağızdır, emitendin istiqraz sahibinə gələcəkdə ödəməli olduğu təsbit olunmuş müəyyən məbləğdə kapitalı və ya istiqrazın nominal dəyərinin müəyyən faiz dərəcəsi kimi hesablanmış gəlir öhdəliyidir. Ödəmə müddətlərinə görə aşağıdakı növləri var: qısamüddətli - 1 ilədək, orta müddətli - 1 ildən 5 ilədək, uzunmüddətli - 5 ildən yuxarı.

71	Borcla yüklənmə əmsalı	Debt ratio	Коэффициент долговой нагрузки	Adətən maliyyə asılılığı uzunmüddətli borcların əsas kapitalın ümumi dəyərinə olan nisbəti ilə ölçülür. Digər tərəfdən, uzunmüddətli lizinq müqaviləsi firmanın üzərinə maliyyə öhdəlikləri qoyduğu üçün bu öhdəliklər uzunmüddətli borclar qrupuna aid edilməlidir. Beləliklə, borcla yüklənmə əmsalı dedikdə, uzun müddətli borcun və lizinqin məcmu dəyərinin uzun müddətli borcun, lizinqin və məxsusi kapitalın məcmu dəyərinə olan nisbəti kimi başa düşülməlidir. Müvafiq olaraq iki cür düsturdan istifadə olunur: $R_d = \frac{D}{A_a}$; və ya $R_d = \frac{D_l}{D_l + C_a}$; Burada: R_d - borcla yüklənmə əmsalı; D – məcmu borclar; A_a – məcmu aktlar; D_l - uzunmüddətli öhdəliklər; C_a - səhmdar kapital.

72	“Borc-xüsusi kapital” əmsalı	Debt-equity ratio	Коэффициент «долг – собственный капитал»	Kapitalın əlverişli strukturunun (borcun xüsusi kapitala nisbəti) müəyyənləşdirilməsində 4 meyar əsas rol oynayır: 1. Vergilər. Şirkətin borclarının artması onun gəlir vergisinin artmasına, eyni zamanda inverstorların ödəməli olduqları vergiləri artırır. 2. Risk. Maliyyə çətinlikləri iflas ehtimalından asılı olmayaraq ciddi zərərlərə səbəb olur. Ona görə də belə şirkətlər mümkün qədər az borc öhdəlikləri çap etməyə çalışırlar. 3. Aktivlərin tipləri. Maliyyə çətinliklərinin xərcləri dəyəri artım perspektivindən və ya qeyri-material aktivlərindən asılı olan şirkətlərdə yüksəkdir. Ona görə də qeyri-material aktivləri yüksək olan şirkətlər daha asan satıla bilən aktivləri olan şirkətlərə nisbətən orta hesabla kiçik borclarla kifayətlənməlidirlər. 4. Maliyyə sipəri. Əlverişli investisiya şəraiti yarandıqda maliyyə əldə etmək imkanları. Uzunmüddətli perspektivdə şirkətin dəyəri maliyyə mənbələrinin seçimindən deyil, investisiya və istehsal barəsindəki qərarlardan asılıdır. Borcun xüsusi kapitala nisbəti leverici əks etdirir. $R_{de} = \frac{D_l+V_l}{V_c}$; Burada: R_{de} – “Borc-xüsusi kapital” əmsalı; D_l – uzunmüddətli borc; V_c – məxsusi kapitalın orta dəyəri; V_l – lizinqin dəyəri.

73	Borcun konsolidasiyası	Funding	Консолидирование долга	Hökumətin, siyasi strukturun və ya şirkərin qısamüddətli cari borclarının uzunmüddətli borclara çevrilməsi prosesi. Konsolidasiya qısamüddətli veksellər seriyasının uzunmüddətli istiqrazlarla faiz dərəcələri aşağı olanda dəyişmək və yaxud səhmləri satmaq və qısamüddətli borcları faizlərlə birlikdə ödəmək yolu ilə gerçəkləşə bilər . Bu yolla səhmdarlar kreditorların bütün borclarını satın ala bilərlər. Həmçinin səhmlər bazarında əlverişli rəqabət vaxtı səhmlərin emissiyasından istifadə etmək olar.
74	Broker	Broker	Брокер	Broker – qiymətli kağızlarla bazarında vasitəçilik funksiyasını həyata keçirən hüquqi və ya fiziki şəxsdir. Müqavilə əsasında broker tərəf-müqabillərindən hər birindən və ya hər ikisindən komissiya haqqı tələb edə bilər.
75	Broker fəaliyyəti	Broker activity	Брокерская деятельность	Broker fəaliyyəti – brokerlər tərəfindən qiymətli kağızlar bazarında aparılan ixtisaslı fəaliyyətdir. AR Mülki Məcəlləsində broker fəaliyyəti dedikdə müştərinin hesabına tapşırıq və ya komission müqaviləsi əsasında müvəkkil və ya –birjasında öncədən müəyyən olunmaqla və yaxud tərəflərin razılaşmasına görə müəyyən olunur.
76	Buraxılmış səhmlər	Issued shares	Выпушенные акции	Səhmlərin buraxıla bilən maksimal sayına nizamnamə (buraxılışına icazə verilən) aksioner kapitalı deyilir. Buraxılan səhmlərin əksəriyyəti inverstorlara məxsusdur. Belə səhmlərə buraxılmış və dövriyyədə olan səhmlər deyilir. Səhmlərin müəyyən hissəsi şirkətin xəzinədarlığında saxlanılır. Belə səhmlərə buraxılmış, lakin dövriyyədə olmayan səhmlər deyilir.

77	Cari əmsal	Current ratio	Коэффициент текущий	Cari aktivlərin cari passivlərə nisbətinə deyilir. Potensial borclunun kreditinin qiymətləndirilməsi üçün maliyyə hesabatını yoxlamaq üçün istifadə olunur.
78	Cari likvidlik əmsalı	Current ratio of liquiduty	Коэффициент текущей ликвидности	Dövriyyə aktivlərinin qısamüddətli öhdəliklərə olan nisbətinə deyilir. $$R_c = \frac{A}{S};$$ Burada: R_c - cari likvidlik əmsalı; A - dövriyyə aktivləri; S - qısamüddətli öhdəliklər.

79	Cini indeksi	Индекс Джини	Gini index	Cini əmsalı əhalinin pul gəlirlərinin faktiki bölgüsünün bərabər bölgüdən kənarlaşmasını göstərir. Bu əmsalın qiyməti [0;1] intervalında dəyişir. Cini əmsalının qiymətinin kiçikliyi gəlirlərin bölgüsündə bərabərsizliyin azlığını göstərir. *G=0* halı gəlirlərin bölgüsündə mütləq bərabərliyi, *G=1* halı isə bütün gəlirlərin bir nəfərin əlində cəmləşdiyini göstərir. Cini əmsalının müəyyən edilməsi üçün tətbiq olunan statistik model italiyalı demoqraf Korrado Cini (1884-1965) tərəfindən 1912-ci ildə nəşr olunmuş "Əlamətin variativliyi və dəyişkənliyi" əsərində təklif olunmuşdur. Bu göstəricinin mütləq qiyməti Cini əmsalı, faizlə ifadəsi isə Cini indeksi adlanır. Cini əmsalını K.Cininin təklif etdiyi düsturla və onun təkmilləşmiş forması olan Braun düsturu ilə hesablamaq olar [2]: $$G = \frac{\sum_{i=1}^{n}\sum_{j=1}^{n}\left\|y_i - y_j\right\|}{2n^2\overline{y}}, \qquad (3)$$ Burada, G – Cini əmsalı; n – ev təsərrüfatlarının sayı; y_i, y_j – ev təsərrüfatının ümumi gəlirdə payı; $\overline{y}$ – ev təsərrüfatlarının gəlirlərdəki orta payını göstərir.

80	Çağırışsız akkreditiv	Irrevocable letter of credit	Безотзывный аккредитив	Alıcının ödəmə qabiliyyətinə malik olması haqqında məlumatı üçün eksportor alıcının özündən və ya onun bankından tələb edə bilər. Bu halda alıcının bankı eksportoru yazılı müraciətində bildirir ki, onun xeyrinə bankda kredit açılmışdır. Eksportor ötürülən alıcının bankına veksel tərtib edir və onu akkreditiv və malın yüklənməsi sənədləri ilə birlikdə banka göndərir.
81	"Çörək və qırmanc"	Bait and switch	«Искушение и срыв»	Dividend siyasəti və kapitalın strukturuna aid iqtisadi oyun formasıdır. Əvvəlcə, məhdud miqdarda nisbətən etibarlı istiqrazlar dövriyəyə buraxılır. Sonra isə, qəfildən dövriyəyə külli miqdarda istiqrazlar buraxılır.Nəticədə, bütün istiqrazlar riskli kateqoriyaya keçirlər, bütün kapital itkisi isə "köhnə" istiqraz sahiblərinin payına düşür. İstiqraz sahibləri üçün kapital itkisi eyni zamanda səhmdarlar üçün kapital artımı deməkdir.
82	Daxili gəlirlilik norması	Internal rate of return	Внутренняя норма доходности	Daxili gəlirlilik norması diskontlaşmış pul vəsaitləri axınlarının gəlirlik normasıdır. Digər adı gəlirliyin dollarçəkili normasıdır. Daxili gəlirlilik norması xalis gətirilmiş dəyəri sıfıra endirən diskontluq dərəcəsi kimi hesablanır. Daxili gəlirlilik normasını alternativ xərclərdən fərqləndirmək lazımdır. Daxili gəlirlilik norması rentabelliyin göstəricisidir. Alternativ xərclər layihənin dəyərini müəyyənləşdirən rentabellik meyarıdır.

83	Debitor borc	Accounts receivable	Дебиторская задолжнность	Fiziki və hüquqi şəxslərin müəssisəyə məcmu borcu 2 növə bölünür: normal və müddəti keçmiş. Birinci halda, malların və xidmətlərin əvəzində ödənişlər müəyyən müddətdən sonra müəssisənin hesabına daxil olur. İkinci hal isə maliyyə intizamının pozulmasının nəticəsində yaranır. Debitor borcların mütəmadi artması təsərrüfat subyektlərinin maliyyə nəticələrinə mənfi təsir göstərir, maliyyə - kredit sistemininin deformasiyasına səbəb olur.
84	Debitor borcların ödənməsinin orta müddəti	Collection periods, average	Средняя продолжителность оплата дебиторской задолженности	Debitor borclarının ödənməsinin orta müddəti alıcıların hesablar üzrə ödəmə sürətini göstərir və debitor borcların orta məbləğinin satışdan gələn orta məbləğə nisbətinə bərabərdir. $T_m = \frac{D_m}{R_m};$ Burada: T_m - debitor borclarının ödənməsinin orta müddəti; D_m - debitor borcların orta məbləği; R_m - satışdan gələn orta məbləğ. Debitor borclarının ödənməsinin orta müddəti alıcıların hansı sürətlə hesablar üzrə ödədiklərini göstərir və debitor borcların orta məbləğinin satışdan gələn orta gündəlik məbləğə nisbəti kimi hesablanır. Bu göstəricinin kiçik olması bir tərəfdən debitorlarda borcları yığan şöbənin işinin səmərəli olduğunu göstərirsə, digər tərəfdən ciddi kredit siyasətinin əlaməti kimi qəbul edilə bilər.

85	Defisit	Deficit, amortization	Дефицит	Mövcud olanın tələbata görə qıtlığ. Müxtəlif növləri var: daxili ticarətdə mal çatışmamazlığı; vaxt çatışmamazlığı; dövlət büdcəsinin defisiti; tədiyyə balansının defisiti və s.
86	Dempinq	Dumping	Демпинг	Xarici bazarda seqmentlərin ələ keçirilməsi məqsədi ilə mal və xidmətlərin yerli dəyərinə nisbətən aşağı qiymətə satılması dempinq adlanır. Dempinq bazarların ələ keçirilməsinin üsullarından biridir. Dempinqə qarşı mübarizədə ölkələrdə importun məhdudlaşdırılması, antidempinq rüsumlarının tətbiq edilməsi və digər iqtisadi mexanizmlərdən istifadə olunur.
87	Deponent	Deponent	Депонент	Deponent qiymətli kağızların saxlanılmasını, uçotunu, idarə edilməsini həyata keçirən depozitarın xidmətindən istifadə edən şəxsdir.
88	Deport	Backwardation	Депорт	London fond birjasında hesablaşmaların təxirə salınması praktikası. Qiymətli kağızların qiymətlərinin enməsi ehtimalını nəzərə alaraq birja əməliyyatlarının iştirakçısı olan şəxs brokerlə möhlət razılaşa bilər. Bu razılaşma ya alıcının əlavə ödənişə razılıq verməsi və ya digər şəxsdən səhmlərin borc edilməsi yolu ilə baş verir. Alıcının və ya kreditorun satıcıya verdikləri möhlətin müqabilində aldıqları ödəniş deport adlanır. Deport satıcının ödədiyi məbləğdir, report isə alıcının aldığı məbləğdir.

89	Depozit sertifikatı	Certificate of deposit	Депозитарный сертификат	Banklar tərəfindən satılan müəyyən qeyd olunmuş tarixdə qaytarılası irihəcmli kredit sənədi. Depozit sertifikatı bankın öhdəliyidir. Uzunmüddətli depozit sertifikatına dəyişilən faiz dərəcəsi tətbiq oluna bilər. Depozit sertifikatının cəlbedici cəhəti ondan ibarətdir ki, o, başqasına öz qiyməti ilə satıla bilər. Depozit sertifikatlarının aktiv işləyən bazarı vardır. Belə sertifikatların konvertasiyası çox sürətlə və ucuz başa gəlir.
90	Depozitar	Depositary	Депозитарий	Depozitar - qiymətli kağızlar bazarında depozitar fəaliyyəti həyata keçirən hüququ şəxs. Depozitar ilə deponent arasında münasibətlər depozitar müqavilə əsasında tənzimlənir. Depozitar onun tərəfindən saxlanılan qiymətli kağızlar sertifikatını idarə olunmasında hüququ və vətəndaş məsuliyyəti daşıyır.
91	Depozitar fəaliyyət	Depositary activity	Депозитарная деятельность	Depozitar fəaliyyət dedikdə qiymətli kağızlar sertifikatının saxlanılması, uçotu, digər şəxslərə hüququn verilməsi ilə bağlı göstərilən xidmət başa düşülür. Depozitar fəaliyyət hər bir ölkədə müvafiq qanunlar və normativ-hüququ aktlar əsasında tənzimlənir.
92	Dəyərlərin cəmlənməsi prinsipi	Value additivity	Принцип слагаемости стоимостей	Uzunmüddətli kapital qoyuluşlarının büdcəsinin formalaşmasında istifadə olunur. Mahiyyəti ondan ibarətdir ki, mükəmməl bazarlarda aktivlərin 2 növünün birləşməsinin gətirilmiş dəyəri hər bir aktivin gətirilmiş dəyərlərinin cəminə bərabərdir. Bax: Gətirilmiş dəyər.

93	Dəyişən dərəcə	Floating rate	Плавающая ставка	Bankla kredit barədə bağlanan müqavilədə adətən dəyişən dərəcədən və basis dərəcədən istifadə olunur. Bazis dərəcəsini banklar özlərinin əhəmiyyətli (nüfuzlu) borcluları üçün tətbiq edirlər. O, dövriyyədə olan qiymətli kağızların faiz dərəcələrinə uzlaşdırılır. Digər hallarda dəyişən dərəcədən istifadə olunur və bu adətən bazis dərəcədən asılı olmur.
94	Dəyişən dərəcəli istiqraz vərəqələri	Floating – rate bonds	Облигации с плавающей ставкой	Faiz dərəcəsi bazarda faiz dərəcələrinin dəyişməsindən asılı olaraq dəyişən istiqrazlar. Əksər hallarda dəyişən faiz dərəcələrinin minimal, bəzi hallarda isə maksimal qiymətləri təyin olunur.
95	Diskont	Discount	Дисконт	Terminin aşağıdakı mənaları var: 1. Nəğd ödəniş vaxtı edilən güzəşt. 2. Bank uçot dərəcəsi. Banklar ssuda verdikdə əvvəlcədən (ssudanın qaytarılma müddəti çatmamışsa) məbləğin müəyyən faizini ödəməyi tələb edirlər. 3. Həqiqi uçot dərəcəsi. Bank uçot dərəcəsindən onunla fərqlənir ki, həqiqətən ödənilən məbləğin faizi kimi hesablanır. 4. Qiymətli kağızlar üçün diskont. Mükafata əks olaraq qiymətli kağızların nominal dəyərindən aşağı qiymətə satılması. Bu diskont emitent üçün ödəniləməsinə möhlət verilmiş faiz dərəcəsidir, çünki emitent bu qiymətli kağızların nominal dəyərini ödəməyə borcludur. 5. Kağız pulların qiymətdən düşməsi. Əgər dövriyyədə qiymətli metallardan hazırlanmış pullar yoxdursa, onda onların kağız pulla dəyəri tədricən artır. Bu prosesə kağız pulların diskontlaşması (dəyərdən düşməsi) deyilir. 6. Təcili valyuta əməliyyatlarında valyutanın qiymətləndirilməsinə tətbiq olunan diskont.

96	Diskont dərəcəsi	Discount rate	Ставка дисконта	Gözlənilən gələcək dəyərin müqayisə oluna bilən alternativ investisiyaların gəlirlilik norması üzrə diskontlaşması. Bu gəlirlik norması, həmçinin, gəlirlik normasının həddi və ya kapitalın alternativ xərcləri adlanır. Alternativ xərclər ona görə adlanır ki, bu gəlir investorun qiymətli kağızlar əvəzinə hər hansı bir layihəyə qoymaqla imtina etdiyi gəlirə bərabərdir.
97	Diskont istiqraz vərəqələri	Discount bonds	Дисконтные Облигации	Əgər istiqraz nominal qiymətinə nisbətən güzəştlə satılırsa, ona diskont istiqraz vərəqəsi deyilir və investorun qazancı kapital artımı formasında olur. Sıfır kuponlu istiqrazlar xalis diskont istiqraz, diskontlu istiqraz isə emissiyadan diskont istiqraz adlanır.
98	Diskontlaşmış ödənmə müddəti qaydası	Discounted paymback rule	Правило дисконтированной окупаемости	Diskontlaşmış ödənmə müddəti qaydası layihənin icra müddətini xalis gətirilmiş dəyərdən asılı olaraq müəyyənləşdirir. Bu qayda ödənmə qaydasının təkmilləşmiş variantıdır və bütün pul vəsaitləri eyni əhəmiyyətli kimi qiymətləndirilməsi ilə bağlı səhvlərin qarşısını alır.
99	Diskontlaşdırma əmsalı	Discount factor	Коэффициент дисконтирования	Vahidin gəlirlilik norması və vahidin cəminə olan nisbəti. Gəlirlik norması deyildikdə, investorun ödənişə verilən möhlətin müqabilində tələb etdiyi mükafat nəzərdə tutulur: $D_f = \frac{1}{1+r}$; Burada: D_f - diskontlaşdırma əmsalı; r - gəlirlilik norması.

100	Dispersiya	Дисперсия,	Variance	Ehtimal nəzəriyyəsində təsadüfi kəmiyyətlərin əsas xarakteristikalarındandır. Dispersiya – təsadüfi kəmiyyətin qiymətinin orta qiymətdən fərqinin kvadratının orta qiymətidir: $$Dx = M(x - Mx)^2;$$ Burada: D - təsadüfi kəmiyyətin dispersiyası; M – təsadüfi kəmiyyətin orta qiyməti (riyazi gözləməsi); x - təsadüfi kəmiyyətdir. Qiymətli kağızlara tətbiqən, bazar gəlirliyinin dispersiyası gözlənilən gəlirdən kənarlaşmanın gözlənilən kvadratıdır. *Bax: Standart kənarlaşma, kovariasiya.*
101	Dispersiya portfel riskinin meyarı kimi	Variance, measuring for portofolio risk	Дисперсия, как измеритель портфельного риска	Statistik nəticələrin paylanmasının əsas göstəriciləri dispersiya və standart kənarlaşmadır. Bazar gəlirinin dispersiyası gözlənilən gəlirin orta qiymətindən kənarlaşmasının kvadratıdır. Standart kənarlaşma isə dispersiyanın kvadrat köküdür. İnvestisiya portfelinin gözlənilən gəliri portfeldəki ayrı-ayrı səhmlərin gözlənilən gəlirlərinin orta qiymətidir. Portfelin riskini hesablamaq daha çətindir. Bunun üçün portfelin dispersiyası hesablanmalıdır, lakin bu zaman təkcə səhmlərin dispersiyası deyil, eyni zamanda onlar arasındakı korrelyasiya nəzərə alınmalıdır. Aylıq gəlirin dispersiyası illik gəlirin dispersiyasının 1/12 hissəsidir, yəni qiymətli kağızları və onların portfelini çox saxladıqca risk daha çox artmış olur.

102	Diversifikasiya	Diversification	Диверсификация	Kapitalın müxtəlif yatırım obyektləri arasında iqtisadi riskləri azaltmaq məqsədi ilə bölüşdürülməsi. Diversifikasiyanın aşağıdakı növlərini fərqləndirirlər: a) bank aktivlərinin diversifikasiyası; b) dövlətin və bankın valyuta ehtiyatlarının diversifikasiyası; c) investisiyaların diversifikasiyası; d) qiymətli kağızların diversifikasiyası; e) hazır məhsulun diversifikasiyası; f) istehsalatın diversifikasiyası; g) iqtisadi fəaliyyətin diversifikasiyası; i) importun diversifikasiyası.
103	Diversifikasiya məhdudiyyətləri	Limits to diversification	Ограничения на диверсификацию	Səhmlər arasındakı asılılıq, yəni müsbət kovariasiya diversifikasiyanı məhdudlaşdırır. Beləliklə, orta kovariasiya qiymətli kağızlar portfelinin diversifikasiyasında baza riskini müəyyən edir.
104	Diversifikasiya olunan risk	Diversifiable risk	Диверцируемый риск	İndividual riskə eyni zamanda qeyri-sistematik, qalıq, xüsusi və ya diversifikasiya olunan risk deyilir.
105	Dividend gəliri	Dividend yield	Дивидендный доход	Dividend gəliri – illik dividendin səhmlərin cari qiymətlərinə nisbətinin faizlə ifadəsidir. *Bax: dividend gəlirin norması.*

106	Dividend gəlirin norması	Norm of dividend yield	Норма дивидендного дохода	Bir səhmə düşən qiymətli kağızın qiymətinin bir hissəsi olan dividend. Dividend gəlirinin bir səhmə düşən norması sadəcə olaraq səhmin qiymətinin bir hissəsinin dividendidir. $N_{div} = \frac{V_{div}}{P_0}$; Burada: N_{div} - dividend gəlirin norması; V_{div} - dividend; P_0 – səhmin gətirilmiş dəyəri. Dividend gəlirinin norması yüksək olduqda investorlar dividendlərin artım tempinin aşağı olacağını gözləyirlər və ya gəlirliyinin yüksək olmasını tələb edirlər. *Bax: dividend gəliri.*
107	Dividend ödəmələr əmsalı	Payout ratio	Коэффициент дивидендных плат	Məcmu dividendlərin bir səhmə düşən mənfəətə nisbəti. Bu əmsal göstərir ki, xalis mənfəətin hansı hissəsi dividendlər şəklində ödənilibdir. $C_{dp} = \frac{D}{P_a}$; Burada: C_{dp} - dividend ödəmələr əmsalı; D - məcmu dividendlər; P_a - bir səhmə düşən mənfəət.

108	Dividend siyasəti	Dividend policy	Дивидендная политика	Dividend siyasəti dedikdə, pul dividendlərinin ödənilməsinin firmanın uzunmüddətli yatırımlarına və borclarına təsirini öyrənmək və nəzərə almaq başa düşülür.
109	Dividend siyasəti və səhmlərin alınması	Dividend policy and share repurchase	Дивидендная политика и выкуп акций	Dividend öənişlərinin hər hansı artırılması yeni səhmlərin buraxılışı ilə (əgər firmanın investisya və borc siyasətində dəyişiklik yoxdursa) əvəzləşdirilməlidir və əksinə, dividend ödənişlərinin hər hansı məhdudlaşdırılması səhmlərin buraxılışının azaldılması və əvvəllər buraxılmış səhmlərin alınması ilə müşayiət olunur.
110	Dividend siyasəti və səhmlərin qiymətlərinin hesablanması	Dividend policy and share price calculation	Дивидендная политика и расчет цены акций	Dəyişməz investisiya siyasəti şəraitində şirkətin dividend siyasəti dividendlərin ödənilməsi ilə səhmlərin buraxılması və ya alınması arasındakı seçimdən ibarətdir. İnvestisiya dairələrində yayılmış mülahizəsi ondan ibarətdir ki, yüksək dividendlər səhmlərin qiymətlərinin artmasına səbəb olur.
111	Dividend siyasəti və vergilər	Dividend policy and taxes	Дивидендная политика и налоги	Dividend siyasəti vergilərin dividendlərə, yoxsa kapital artımına daha çox yüklənməsindən asılı olaraq müəyyənləşdirilir. Əgər dividendlər daha yüksək vergi ilə yüklənibsə, onda investorlar kiçik dividend gəliri olan səhmlər üçün daha çox ödəməlidirlər. Başqa sözlə, onlar qiymətli kagızların vergiyə qədərki daha aşağı gəlir norması ilə razılaşmalıdırlar. Belə qiymətli kağızlarin əsas gəliri divdend kimi deyil, kapital artımı şəklində olur.

112	Dividendlər	Dividends	Дивиденды	Şirkətin xalis gəlirinin səhmdarlar arasında paylanılan və onların şirkətinin fəaliyyəti nəticəsində mənfəəti sayılan hissəsi. Ödənilmiş dividend, adətən ya səhmin nominal dəyərinin müəyyən faizi (əgər söhbət imtiyazlı səhmlərdən gedirsə), yaxud səhmin nominal dəyəri yoxdursa, şirkətin rəhbərliyi tərəfindən bir səhm üçün elan edilmiş (aylıq, yarım illik, illik və ya rüblük dövrlər üzrə) müəyyən məbləğ ödənilir. Hüquqi şəxsin öz təsisçilərinin (payçılarının) və yaxud səhmdarlarının xeyrinə xalis mənfəətinin (sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi və xərclər çıxıldıqdan sonra gəlirin) bölüşdürülməsi ilə bağlı pul və ya digər ödəmələr şəklində ödəniş. Hüquqi şəxsin ləğvi ilə bağlı əmlakın bölüşdürülməsi nəticəsində əldə edilən gəlir, həmçinin səhmdarların səhmlərin faiz nisbətini dəyişdirməyən səhmlərin bölüşdürülməsi, səhmlərinin (hissələrin, payların) nominal dəyəri hüdudlarında geri alınması ilə bağlı edilən ödənişlər dividend sayılmır.
113	Dividendlər və kapital artımı	Capital gain	Дивиденды и приращение капитала	Firmanın pul vəsaitləri dividendlərin ödənilməsinə və ya kapital artımına yönəldilə bilər. Dividend siyasətinə vergilərin ödənilməsi birbaşa təsir edir, belə ki, dividendlərə görə vergilər həmən ödənilməlidir, kapital artımına görə vergilər isə səhmlərin satılmasına və kapital artımının əldə olunmasına qədər təxirə salına bilər. Vergilər təxirə salınması isə vergi öhdəliklərinin gətirilmiş dəyərinin aşağı düşməsinə səbəb olur. Beləliklə, səhmdar fiziki şəxslər dividendlərə nisbətən kapital artımında daha çox maraqlıdırlar. Vergilərdən azad digər maliyyə institutlarının (məs: təqaüd fondları) isə belə maraqları olmaya bilər.

114	Dividendlər və risk	Dividends and risk	Дивиденды и риск	Menecerlər dividend ödənişlərini stabilləşdirə bilərlər, lakin səhmlərin qiymətlərinin dəyişməsinə nəzarət edə bilməzlər. Dividend artımı etibarlı olduğu halda (yadda saxlamaq lazımdır ki, dividendlər adətən nəğd pul şəklində ödənilir və onların həcmi menecerlər tərəfindən müəyyənləşdirilir) kapital artımı risklə müşaiyət olunur. Ona görə də dividendlərin yüksəlməsi firmanı az riskli edir.
115	Dividendlərə qanunvericilik məhdudiyyətləri	Legal limitations on divident	Законодательные ограничения на дивиденды	Qanunlar ilk növbədə kreditorları çox yüksək dividendlərin ödənilməsindən yarana biləcək təhlükədən qorumağa çalışırlar. Dividendlərə qanunvericilik məhdudiyyətləri əsasən 2 səbəblə bağlıdır: 1) Nizamnamə kapitalını dividendlərə bölüşdürmək olmaz, yalnız kapitalın artımı hesabına dividendləri ödəmək olar; 2) dividendlərin ödənməsi şirkətin ödəmə qabiliyyətini təhlükəyə məruz qoymamalıdır.
116	Dividendlərin səmərəliliyi	Market efficiency of dividends	Рыночная эффективность дивидендов	Şirkət buraxılmalı səhmlərinin sayını ya dövriyyədə olan səhmlərin bölünməsi, ya da səhmlərin əksər hissəsini dividendlər şəklində paylamaqla artıra bilər. Bu metodun səmərəliliyi ondan ibarətdir ki, bir tərəfdən investorlara daha çox gəlir gətirir, digər tərəfdən isə şirkətə daha yüksək artımın maliyyələşməsi üçün pul vəsaitlərini qorumağa imkan verir.

117	Dividendlərin ödənişi	Payment of dividends	Выплата дивидендов	Dividendlərin məbləği firmanın direktorlar şurası tərəfindən müəyyənləşdirilir. Divedidendlər müəyyən müddət qeydiyyatdan keçmiş bütün aksionerlərə ödənilir.Aksionerlərə 2 həftə ərzində dividendlərin alınması üçün qəbzlər göndərilir. Əgər dividendli səhm vaxtında qeydiyyatdan keçməmişsə, onda satıcı dividendi alıcıya ödəməyə borcludur.
118	Dolayısı vergilər	Indirect taxes	Косвенные налоги	Gəlir sahibinin deyil, istehlakçının/istehsalçının üzərinə qoyulmuş vergiyə deyilir. Dolayısı vergilərə əlavə dəyər vergisini və aksizləri nümunə göstərmək olar. Aksizlər istehlakçıdan tutulan vergidir.
119	Dou-Cons indeksi	The Dow Jones average	Индекс Доу-Джонса	Dow-Jones company şirkəti tərəfindən 19-cu əsrin sonlarından başlayaraq ABŞ-nın iri şirkətlərinin səhmlərinin orta kursunu çap edirlər. Dou-Cons indeksi - şirkətlərin müəyyən qrupunun səhmlərinin Nyu-York fond birjasında günün axırına olan orta ədədin gündəlik qiymətləndirilməsidir. İndeksin hesablanma qaydası bir neçə dəfə dəyişmişdir. Hal-hazırda bir neçə indeks çap olunur: sənaye şirkətləri üçün 30 iri şirkərin səhmləri qiymətləndirilir; dəmiryolu şirkətrləri üçün 20 iri şirkərin səhmləri əsas götürülür; kommunal şirkətlər üçün 15 kommunal şirkərin səhmləri izlənilir. Bu indekslər əsasında ümumi indeks hesablanır. Dou-Cons indeksi ABŞ-da təsərrüfat rəqabətinin göstəricisidir və işgüzar dairələrin bu və ya dəgər iqtisadi hadisələrə münasibətini əks etdirir. Dəqiqlik dərəcəsi aşağıdır.

120	Dönərli qiymətli kağızlar	Convertible securities	Конвертируемые ценные бумаги	Dönərli qiymətli kağızlar sahibinə onu adi qiymətli kağızlara dəyişmək hüququ verir. Eyni zamanda birləşmələrin maliyyələşməsi üçün imtiyazlı dönərli qiymətli kağızlar buraxıla bilər. Dönərli qiymətli kağızların əsas xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onun sahibi səhmləri almağa öz opsionunu gerçəkləşdirən zaman pul ödəməli olmur, yalnız dönərli qiymətli kağızı təqdim edir.
121	Dönərli istiqraz	Convertible bond	Конвертируемая облигация	Dönərli istiqraz varrant və istiqrazlar paketini xatırladır. Eyni qaydada imtiyazlı dönərli istiqrazlar varrant və istiqrazlar paketininin alternatividir. Dönərli istiqrazın sahibi istiqraza və firmanın aktivlərnə "koll" opsionuna malik olur. Dönərli istiqrazın varrantlar paketindən əsas fərqi ondan ibarətdir ki, onun sahibi "koll" opsionundan istifadə etmək üçün istiqrazdan imtina etməlidir, istiqrazlar və varrantlar paketinin sahibi isə öz arzusu ilə varrantı pul ilə gerçəkləşdirə və istiqrazı özündə saxlaya bilər.
122	Dövriyyə kapitalı	Workinf capital	Оборотный капитал	Istehsalçı kapitalın əmək vasitələrinin və işçi qüvvəsinin alınmasına sərf olunan hissəsi. İstehsalçı kapitalın digər hissəsi əsas kapitaldır.
123	Dövriyyə kapitalına aksept	Working-capital acceptance	Акцепт на оборотный капитал	Dövriyyə kapitalına aksept və maliyyə vekselləri ümumi maliyyələşdirmə məqsədi ilə bəzi banklar tərəfindən akseptləşdirilmiş veksellərə deyilir. Nadir hallarda tətbiq olunur.
124	Dövriyyə kapitalının maliyyə planlaşdırması	Tracing change in cash / working capital	Финансовое планирование оборотного капитала	Qısamüddətli maliyyə planlaşması şirkətin dövriyyə aktivləri və cari öhdilikləri ilə bağlıdır. Dövriyyə kapitalının əsas komponentlərinə pul vəsaitləri, asan satılan qiymətli kağızlar, mal-material ehtiyatları və debitor borcları aiddirlər. Eyni zamanda, əsas cari öhdəliklər bank ssudaları və ödəmə tapşırıqlarıdır.

125	Dövrün dəyərləndirilməsi	Horizon valuation	Оценки горизонта	Biznesin dəyəri, adətən, dövrün dəyərləndirilməsi çərçivəsində sərbəst pul vəsaitləri axınının diskontlaşmış dəyəri ilə qiymətləndirilən proqnoz dövrünün sonuna biznesin diskontlaşmış dəyərinin cəmi kimi təyin olunur.
126	Effektiv bazar	Efficient market	Эффективный рынок	Əsas maliyyə konsepsiyasıdır. Effektiv kapital bazarında hər hansı bir qiymətli kağızın əsas bazar qiyməti ilə alınıb-satılması heç bir halda müsbət xalis gətirilmiş dəyərə səbəb olmur. Bu konsepsiyanın əsas müəllifi M.G.Kendall hesab olunur.
127	Effektiv portfel	Efficient portfolio	Эффективный портфель	*Bax: Risk və portfel nəzəriyyəsi*
128	Effektiv vergi dərəcəsi	Effective tax rate	Эффективная налоговая ставка	Effektiv vergi dərəcəsi – əldə olunan gəlirlərə tətbiq edilən orta vergi dərəcəsidir və aşağıdakı düsturla hesablanır: $r_{eff} = \frac{V}{G}$; r_{eff} - effektiv vergi dərəcəsi (%-lə); V – ödənilən vergilər; G – vergi tutulan gəlir. Effektiv vergi dərəcəsi yalnız proqressiv vergi sistemlərində effektiv faiz dərəcələri nominal vergi dərəcələrindən fərqlənirlər.

129	Ehtiyatlar	Inventory	Запасы	Hal-hazırda istehsalatda istifadə olunmayan material dəyərliləri, xammalın, materialların, yanacağın, yarımfabrikantların, gələcəkdə istifadə üçün nəzərdə tutulmuş, lakin anbarda saxlanılan və istifadə olunmayan hazır məhsul şəklində dövriyyə vəsaitləridir. Ehtiyatlar istehsalın fasiləsiz işinin təmin edilməsi üçün yaradılır. Hesab normaları üzrə, ehtiyatlar normativ və normativdən xaric növlərə bölünürlər. Ehtiyatların müxtəlif kateqoriyaları vardır: bufer, valyuta, istehsal, strateji, mal və c.
130	Ehtiyatların dövretməsi əmsalı	Inventory turnover ratio	Коэффициент оборачиваемости запасов	Menecerlər üçün ehtiyatların dövretməsi sürəti maraq kəsb edir. Ehtiyatların dövretməsi əmsalı dedikdə, satılmış məhsulun maya dəyərinin ehtiyatların orta dəyərinə olan nisbəti başa düşülür. Ehtiyatların dövretməsi əmsalının yüksək olması bir tərəfdən yüksək effektivliyi əks etdirirsə, digər tərəfdən şirkətin çox çətinliklə fəaliyyət göstəridiyini aşkarlayır. $R_{it} = \frac{C_{rp}}{V_i}$; Burada: R_{it} - ehtiyatların dövretməsi əmsalı; C_{rp} - satılmış məhsulun maya dəyəri; V_i - ehtiyatların orta dəyəri.
131	Emissiya	Issuancy	Эмиссия	Maliyyə cəlb edilməsi məqsədi ilə müxtəlif tipli kağızların buraxılışıdır.

132	Emissiya qiyməti	Issue price	Эмиссионная цена	Qiymətli kağızların emissiyası prosesində bir ədəd səhmin nominal buraxılış qiymətidir.
133	Etibarnamə	Proxy	Доверенность	Etibarnamə verilmış şəxsə etibarnaməni vermiş şəxs adından bu və ya digər əməliyyatın icra hüququnu verən sənəddir. Etibarnamənin 3 növü vardır: 1) birdəfəlik - konkret əməliyyatın keçirilməsi üçün verilir; 2) xüsusi - eynicinsli əməliyyatların keçirilməsi üçün verilir; 3) Baş (general) - etibarnaməni vermiş şəxsin əmlakının idarə olunması, onun məhkəmədə iştirak etmək, beynəlxalq iqtisadi müqavilələrin bağlanması.
134	Etibarlı ekvivalent	Certainty equivalent	Надежный эквивалент	Etibarlı ekvivalent metodu gətirilmiş dəyərin hesablanmasında diskont dərəcəsinin təshihi metodunun alternativi kimi çıxış edir. Əgər pul vəsaitləri axını risklə bağlıdırsa, adətən, onun gözlənilən məbləği diskontlaşması riskə uyğun olaraq təshih edilir. Riskə görə təsbit olunmuş diskont dərəcəsi həm riski, həm də proqnoz müddətini nəzərə alır. Alternativ yanaşmada etibarlı ekvivalent metodu ilə pulun dəyərinin zamana görə dəyişməsi və riskə görə diskonta ayrı-ayrı düzəlişlər edilir. Metodun adı onunla bağlıdır ki, riskli pul vəsaitləri axınını əvəz edə biləcək ən kiçik etibarlı gəlir müəyyənləşdirilir.
135	Etibarlı qəbz	Trust receipt	Трастовый сертификат	Ehtiyatlarla təmin olunmuş borclardan istifadə edərkən maliyyə şirkətinin etibarnaməsi ilə həmin ehtiyatdan istifadə edən şirkət etibarlı qəbz imzalayır. Nəticədə ehtiyatın satılmasından əldə olunan gəlir etibarlı qəbzin ödənməsinə sərf olunur.

136	Əksinə dəyişən dərəcə	Reverse floater rate	Обратная плавающая ставка	Faiz dərəcələrinin ümumi dəyişməsinin əksinə dəyişən faiz dərəcəli səhmlərə əksinə dəyişən dərəcəli səhmlər deyilıir.
137	Əks dəyişən dərəcəli istiqraz vərəqələri	Yield – curve note	Облигации с обратной плавающей ставкой	Faiz dərəcəsi, dərəcələrin ümumi dəyişməsinin əksinə dəyişən istiqrazlar. *Məs.: Hong Kong Mass Transit Railway şirkətinin 1986-cı ildə 5 il müddətinə buraxılmış istiqrazları.*
138	Əlavə dəyər vergisi	Value added tax	Налог на добавленную стоимость	AR VM-ə əsasən - Əlavə dəyər vergisi (bundan sonra ƏDV) vergi tutulan dövriyyədən hesablanan verginin məbləği ilə bu Məcəllənin müddəalarına uyğun olaraq verilən elektron vergi hesab-fakturalara və ya idxalda ƏDV-nin ödənildiyini göstərən sənədlərə müvafiq surətdə əvəzləşdirilməli olan verginin məbləği arasındakı fərqdir.
139	Əlavə dividendlər	Extra-dividends	Дополнительные дивиденды	Əgər şirkət requlyar pul dividendləri barədə gələcək üçün öhdəlik götürmək istəmirsə, onda ödəniləcək dividendləri əlavə dividendlər elan edir.
140	Əlavə mənfəət	Incremental payoffs	Дополнительные прибыли	Xalis gətirilmiş dəyər metodu ilə investisiya qərarlarını qəbul edərkən adi mənfəəti əlavə mənfəətdən fərqləndirmək lazımdır. Bəzi hallarda, uğurlu investisiya əlavə pul vəsaitləri axınının yaranmasına səbəb ola bilər. Bu zaman investisiyanın xalis gətirilmiş dəyəri əlavə pul vəsaitləri axınını nəzərə almaqla böyük qiymətlər ala bilər. Nəticədə hətta əlavə xərclər çıxıldıqdan sonra müsbət mənfəət qalır ki, bu da əlavə mənfəəti təşkil edir.

141	Əlavə öhdəliklər	Supplemental liabilities	Дополнительные обязательства	Təqaüd fondunun dəyəri onun öhdəliklərindən aşağı olduqda təqaüd proqramı fonddankənar adlanır. Belə vəziyyət bir neçə səbəbdən yarana bilər. Məs.: təqaüd fondu portfelinə daxil olan qiymətli kağızların bazar dəyərlərinin aşağı düşməsi; aktuarinin əməkhaqqının artım tempinin yüksək qiymətləndirməsi; təqaüd müavinətlərinin artması. Bu səbəblər uyğun olaraq qiymətli kağızların bazar dəyərlərinin dəyişməsinin itkiləri, gümanların dəyişməsinin itkiləri və əlavə öhdəliklər adlanır.
142	Əməliyyat leverici	Operating leverage	Операционный Леверидж (операционная зависимость)	Əsasında firmanın satışdan əldə etdiyi vəsaitlərin, faizlərin və vergilərin ödənilməsinə qədərki gəlirlərinin nisbətidir. Əməliyyat leverici müəssisənin ümumi xərclərində daimi xərclərin payı çox olduqda yaranır.
143	Əməliyyat lizinqi	Operating Lease	Операционный Лизинг	Lizinqin bəzi növləri qısa müddətli olur və icarəyə götürən tərəfindən vaxtından qabaq kəsilə bilər. Belə lizinqə əməliyyat lizinqi deyilir.
144	Əmlak	Property	Имущество	Hər hansı daşınan və ya daşınmaz əmlak, o cümlədən qeyri-maddi aktivlər, dövriyyə vəsaitləri və mülkiyyət hüququnun digər obyektləri.
145	Əmlakın qalıq dəyəri	Residual value of property	Остаточная стоимость имущества	Əsas vəsaitlərin ilkin dəyərinin həmin əsas vəsaitlərə hesablanmış amortizasiyanın məbləği qədər azaldılan dəyəri.

146	Əmlakın verilməsi	Assignment of property	Передача имущества	Əgər şirkərin müflisləşmə təhlükəsi varsa, dəyərin ötürülməsi prosedurası təşkil oluna bilər. Dəyərin ötürülməsi prosesində firmanın aktivləri konkret şəxsə etibar olunur və həmin şəxs aktivləri satır, əldə olunan vəsaiti borclardan azad olmağın müqabilində kreditorlar arasında bölüşdürür.
147	Faiz dərəcələri	Interest rates	Процентные ставки	Faizlə ifadə olunmuş verilmiş kreditə görə müəyyən dövr üçün (il, ay və s.) hesablanmış ödəniş. Faiz dərəcələri dövriyyədə olan pulun məbləğindən, hökümətin siyasətindən, riskin dəyərləndirilməsindən, valyuta kursundan və kredit dövründən asılı olaraq təyin olunur. Qısamüddətli, uzunmüddətli, ortamüddətli, üzən və təsbit olunmuş tiplərini fərqləndirirlər.
148	Faiz dərəcələrinin paritetləri nəzəriyyəsi	Interest-rate parity theory	Теория паритета процентных ставок	Bu nəzəriyyə faiz dərəcləri, valyutanın forvard və spot kursları, eləcə də inflyasiya tempi arasındakı əlaqələri izah edən nəzəriyyələr sırasındandır. Faiz dərəcələrinin paritetləri nəzəriyyəsinə görə valyuta risklərindən qorunan faiz dərəcələri valyutadan asılı deyildir.

149	Faiz dərəcələrinin zaman strukturu üçün gözləmə fərziyyələri	Expections hypothesis, for term structure of interest rates	Гипотеза ожиданий для временной структуры процентных ставок	Bu fərziyyəyə görə, faiz dərəcələrinin zaman strukturunun yüksəlmə meyilliyinin yeganə səbəbi ondan ibarətdir ki, investorlar gələcək "spot" dərəcələrinin cari "spot" dərəcələrindən yüksək olacağını güman edirlər. Və əksinə, faiz dərəcələrinin zaman strukturunun azalma meyilliyinin yeganə səbəbi ondan ibarətdir ki, investorlar gələcək "spot" dərəcələrinin cari "spot" dərəcələrindən aşağı olacağını güman edirlər. *Bax: F.A. Lutz and V.C. Lutz. The Theory of Investment in the Firm. Princeton University Press, Princeton, N.Y., 1951.* Faiz dərəcələrinin zaman strukturu üçün gözləmə fərziyyəsinin əsas nöqsanı riskin nəzərə alınmamasındadır. Risk amili faiz dərəcələrinin zaman strukturuna tətbiqən likvidliyin üstünlüyü nəzəriyyəsində öz əksini tapır. Forvard dərəcələri ilə gözlənilən gələcək spot dərəcələri arasındakı fərq likvidlik mükafatı adlanır. *Bax: J.R. Hicks. Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Priciples of Economic Theory. 2d ed. Oxford University Press, Oxford, 1946.*

150	Faizin ödənməsi əmsalı	Times interest earning ratio	Коэффициент покрытия процента	Maliyyə asılılığını əks etdirən əmsaldır. Faizlərin, vergilərin ödənilməsinə qədərki mənfəətin və amortizasiyasının məcmu məbləğinin faizlərin məbləğinə olan nisbətinə deyilir. $C_p = \frac{G_{(-)} + A}{P}$; Burada: C_p - faizin ödənməsi əmsalı; $G_{(-)}$ - faizlərin, vergilərin ödənilməsinə qədərki mənfəət; A – amortizasiya; P - faizlərin məbləği.
151	Faizlər	Interests	Проценты	Borc öhdəlikləri ilə bağlı olan hər hansı ödəmə, o cümlədən kreditlərin (ssudaların) və ya depozitlərin (hesabların) verilməsi üçün ödəmə.
152	Faktorinq	Factoring	Факторинг	Debitor borcların yığılması xərclərini azaltmaq üçün faktorinq şirkətin xidmətindən istifadə etmək məqsədəuyğundur. Faktorinq belə təşkil olunur. Faktorinq şirkət və kliyent hər bir alıcının maksimal krediti və borcun ödənilməsinin orta müddəti barədə saziş imzalayırlar. Kliyent alıcıları debitor borcların faktorinq şirkət tərəfindən alınması barədə məlumatlandırır. Faktorinq şirkət öz növbəsində borcların ödənilb-ödənilməməsindən asılı olmayaraq borcun ödəmə müddətində kliyentə borcu ödəyir. Bu xidmətin əvəzində faktorinq şirkət borcun 1-2% -i məbləğində haqq alır.

153	Faktorinq şirkət	Factor	Факторинговая компания	Faktorinq şirkət digər şirkətin debitor borclarını satın alır və əvəzində müəyyən avans ödəyə bilər. Faktorinq şirkət borcların yığılmasına görə məsuliyyət daşıyır və əgər kliyentlər borcu ödəmirlərsə, ziyanı öz üzərinə götürür.
154	Fayda - xərc əmsalı və ya rentabellik	Benefit – cost - ratio	Коэффициент выгоды - издержки или рентабельности	Gələcək proqnazlaşdırılan pul vəsaitləri axınının gətirilmiş dəyərinin ilkin investisiyalara olan nisbəti. Bu əmsala həmçinin rentabellik əmsalı deyilir. Rentabellik əmsalı metodu xalis gətirilmiş dəyər prinsipinə oxşayır. Lakin xalis gətirilmiş dəyər Fayda - xərc əmsalından fərqli olaraq toplama keyfiyyətinə malik olduğu üçün daha etibarlı meyar hesab olunur. $R = \frac{V_p}{C_0}$; Burada: R - fayda - xərc əmsalı; V_p - gələcək proqnazlaşdırılan pul vəsaitləri axınının gətirilmiş dəyəri; C_0 - ilkin investisiyaların dəyəri.
155	Fond	Fund	Фонд	Dövriyyə kapitalını artıran hər bir şey fondun mənbələri adlanır, dövriyyə kapitalını azaldan hər bir şey fondun istifadəsi adlanır.

156	Fond birjası	Stock-market	Фондовая биржа	Fond birjası qiymətli kağız bazarında alqı və satqını təsdiq edən tərəf. Fond birjaları ancaq həmin birjanın üzvləri arasında qiymətli kağızların alqı-satqısını təşkil edir. Fond birjasına üzv olmayan şirkətlər öz qiymətli kağızlarını yalnız və yalnız həmin birja üzvlərinin vasitəçiliyi ilə sata bilərlər. Fond birjasının əməkdaşı həmin Fond birjasının təsisçisi ola bilməz və burada heç bir sahibkarlıq fəaliyyəti apara bilməz.
157	Fonddankənar borc	Unfunded debt	Внефондовый долг	Ödənişi bir ildən sonra tələb olunan öhdəlik fond öhdəliyi adlanır. Əksinə, ödənişi bir ildən az müddətdə tələb olunan öhdəlik fonddankənar öhdəlik adlanır və balansda cari öhdəlik kimi səciyyələndirilir.
158	Fonddankənar öhdəliklər	Unfunded liabilities	Внефондовые обязательства	Təqaüd fondunun öhdəliklərindəndir. Əgər təqaüd fondunu təşkil edən aktivlərin dəyəri əməkhaqqının gələcək artımı ilə bağlı öhdəlikləri önləmək üçün kifayət deyilsə, belə defisit fonddankənar öhdəliklər adlanır.
159	Forvard	Forward	форвардный	Valyutanın uzunmüddətli fasilədən sonra satış kursu (adətən, 1, 3 və ya 6 ay sonra, xüsusi hallarda 10 il sonra)
160	Forvard bazarı	Forward market	Форвардный рынок	Valyutanın təxirəsalınmaz təchizatı ilə bağlı valyuta bazarı ilə yanaşı müddətli təchizat nəzərdə tutan valyuta bazarı da fəaliyyət göstərir. Belə bazara forvard bazarı deyilir.
161	Forvard diskont	Forward discount	Дисконт форвардный	Uzunmüddətli valyuta satışlarında valyutanın cari kursu ilə forvard kursu arasındakı fərq

162	Forvard kursu	Forward rate	Форвардный курс	Valyutanın gələcək alışı üçün təsbit olunmuş və forvard müqaviləsində nəzərdə tutulan kursu forvard kursu adlanır.
163	Forvard mükafatı	Forward premium	Форвардная премия	Valyuta əməliyyatında valyutanın cari kursu ilə forvard kursu arasındakı fərq hesabına əldə olunan gəlir forvard mükafatı adlanır.
164	Forvard müqavilə	Forward contract	Форвардный контракт	İki tərəfin öz aktivlərinin həqiqi təchizat kimi gələcək konkret tarix üçün mübadiləsini nəzərdə tutan müqaviləsi. Forvard müqavilə valyuta bazarlarında mühüm rol oynayır və fiziki və hüquqi şəxslərə valyuta kursunun dəyişməsi riskindən qorunmağa imkan verir. Forvard müqavilə fyuçers müqaviləsindən iki punktda fərqlənir: birinci, forvard müqavilə tərəflər arasındakı individaul şərtləri əks etdirir, fyuçers müqaviləsinin şərtləri isə birjada müəyyənləşir; ikinci, forvard müqavilə fyuçers müqaviləsinin əksinə olaraq cari bazar qiymətlərindən asılı olaraq yenidən qiymətləndirilmir.
165	Françayzinq	Franchise	Франзайзинг	İri və xırda biznesin təsərrüfat inteqrasiyası forması. İri şirkət (françayzer) müstəqil hüququ şəxs olan kiçik şirkətə onun ticarər markasından istifadə etməyə icazə verir, ona kredit verə bilər və borc götürəndə zamin durur. Kiçik firma üçün françayzinqin üstünlüyü françayzerin ticarət markası və reklamından istifadə edərək biznesə daxil olmaq xərclərini azaltmaqdadır. Françayzer isə öz fəaliyyətini genişləndirir, investisiya və riski azaltmaqla gəlirini artırır və kiçik firmaya məhsulun keyfiyyəti və dəyəri baxımından nəzarət edir.

166	Franşiza	Franchise	Франшиза	Müəyyən müddət üçün nəzərdə tutulmuş və müqavilədə qeyd olunmuş kommersiya müəssisəsi yaratmaq hüququ. Franşizanın əldə olunması ilə bağlı xərclər qeyri-material aktivlər kimi uçota alınır.
167	Fyuçers	Futures	Фьючерс	Aktivin və ya malın əvvəlcədən razılaşmaya görə alınması və ya satılması. *Bax: Fyuçers müqaviləsi.*
168	Fyuçers bazarı	Futures market	Фьючерсный рынок	Valyutanın gələcək təchizatı ilə bağlı yaxşı təşkil olunmuş valyuta bazarları vardır ki, bunlara fyuçers bazarı deyilir. Belə bazarda fyuçers müqaviləsi yüksək dərəcədə standartlaşmışlar: onlar ancaq əsas valyutalar üçün bağlanırlar, məbləğ dəqiq təyin olunur və təchizat günü ciddi surətdə məhdudlaşdırılır.
169	Fyuçers qiyməti	Future price	Фьючерсная цена	Səhm ya "spot" qiyməti ilə təxirəsalınmaz, ya da ödənişi təxirə salmaqla fyuçers qiymətinə almaq olar. Bu almağın 2 fərqi var: əvvəla, qiymətli kağız üçün əvvəlcədən ödəniş etmədiyiniz üçün səhmin qiymətinin faizlərini qazanmaq mümkündür, ikincisi, ödənişə qədərki dövr üçün qiymətli kağızlar üçün olan dividendləri və faizləri itirmiş olursunuz.
170	Fyuçers müqaviləsi	Futures contract	Фьючерсный контракт	Aktivin və ya malın əvvəlcədən razılaşmaya görə alınması və ya satılması. Qiymətlər fyuçers müqaviləsi bağlanarkən müəyyənləşdirilir, aktivlərin ödənişi isə sövdələşmənin icrasının nəzərdə tutulduğu tarixdə baş verir.

171	Gəlir	Return	Доход	Hər-hansı fəaliyyət nəticəsində pul və ya digər qiymətlilərin əldə edilməsi. Gəlirlərin aşağıdakı növlərini fərqləndirmək olar: əhalinin gəliri, müəssisələrin və təşkilatların gəlirləri, dövlətin gəliri.
172	Gəlirin forvard norması	Forward rate of return	Форвардная норма доходности	Borcun 1 il əvəzinə 2 il müddətinə verilməsindən yaranan əlavə gəlir gəlirin forvard norması adlanır.
173	Gəlirli istiqraz vərəqələri	Income bonds	Доходные Облигации	Bu istiqrazın sahibi ancaq o vaxt faizləri ödəyir ki, illik gəlir faizlər üzrə ödənişi üstələyə bilsin.
174	Gəlirli səhmlər	Income stock	Доходные акции	Səhmlər adətən iki niyyətlə alınırlar: ya kapitalın dəyərinin artırılması üçün, ya da pul formasında dividendlərin əldə edilməsi üçün. Əgər həm dividendlərin, həm də mənfəətin artması səhmlərin qiymətinin artmasına gətirmirsə, onda belə səhmlər gəlirli səhmlər hesab olunurlar.
175	Gəlirlik norması	Rate of return	Норма доходности	Gəlirin aktivlərə, kapitala nisbəti. Bir il ərzində qiymətli kağızlar portfeli üzrə həm daxil olmuş pul vəsaitləri (faizlər və ya dividendlər), həm də kapital artımı (yəni kurs dəyərinin artımından əldə olunan gəlir) nəzərdə tutulur.
176	Gəlirlik norması qaydası	Rate-of-return rule	Правило нормы доходности	İnvestisiya barədə qərarların qəbul edilməsi 2 qaydaya əsaslanır: gəlirlilik norması və xalis gətirilmiş dəyər qaydaları. Gəlirlik norması qaydasına görə yalnız gəlirlik norması alternativ xərclərdən yüksək olan investisiyaları etmək lazımdır.

177	Gəlirliyin faktiki qiyməti	Real return	Фактическая цена доходности	Uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirilməsində əsas parametrlərdən biri gəlirliyin faktiki qiymətidir. İkinci əsas parametr gəlirliyin gözlənilən qiymətidir. Uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirilməsində iki problem var. Birinci, uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirilməsi qaydası gəlirliyin gözlənilən qiymətini əsas götürür. Lakin məhz bu parametrin praktikada təyin olunması çətinlik törədir. İkinici, bazar portfeli bütün riskli investisiyaları (səhmlər, istiqrazlar, mallar və əmlak və s.) əhatə etməlidir. Əslində isə, bazar indeksləri adətən yalnız adi səhmlərin əsasında təyin olunur. Fama və Makbet gözlənilən gəlirliyin əvəzində faktiki gəlirlikdən istifadə etməklə uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirmək metodunu təklif etmişlər.
178	Gətirilmiş dəyər	Present value	Приведенная стоимость	Gələcəkdə əldə oluna biləcək gəlirin gətirilmiş dəyəri məcmu gəlir ilə diskontlaşma əmsalının hasilinə bərabərdir. Diskontlaşma əmsalının qiyməti vahiddən kiçik olur. $P_v = D_f * C_r$; Burada: P_v – gətirilmiş dəyər; D_f - diskontlaşdırma əmsalı; C_r – bir dövr üçün gözlənilən gəlir. *Bax: Diskontlaşdırma əmsalı, gəlirlilik norması.*

179	Gətirilmiş dəyər cədvəli	Present value tables	Таблица приведенной стоимости	Gətirilmiş dəyərin hesablanması cədvəlidir. Dövrlər, diskontlaşma əmsalı, pul vəsaitləri axını və gətirilmiş dəyər sütunlarından təşkil olunur.
180	Girov barəsində neqativ qeyd-şərt	Negative pledge clause	Негативная оговорка о залоге	Təmin olunmamış istiqrazların emissiyasında girov qoyulmuş aktivlərin miqdarı heç bir rol oynamır. Təmin olunmamış istiqrazların emissiyası barədə razılaşma girov barəsində neqativ qeyd-şərt ilə müşayiət olunur, yəni girovla təminat barədə heç bir şərt yoxdur.
181	Gözləmə nəzəriyyəsi	Expectations theory	Теория ожиданий	Bu nəzəriyyə faiz dərəcələri, valyutanın forvard və spot kursları, eləcə də inflyasiya tempi arasındakı əlaqələri izah edən nəzəriyyələr sırasındandır. Gözləmə nəzəriyyəsinin əsas tezisinə görə forvard valyuta kusru gələcək sport kursa bərabər olmalıdır. Maliyyə menecmenti baxımından bu o deməkdir ki, valyuta öhdəlikləri üzrə öhdəliklərini müntəzəm yerinə yetirən şirkət onun sığortasına əlavə xərc çəkməli olmur.
182	“Hava şarı”	“Balloon”	«Воздушный шар»	Girovun növüdür: borcun əsas məbləği və faizlərin bir hissəsi müddət bitənə qədər ödənilmir. Belə girova həmçinin "qeyri-amortizasiya" girovu deyilir. "Hava şarı" girovunun şərtlərinə görə müddət bitdikdən sonra borcun tam məbləği birdəfəyə ödənilməlidir.
183	Hedc əmsalı	Hedge ratio	Коэффициент хеджирования	Bir növ aktivin dəyərinin dəyişilməsi üçün digər növ aktivin zəruri sayı. Malların gələcək təchizatı qiymətlərin uğursuz dəyişməsindən sığortası əməliyyatı hedcləşmə adlanır. Fyuçers, forvard və opsionların müqavilələrinin alınması və ya satılması yolu ilə gerçəkləşir.

184	Hedcinq (sığortalanma)	Hedging	Хеджирование	Malların gələcək təchizatı ilə əlaqədar qiymətlərin uğursuz dəyişməsindən qorunmaq üçün keçirilən əməliyyatdır. Fyuçers müqavilələrinin alınması ilə icra olunur. Əsas anlayış hedcləşdirmə əmsalıdır, yəni bir aktivin dəyərini dəyişdirmək üçün digər aktivin zəruri olan miqdarı.Hedcləşdirmə alətləri kimi forvard və fyuçers müqavilələrindən, svop razılaşmaları və opsionlardan istifadə olunur.
185	Həqiqi dəyər	True value	Истинная стоимость	İnvestisiyalar üzrə ekspertlər arasında rəqabət bazarda səhmlərin qiymətlərinin onların həqiqi dəyərlərini əks etdirməsinə səbəb olur. Həqəqi dəyərin gələcək dəyərdən fərqi ondadır ki, həqiqi dəyər cari zaman üçün ekspertlərin malik olduqları informasiyanı əks etdirən tarazlıq qiymətidir. Bu effektli bazarın təyinidir.
186	Həll olma	Dilution	Разводнение	Səhmlərin balans dəyərinə nisbətən aşağı qiymətə satılması bir səhmə düşən mənfəətin azalmasına səbəb ola bilər.
187	Həmişəyasıl kredit	Evergreen credit	«Вечнозеленый» кредит	Avtomatik bərpa olunan kreditin müddətsiz növüdür. Bank istənilən ildə bu krediti birbaşa müddətli ssudaya çevirə bilər.
188	“Hər şey və ya heç nə”	All or none	«Все-или-ничего», условие подписки	Səhmlərin kütləfi təklifi dövründə abunəçilər "maksimal cəhdlər" və ya “Hər şey və ya heç nə” şərtlərindən istifadə edirlər. Abunəçi "maksimal cəhdlər" şərti çərçivəsində səhmlərin mümkün qədər çox hissəsini satır, satılmayanları emittentə qaytarır. “Hər şey və ya heç nə” şərti daxilində isə səhmlərin ya hamısını satır, ya da tam həcmdə emittentə qaytarır.

189	Həssaslıq	Sensitivity	Чувствительность	Uzunmüddətli investisiya layihələrinin analizinin bir komponentidir. Adətən bazarın həcminə, bazardakı paya və s. bağlı qeyri-müəyyənliklərin aradan qaldırılması, layihənin xalis gətirilmiş dəyərinin düzgün qiymətləndirilməsi onun etibarlılığını artırır.
190	Hüquqi şəxslərin torpaq vergisi	Land use tax levied from legal persons	Земельный налог с юридических лиц	Torpaq vergisi torpaq mülkiyyətçilərinin və ya istifadəçilərinin təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrindən asılı olmayaraq torpaq sahəsinə görə hər il sabit tədiyə şəklində hesablanır.
191	Hüquqsuz səhmlər	Ex-right	Акции без права	Belə səhmlərin sahiblərinin yeni səhm buraxmaq hüququ yoxdur.
192	Xalis diskontlu istiqraz vərəqələri	Original issue discount bonds	Чисто дисконтные облигации	*Bax: Sıfır kuponlu istiqraz vərəqələri*
193	Xalis dövriyyə kapitalının dövretməsi əmsalı	Sales to net working capital	Коэффициент оборачиваемости чистого оборотного капитала	Satışdan əldə olunan məbləğin xalis dövriyyə kapitalının orta dəyərinə olan nisbətinə deyilir. Xalis dövriyyə kapitalı digər aktivlərə nisbətən daha dəqiq ölçülə bilir. Digər tərəfdən, xalis dövriyyə kapitalına satışdan əldə olunan məbləğin zamana görə dəyişməsindən asılı olaraq düzəlişlər etmək mümkündür. $S_{nc} = \frac{S_p}{V_{nc}}$; Burada: S_{nc} - xalis dövriyyə kapitalının dövretməsi əmsalı; S_p - satışdan əldə olunan məbləğ; V_{nc} - xalis dövriyyə kapitalının orta dəyəri.

194	Xalis gətirilmiş dəyər	Net present value	Чистая приведенная стоимость	Xalis gətirilmiş dəyər dedikdə, gətirilmiş dəyərlə tələb olunan investisiyalar arasındakı fərq başa düşülür. *Bax: gətirilmiş dəyər.*
195	Xalis gətirilmiş dəyər qaydası	Net present value rule	Правило чистой приведенной стоимости	İnvestisiya barədə qərarların qəbul edilməsi 2 qaydaya əsaslanır: gəlirlilik norması və xalis gətirilmiş dəyər qaydaları. Xalis gətirilmiş dəyər qaydasına görə ancaq xalis gətirilmiş dəyəri müsbət olan investisiyaları etmək lazımdır.
196	Xalis dövriyyə kapitalı	Net working capital	Чистый оборотный капитал	Xalis dövriyyə kapitalı dövriyyə aktivlərinin cari öhdəliklərlə fərqinə deyilir.
197	Xalis lizinq	Net lease	Чистый лизинг	Xalis lizinqdə icarəçi aktivlərin sığortasını, ödəmələri və əmlaka görə vergilərin ödənməsini öhdəsinə götürür.
198	Xalis mənfəət	Net Profit	Чистая прибыль	Mənfəət vergisi çıxıldıqdan sonra qalan mənfəət.
199	Xalis mənfəət norması	Net profit margin	Чистая норма прибыли	Fazilərin və vergilərin ödənməsindən əvvəlki mənfəətin vergilərlə fərqinin satışdan əldə olan məbləğə nisbətinə deyilir. $P_{nm} = \frac{P_{(-)} - T}{S_p}$; Burada: P_{nm} - xalis mənfəət norması; $P_{(-)}$ - fazilərin və vergilərin ödənməsindən əvvəlki mənfəət; S_p - satışdan əldə olunan məbləğ; Digər adı *satış gəlirliyidir*.

200	Xarici investisiyalar	Foreign investments	Иностранные инвестиции	Xarici investisiyalar risk faktoru və riskəvəzi mükafatın təbiətinə görə digər investisiyalardan fərqlənir və bu barədə iqtisadçılar arasında vahid fikir yoxdur. Beynəlxalq şirkətlərin investisiya riski beynəlxalq kapital bazarının seqmentləşməsindən asılıdır. Belədə iki hal mümkündür. Əgər söhbət kapitalın vahid dünya bazarından gedirsə onda: 1) fiziki şəxslər beynəlxalq investisiyalar edirlər; 2) Risk beynəlxalq bazarın indeksinə (betasına) əsasən hesablanır; 3) Beynəlxalq diversifikasiyadan mənfəət əldə olunmur; 4) Şirkətin həm özünə, həm də xarici filialına kapitalın cəlb olunmasına eyni xərc tələb olunur. Əgər dünya kapital bazarı tam seqmentləşibsə, onda: 1) Fiziki şəxslər ancaq ölkənin daxilində investisiyalarda iştirak edirlər; 2) Risk milli indeksə (betaya) nisbətən ölçülür; 3)Beynəlxalq diversifikasiyadan güclü mənfəət əldə olunur; 4) Şirkətin özünə nisbətən onun xarici filialına kapitalın cəlb olunmasına daha az xərc tələb olunur.

201	Xarici istiqraz vərəqələri	Foreign bonds	Иностранные Облигации	İstiqraz vərəqələri daxili və ya xarici bazarda emissiya olunmaq üçün nəzərdə tutulur. Xarici bazarda istiqraz vərəqələrinin emissiyası həmin dövlətin qanunlarına müvafiq olmalıdır və yerli valyutada denominasiya olmalıdırlar. Digər tərəfdən avroistiqraz adlanan uzunmüddətli qiymətli kağızların beynəlxalq bazarı mövcuddur. Avroistiqrazlar bütün dünyada satılsa da onların dilerləri və abunəçiləri Londonda yerləşirlər. ABŞ, Avropa və Yaponiya banklarının Londan şöbələri buraya aiddirlər. Borc alan istiqrazlarını ölkənin daxili bazarında və ya xarici ölkənin bazarında dövriyyəyə buraxa bilər. Xarici ölkədə istiqrazların buraxılması yerli qanunverciliyin tələblərini ödəməlidir və həmin ölkənin valyutası ilə denominasiya edilməlidir.
202	Xəzinə vekseli	Treasury bill	Казначейский вексель	ABŞ hökümətinin 1 ildən az müddət üçün buraxılmış qiymətli kağızları. Xəzinə veksellərinə investisiyalar az riskli yatırımlar sayılırlar, çünki bu veksellər üzrə gəlirlər stabildirlər və bazarda baş verən hadisələrdən asılı deyildir.
203	Xəzinədar	Treasurer	Казначей	Kreditlərin verilməsində pul əməliyyatlarının keçirilməsinə, əmanətlərin qoyulmasına, götürülməsinə, pulların ödənməsinə və kreditlərin alınmasına cavabdeh olan mühasib
204	Xüsusi dividendlər	Special dividends	Особые дивиденды	Təkrar ödənilməsi ehtimalı çox az olan dividendlərə xüsusi dividendlər deyilir.

205	Xüsusi kapitalın gəlirliliyi	Return on equity	Рентабельность собственного капитала	Adi səhmlərin mənfəətinin xüsusi kapitalın orta dəyərinə olan nisbətinə deyilir. $R_e = \frac{P_{sa}}{P_{ma}}$; Burada: R_e - xüsusi kapitalın gəlirliliyi; P_{sa} - adi səhmlərin mənfəəti; P_{ma} - xüsusi kapitalın orta dəyəri.
206	İcarə	Rental lease	Аренда	Müəyyən müqavilə əsasında haqqı ödənməklə müxtəlif təbii və əmlak obyektlərinin müvəqqəti sahibliyə verilməsi
207	İcarəçi	Leaser	Арендатор	Müəyyən müqavilə əsasında haqqı ödənməklə müxtəlif təbii və əmlak obyektlərinin icarəverəndən müvəqqəti sahibliyə qəbul etmiş fiziki və ya hüquqi şəxs
208	İcarə haqqı	Rent	Рента	лат. rendere - gəlir gətirmək; 1) işgüzarlıq fəaliyyəti tələb etməyən və torpaqdan, kapitaldan, əmlakdan müntəzəm əldə edilən illik gəlir; 2)sığorta şirkəti tərəfindən sığortalıya sığorta polisi üzrə illik ödənilən pul məbləği; 3) dövlət istiqrazları üzrə gəlir; 4) аннуитет (maliyyə rentası) və qiymətli kağızların illik gəliri; 5) dəqiq müəyyən olunmuş zaman fasilələri ilə daxil olan pul vəsaitləri axını.

209	İcarədə olan əmlakın mülkiyyətçisi / istifadəçisi	Owner / user of asset	Собственник / пользователь арендованного имущества	Hər bir lizinq satişı iki tərif arasında bağlanır. İcarədə olan mülkiyyətin mülkiyyətçisinə icarəyəverən deyilir. Həmin mülkiyyətin istifadəçisinə icarəyəgötürən deyilir.
210	İcarəverən	Lessor	Арендодатель	Müəyyən müqavilə əsasında haqqı ödənməklə müxtəlif təbii və əmlak obyektlərini müvəqqəti sahibliyə vermiş fiziki və ya hüquqi şəxs
211	İcra üçün müqavilə	Eexecutory contract	Контракт, подлежащий исполнению	İşin müəyyən bir hissəsinin hələ də icra olunmadığı müqavilə.
212	İerarhiya nəzəriyyəsi	Pecking order theory	Теория иерархии	İerarhiya nəzəriyyəsi rentabellik əmsalları ilə borc yükü arasında əks əlaqəni izah edən nəzəriyyədir. İerarhiya nəzəriyyəsinin əsasında üç müddəa durur: 1) satabil dividend siyasəti; 2) daxili vəsait mənbələrinə üstünlük verilməsi; 3) səhm buraxılışının arzuedilməzliyi. İerarhiya nəzəriyyəsi yüksək rentabelli firmaların az borc götürmələrinin səbəbini onların xarici mənbələrdən pul vəsaitlərinə ehiyaclarının olmaması ilə izah edir.

213	İxtisaslı məhdud məsuliyyətli əsas yoldaşlıq	Master limited partnership	Квалифицированное товарищество с ограниченной ответственностью	Öz fəaliyyətləri dövründə şirkətlər digər firmaları ala bilər (birləşmə) və ya sata bilərlər (xırdalama). Digər hallarda şirkət özünün struktur vahidini müstəqil aksioner cəmiyyət statusunda filiala çevirə bilər. Bəzi hallarda filial məhdud məsuliyyətli və yalnız müəyyən dövr üçün fəaliyyət göstərən cəmiyyətə çevrilir. Əgər səhmdarların gəlirlərdə və xərclərdə olan payları adi səhmlər kimi alınıb-satılırsa belə şirkət ixtisaslı məhdud məsuliyyətli cəmiyyət adlanır.
214	İki dərəcəli vergi sistemi	Split-rate tax system	Налоговая система С двумя ставками	Müəssisədə qalan mənfəətin bölüşdürülmüş mənfəətə nisbətən daha yüksək vergi dərəcəsinə məruz qalması. Bəzi ölkələrdə investorların dividendlərinə kapital artımına nisbətən daha yüksək vergi dərəcəsi tətbiq olunur. Bu hal əvəzində korporasiyalar üçün iki dərəcəli vergi sistemi tətbiq etməklə kompensasiya olunur.
215	İkimərtəbəli vergi sistemi	Two-tier Tax system	Двухъярусная налоговая система	Səhmdarların gəlirləri iki dəfə vergiyə məruz qalır: bir dəfə şirkətin gəliri kimi, ikinci dəfə ayrıca götürülmüş səhmdarın gəliri kimi. Belə sistemə bəzən klassik vergi sistemi də deyilir.
216	İki səviyyəli saziş	Two-tier offer	Двухуровневое соглашение	Şirkətlərin birləşməsi prosesində edilən udulan şirkətin səhmdarlarına edilən təkliflər 2 hissəyə ayrılır: 1) səhmlərin müəyyən hissəsi səhmdarlardan nəğd pulla satın alınır; 2) səhmlərin yerdə qalan hissəsinin əvəzində sabit gəlirli qiymətli kağızlar paketi verilir. Belə razılaşma iki səviyyəli saziş adlanır.

217	İqtisadi icarə	Economic rent	Экономическая рента	Şirkətin rəqabət üstünlyünə malik olduğu sahələrdə əldə etdiyi gəlir. İqtisadi renta yalnız daha yüksək keyfiyyətli resursların hesabına, idarəçilik potensialı, ticarət agentləri, poyektləşdirmə komandası və ya istehsal şətləri nəticəsində əldə olunur. Bu çür üstünlük adətən müvəqqəti xarakter daşıyır. Yeni texnologiyaları uğurla tətbiq edən şirkətlərin bu sahəyə gəlməsi, rəqabətin güclənməsi nəticəsində iqtisadi renta aradan qalxır. Yeni layihələrdə uzunmüddətli proqnozlar zamanı bu amil nəzərə alınmalıdır.
218	İqtisadi mənfəət	Economic income	Экономическая прибыль	Məcmu gəlirlərlə məcmu iqtisadi xərclər arasındakı fərq. Mühasibat mənfəətini iqtisadi mənfəətdən fərqləndirmək lazımdır. İqtisadi mənfəət hesablanarkən istehsalatda istifadə olunan istənilən ehtiyat üçün iqtisadi xərclərin siyahısında mühasibat sənədlərində əks olunmayan xərcləri də nəzərə almaq lazımdır. İqtisadi mənfəət müsbətdirsə, firma istehsalı davam etdirməkdə maraqlıdır. İqtisadi mənfəət mənfidirsə, firmanın bazardan çıxmağı məqsədəuyğundur. Əgər iqtisadi mənfəət uzun müddət yoxdursa (sıfırdırsa), onda bu istehsal sahəsinin rəqabətli olduğunun göstəricisidir. *Bax: Mühasibat mənfəəti.*
219	İmtiyazlı abunə	Privileged subscription	Привилегированная подписка	Adətən, adi səhmlərin yeni emissiyası bütün investorlara təklif olunur. Lakin bir çox hallarda, səhmlərin emissiyası hüquqların emissiyası formasında olur, yəni mövcud səhmdarlar səhmlərin yeni buraxılışlarına abunə imtiyazına malikdirlər. İmtiyazlı səhmlərin buraxılış xərcləri adi səhmlərin buraxılış xərclərindən yüksəkdir.

220	İmtiyazlı səhm	Preferred stock, Preferred share	Привилегированная акция	Təsbit olunmuş dividendi olan və adi səhmlərə nisbətən tələb üstünlüyü olan səhm. Adi səhmlərin sahibləri imtiyazlı səhmlər üzrə dividendlər ödənməyincə öz dividendlərini ala bilməzlər.
221	İndividual risk	Unique risk	Риск индивидуальный	Diversifikasiya vasitəsi ilə aradan götürülə bilən risk individual (unikal) risk adlanır. Bu riskin yaranması hər bir şirkətin ancaq ona və onun birbaşa rəqiblərinə xas olan faktlarla bağlıdır.
222	İnflyasiyanın mühasibat mənfəətinə təsiri	Inflation effect on book earnings	Влияние инфляции на бухгалтерскую прибыль	Birinci, inflyasiya istehsal prosesində hazır məhsulun nominal dəyərini artırır. İkinci, inflyasiya yüksəldikcə , qalıq dəyəri gerçəklikdən daha çox uzaqlaşır və nəticədə balans dəyəri real dəyərdən aşağı olur. Üçüncü, inflyasiya borca girən firmalara təsir edir. Belə ki, borcverənlər ödənişləri inflyasiyaya uğrayacaq valyuta ilə qəbul etdikləri üçün, daha yüksək faiz dərəcələri tələb edirlər. Faiz dərəcəsinin gözlənilən inflayasiyanın kompensasiyası hesab olunan hissəsi inflayasiya gəliri adlanır.
223	İnformasiyanın assimetrikliyi	Asymmetric information	Асимметричность информации	İnformasiyanın əldə edilməsinə qeyri - bərabər imkan. Şirkətlərin birləşməsi prosesində yeni səhmlərin buraxılmasına və yaxud nəğd pul alınmasına üstünlük verilməsi şirkətin perspektivləri haqda informasiyadan asılıdır. Adətən birləşmənin təşəbbüskarları olan menecerlər şirkətin perspektivləri haqda bazarın digər iştirakçılarının bilmədiyi informasiyaya sahib olurlar.
224	İnformasiyanın dəyəri	Value of information	Ценность информации	İnvestisiya layihələri ilə bağlı hər hansı qeyri-müəyyənliyin aradan qaldırılması informasiyanın əldə edilməsi deməkdir. İnformasiyanın əhəmiyyəti və dəyəri qeyri-müəyyənliyin tipindən və analiz edilən dəyişənlərdən asılıdır.

225	İnstitisional alıcı	Qualified institutional buyers	Квалифицированные институциональные покупатели	ABŞ Qiymətli Kağızlar və Birjalar üzrə Komissiyası 1990-cu ildə iri maliyyə institutlarına qeydiyyatdan keçməmiş qiymətli kağızları öz aralarında mübadilə etməyə icazə vermişdir. Bunlara institisional alıcı da deyilir.
226	İqtisadi amortizasiya	Economic depreciation	Экономическая амортизация	Gətirilmiş dəyərin hər hansı bir azalmasına deyilir. Gətirilmiş dəyərin hər hansı bir artması mənfi iqtisadi amortizasiya adlanır.
227	İnflyasiya	Inflation	Инфляция	(lat. Inflatio - şişirmək, üfürmək).İnflyasiyanın əsas əlaməti istehlak bazarında mal və xidmətlərin qiymət indekslərinin artmasıdır. İnflyasiya nəticəsində pulun alıcılıq qabiliyyəti aşağı düşür. Dövriyyədə olan pul kütləsinin mal həcminin artımının olmaması müqabilində qiymətlərin artımı müşahidə olunur. Bu hal pul vahidinin dəyərdən düşməsi və nəticə etibarı ilə mallar və xidmətlər üçün keyfiyyət yaxşılaşması olmadığı halda qiymətlərin artması ilə müşahidə olunur. İnflasiyanın aşağıdakı növləri var: çapan inflasiya - qiymətlərin sıçrayışla artması; hiperinflasiya - qiymətlərin çox yüksək templə (ayda 50%-dən çox) artması ; sürünən inflasiya - qiytmətlərin uzunmüddətli tədrici artması. Yaranma səbəblərinə görə aşağıdakı növlərə bölünür: tələb inflasiyası - tələbin təklifi üstələməsi; inzibati inflasiya - qiymətlərin inzibati qaydada təyin olunması; idxal inflasiyası - ölkəyə qədərsiz xarici valyutanın daxil olması və idxal qiymətlərinin artması; kredit inflasiyası - qədərsiz kredit təcavüzü; açıq inflasiya - istehlak qiymətlərinin və istehsal ehtiyatları xərclərinin artması; qapalı inflasiya - dövlətin mal defisiti şəraitində qiymətləri əvvəlki səviyyədə saxlamaq cəhdləri.

228	İnflyasiya tempi	Inflation rates	Темпы инфляции	İnkişaf sürətinə görə inflyasiyanın aşağıdakı növlərini fərqləndirirlər: çapan inflyasiya - qiymətlərin sıçrayışla artması; hiperinflyasiya -qiymətlərin çox sürətlə artması (ayda 50%-dən çox); sürüşkən inflyasiya - qiymətlərin uzunmüddətli tədrici artması
229	İnvestisiya dərəcəsi	Investment - grade	Долг Инвестиционного класса	Əgər borc barədə qiymətli kağızlar reytinqinə görə Moodi agentliyinin yuxarı dörd dərəcəsinə aid edilirsə, onlar investisiya dərəcəli hesab olunurlar.
230	İnvestisiya sinifli istiqrazlar	Investment – grade bonds	Облигации Инвестиционного класса	İstiqrazlar Moody agentliyi tərəfindən aşağıdakı kateqoriyalara bölünürlər: Aaa, Aa, A. Baa, Ba, B, Caa, Ca, C. Reytinqi Baa və daha yuxarı kateqoriya olan istiqrazlar investisiya sinifli istiqrazlar hesab olunurlar.
231	İnvestisiyalar	Investments	Инвестиции	(lat. Investice geydirmək, geyindirmək). Iqtisadiyyata uzunmüddətli kapital qoyuluşu. İnvestisiyalar istehsal vasitələrininn, yəni avadanlığın, maşınların, torpağın və s. alınmasına sərf olunurlar. İnvestisiya kapitalı iki mənbədən formalaşır: müəssisənin daxili yığımı hesabına və istiqraz yığımlarının (əhalinin, bankların, müəssisələrin) hesabına. Məcmu investisiya aşınma ayırmalarının və gəlir hesabına olan məbləğlərin cəmindən ibarətdir.
232	İnvestisiyalar üçün əlverişli müddət	Optimal timing of investment	оптимальное время для осуществления инвестиций	Hər bir layihə üçün zaman baxımından iki alternativ var: dərhal icra etmək, yaxud icraatı təxirə salmaq. İnvestisiyalar üçün əlverişli müddətin seçilməsi hər bir dövrün xalis gələcək dəyərindən asılıdır və xalis gətirilmiş dəyəri maksimal olan dövrün seçilməsi ilə bağlıdır.

233	İnvestisiyanın dəyərləndirilməsi	Valuing investments	Оценка инвестиций	Uzunmüddətli borclan dəyərləndirərkən öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi riski ilə hesablaşmaq lazımdır. Məhz bu səbəbdən korporativ istiqrazlar Xəzinədarlığın uzunmüddətli istiqrazlarına nisbətən daha yüksək gəlir gətirirlər. Qısamüddətli borclar həmçinin risklərdən xali deyillər. Lakin müstəsna hallar istisna olmaqla adətən korporasiyaların buraxdıqları qiymətli kağızlar üzrə borcların ödənməməsi riski korporativ istiqrazların riskindən aşağıdır. Bunun iki səbəbi var: birinci, qısamüddətli investisiyalar üçün ehtimallı nəticələrin amplitudu kiçikdir; ikinci, yalnız səbatlı şirkət pul bazarında kredit ala bilər.Əmanətçilər xəzinə veksellərinə ona görə üstünlük verirlər ki, onları qısa müddətdə pula çevirmək mümkündür. Tez və ucuz pula konvertasiya oluna bilən qiymətli kağızlar nisbətən aşağı gəlirli olurlar.
234	İnvestisiyanın gəlirliyinin hesablanması	Calculating yield of investment	Исчисление доходности инвестиций	Pul bazarında çox sayda investisiyalar xalis diskontlu qiymətli kağızlardır. Yəni onlar üçün faiz ödənilmir: gəlir - ödənmə vaxtı alış və satış məbləğləri arasındakı fərqdən ibarətdir. İki xüsusiyyət investisiyanın gəlirliyinin hesablanmasını çətinləşdirir. Birincisi, onlar adətən diskont əsasında qiymətləndirilirlər; ikincisi, qiymətləndirmə bazası kimi 360-günlük ildən istifadə olunur.
235	İnzibati məsrəflər və ya lizinq	Administrative cost and leasing	Административные издержки и лизинг	Standart lizinq müqaviləsinin tətbiq edilməsi inzibati məsrəflərin azaldılmasına şərait yaradır.

236	İpoteka istiqraz vərəqələri	Mortgage bonds	Ипотечные Облигации	Təmin olunmuş istiqraz növlərindəndir. Qapalı, açıq və məhdud növlərə bölünür. Əgər qoyulmuş girov üzrə əvvəlcədən müəyyən edilmiş sayda istiqraz vərəqəsi buraxıla bilərsə qapalı, əgər qeyri-məhdud sayda istiqraz vərəqəsi buraxıla bilərsə açıq, məhdud sayda istiqraz vərəqəsi buraxıla bilərsə limitlənmiş - açıq və ya məhdud ipoteka istiqraz vərəqələri adlanır.
237	İpoteka sabiti	Mortgage constant	Константа ипотечная	Borcun illik sabit ödəniş normasının faizlə ifadəsi: Borcun illik ödəniş məbləği = Borcun məbləği * İpoteka sabiti.
238	İstehlak betası	Consumption beta	Бета потребления	Aktivlərin uzunmüddətli qiymətləndirilməsi investorların gələcək varidatlarının səviyyəsini və qeyri-müəyyənlikləri necə gözlədiklərini əks etdirir. Lakin ən təhlükəli risklərə gələcək istehlakın azalması ilə bağlıdır. Duqlas Briden modelində məhz qiymətli kağızlar riski investorların gələcək istehlaklarının dəyişilməsinə həssaslığı ilə qiymətləndirilir. Bu modeldə səhmlərin gözlənilən gəlirliyi bazar betası xətti üzrə deyil, istehlak betası xətti üzrə öyrənilir. İstehlak yönümlü modeldə gəlirliyin qeyri-müəyyənliyi istehlakın qeyr-müəyyənliyi ilə bağlıdır.
239	İstehlakçı krediti	Consumer credit	Потребительский кредит	Debitor borclarının bir hissəsidir. Əgər şirkət öz məhsulunu son istehlakçıya satırsa, onda həmin istehlakçının borcu yaranır ki, buna istehlakçı krediti deyilir.
240	İstiqraz dəyəri	Bond value bonds	Облигационная стоимость	İstiqraz dəyəri konversiya olunmayan istiqrazın satış dəyəridir. Konversiya dəyəri təxirəsalınmaz konversiya oluna bilən istiqrazın dəyəridir.

241	İstiqraz üzrə reqress	Recourse	Регресс по займу	Əgər bank şirkətin müştərisini kredit qabiliyyəti və mallarını etibarlı hesab edirsə, debitor borclarını girov hesab edərək əvəzində borc verə bilər. Şirkət banka borcunu ödəyə bilmədikdə, bank kreditor borcların hesabına öz borcunu qaytarmağa çalışır. Qaytara bilmədikdə borcun ödənilməsi şirkətin üzərində qalır. Belə situasiya istiqraz üzrə reqress adlanır.
242	İstiqraz vərəqələri	Bonds, Notes	Облигации	Faizli borc sertifikatı. Adətən hökumətlər və korporasiyalar, rəsmi şəxslər tərəfindən kreditora gələcəkdə müəyyən məbləği ödəmək vədi ilə (təminatlı və ya təminatsız) buraxılır və imza ilə, möhürlə təsdiq olunur.
243	İstiqrazların müddətindən əvvəl alınması	Bond repurchase, Calling	Досрочный выкуп (отзыв) облигаций	Uzunmüddətli kreditlər üzrə ödənişlər,bəzi hallarda müəyyən güzəşt dövründən sonra, müntəzəm və bərabər paylarla ödənilirlər. Sərbəst dövriyyədə olan istiqrazlara görə ödənişlər ödəmə fondundan ödənilirlər. Borc öhdəliklərini dövriyyəyə buraxan əksər firmalar istiqrazların müddətindən əvvəl alınması hüququnu özlərində saxlayırlar. İstiqrazların müddətindən əvvəl alınması üzrə qiymətlər istiqrazların ilk buraxılışında şərtləndirilir. İstiqrazları müddətindən əvvəl almaq yalnız onların dəyəri gerialınma qiymətinə bərabərləşdikdə məqsədəuyğundur.

244	İstiqrazın reytinqi	Bond rating	Рейтинг облигаций	İstiqrazların keyfiyyəti, yüksək gəlirliliyi və etibarlığı onun reytinqi əsasında müəyyən olunur. Bu reytinqlər beynəlxalq fond birjalarında Moody və Standart and Poor agentlikləri tərəfindən təyin edilir. Moody agentliyi belə qiymətli kağızları üç səviyyəyə bölürlər: P-1 (Prime-1)ən yüksək kateqoriya, P-2 (Prime-2), P-3 (Prime-3). İnvestorlar bu göstərcilər əsasında və digər informasiyalardan istifadə etməklə qiymətli kağızların keyfiyyətinin müqayisəsində qərar qəbul edirlər. Aşağı reytinqli qiymətli kağızlar alıcılarda adətən elə böyük maraq oyatmırlar..
245	İşgüzarlıq imici	Goodwill	Деловая репутация	İşgüzarlıq imici dedikdə, satın alınmış şirkətlər üçün ödənilmiş qiymətlə onların balans dəyərləri arasındakı fərq başa düşülür. Mühasibat uçotunun mübahisəli məqamlarından biri işgüzarlıq imicinin qeyri-maddi aktiv kimi balansda əks etdirilməsinin mümkünlüyüdür.
246	İşgüzarlıq riski	Bisiness risk	Деловой риск	İşgüzarlıq riski şirkətin sərəncamında olan real aktivlərin riski ilə bağlıdır. Riskin digər mənbəyi real aktivlərə investisiya qoyuluşunu maliyyələşdirmək üçün şirkətin buraxdığı borc öhdəliklərinin yaratdığı maliyyə riskidir. Ona görə də işgüzarlıq imici balansında əks olunmuş şirkətlə belə göstəricisi olmayan şirkətin müqayisəsinə ehtiyatla yanaşmaq lazımdır.
247	İştirakçı	Participant	Участник	Səhmdar, payçı və ya müəssisənin mənfəətində digər iştirakçı.
248	"İştirakçı sertifikatı"		"Сертификат участия"	*Bax: Ssudanın verilməsində payçı iştirakı*

249	İzafi güc xərcləri	Cost of excess capacity	Затраты на избыточные мощности	Bu problem izafi gücün istismarına çəkilən xərclərə, yoxsa yeni avadanlıqlara çəkilən xərclərə üstünlük verilməsi ilə bağlıdır. Əgər yeni avadanlıqların alınması layihəsinin xalis gətirilmiş dəyəri mənfidirsə, əlbəttə izafi güclərin tam istismarına xərclər daha məqəsədə uyğundur.
250	Kapital	Capital	Капитал	Kapital klassik mənada yeni dəyər yaratmaq qabiliyyətinə malik substansiyadır. Adətən iqtisadi kapitalı (investisiya resursu) və maliyyə kapitalını fərqləndirirlər. Bütün istehsal vasitələri, yəni maşınlar, alətlər, qurğular, fabrik-zavod, anbar, nəqliyyat vasitələri və satış şəbəkələri iqtisadi kapitala aiddir. Bu vasitələrin istehsalı və yığımı investisiya (kapital qoyuluşu) adlanır. Digər bu vasitələrin əldə edilməsi üçün sərf olunan pullar kapital sayılmır. Ona görə də iqtisadçılar maliyyə kapitalı anlayışından istifadə edirlər. İqtisadi kapitaldan fərqli olaraq maliyyə kapitalı istehsalda iştirak etmədiyi üçün iqtisadi resurs sayılmır. Məs., buraxılışına icazə verilən akisiyaların maksimal sayına aksioner kapital deyilir.
251	Kapital bazarı	Capital markets	Рынки капиталов	Kapital bazarında maliyyə aktivlərinin alıcıları və onu müəyyən faiz dərəcəsi ilə satan satıcıları mövcuddur.. Kapital bazarı maliyyələşmənin 2 mühüm probleminin həllində əsas rol oynayır: 1) hansı aktivlərə və hansı məbləğdə investisiya edilməlidir; 2) investisiyalar üçün zəruri olan pul vəsaitləri mənbəyinin müəyyənləşdirilməsi.

252	Kapital qoyuluşlarının post - auditi	Postaudit of capital	Постаудит капитальных вложений	Layihələrin qəbulundan və xərclərin təsdiqindən sonra onların icraatına nəzarət çox mühüm mərhələdir. Kapital qoyuluşlarının effektivliyinin qiymətləndirilməsinin 3 aspekti var: layihələrin icra müddətlərinin kobud pozulması və layihə xərclərinin artırılması; layihə icraata başlayan kimi onun hərtərəfli yoxlanması; layihənin icraatına nəzarət. Layihə icraya başlayan kimi onun hərtərəfli yoxlanması postaudit adlanır. Postaudit həlli tələb olunan problemləri üzə çıxarmağa, proqnozların dəqiqliyini yoxlamağa, cavabı əvvəlcədən tapılmalı olan sualları müəyyənləşdirməyə və mühasibat uçotu və nəzarət məlumatlarına arxalanaraq effektivliyi öyrənməyə kömək edir.
253	Kapital lizinqi	Capital lease (Financial leverage, Gearing)	Капитальный лизинг (финансовый лизинг, капитальный с полной выплатой)	Lizinq muxtəlif formalarda mövcud olur. Lizinqlər qisamüddətli və uzunmüddətli ola bilər. Əgər lizinq müqaviləsi uzunmüddətli olmaqla və pozula bilməzsə, və yaxud müqavilə pozularkən icarəyəverənə kompensasiya nəzərdə tutulursa, belə lizinq kapital lizinqi adlanır. *Bax: Maliyyə lizinqi*
254	Kapitala artan (kumulyativ) ehtiyac	Cumulative capital requirement	Кумулятивная (нарастающая) потребность в капитале	Bütün şirkətlər kapitala, yəni binalara, maşınlara və avadanlıqlara, ehtiyatlara, debitor borclarına və digər aktivlərə ödənilməsi üçün pul vəsaitlərinə malik olmalıdırlar..Şirkətlərdə kapitala olan kumulyativ tələb biznesin davamlı olaraq aparılması ilə bağlıdır. . Kapitala artan (kumulyativ) tələb uzunmüddətli və qısamüddətli maliyyə mənbələri hesabına ödənilə bilər. Əgər şirkətin uzunmüddətli maliyyə ehtiyatları kapitala artan (kumulyativ) ehtiyacını üstələyirsə, onda pul vəsaitlərinin artıqlığı qısamüddətli investisiyalar üçün istifadə oluna bilər.

255	Kapitalın normallaşması	Capital rationing	Нормирование капитала	Layihənin asılılığının bir növü kapitalın normallaşması ilə bağlıdır. Kapitalın məhdudluğu layıhənin birindən digər layıhənin nəfinə imtina edilməsinə səbəb ola bilər. Əgər kapitalın normallaşması müəyyən dövrü əhatə edirsə, onda firmanın məqsədi hər dollar hesabı xalis gətirilmiş dəyəri maksimallaşdırmaqdan ibarətdir..Layihənin seçilməsi rentabellik əmsalı əsasında aparıla bilər. Kapitalın məhdudluğu bazarın qeyri-mükəmməl olduğunu əks etdirir və firma ilə kapital bazarları arasında ciddi maneələr olduğunu göstərir.
256	Kapitalın strukturu	Capital structure	Структура капитала	Firmanın qiymətli kağızlarının kombinasiyası kapitalın strukturunu təşkil edir. Kapitalın strukturunun seçilməsi əsasən marketinq funksiyasıdır. Bu seçimin əsas məqsədi onun ümumi bazar dəyərini maksimallaşdırmaqdan ibarətdir.

257	Kapitalın strukturunun beta əmsalına təsiri	Affected by capital structure	Влияние структуры капитала на бета	Adi səhmlərin riski şirkətin sərəncamında olan real aktivlərin işgüzar riskini əks etditir. Maliyyə riski isə şirkətin real aktivlərə olan investisiyasını maliyyələşdirmək üçün buraxdıqları borc öhdəlikləri ilə bağlıdır. Şirkət nə qədər çox borclara əsaslanaraq maliyyələşirsə, adi səhmlər bir o qədər çox riskə məruz qalır. Bu qayda ilə maliyyə asılılığı və ya leverici yaranır. Maliyyə asılılığı aktivlərin gözlənilən gəlirliyinə və ya riskinə təsir etmir, yalnız adi səhmlərin riskini artırır və səhmdarları daha yüksək mənfəət tələb etməyə məcbur edir. Həm səhmdarlar, həm də borc öhdəliklərinin sahibləri şirkətin pul vəsaitləri axınından öz paylarını alırlar və riski bölüşdürürlər. Lakin borc öhdəliklərinin sahibləri çox az risk edirlər. Çiçəklənən şirkətlərdə borc öhdəliklərinin betası sıfıra yaxın olur. Şirkətin aktivlərinin betası onun bütün öhdəliklərinin və səhmlərin betasına bərabərdir.
258	Kapitalizasiya dərəcəsi	Capitalization rate	Ставка (рыночной) капитализации	Kapitalizasiya dərəcəsi investorların gələcək dividendlərinin diskontlaşdırdıqları gəlir normasıdır. $r = \frac{DIV_1 + P_1 - P_0}{P_0}$; Burada: r – investorun gözlədiyi gəlirlik norması (kapitalizasiya dərəcəsi); DIV_1 - bir səhmə düşən gözlənilən dividend; P_1 – səhmin birinci ilin sonuna gözlənilən qiyməti; P_0 - səhmin gətirilmiş dəyəri. Kapitalizasiya dərəcəsi - investorların gözlədikləri gəlirlikdir.

259	Klassik vergi sistemi	Classical tax system	Классическая налоговая система	ABŞ-da səhmdarların gəlirlərindən iki dəfə vergi tutulur: şirkət səviyyəsində - korporativ gəlir vergisi və səhmdarın fərdi vergisi - kapital artımına gəlir vergisi. Belə sistemə, klassik və ya iki səviyyəli vergi sistemi deyilıir.
260	Klirinq bankı	Clearing bank	Клиринговые банки	Fəaliyyəti öhdəliklərin qarşılıqlı əvəz edilməsi üzrə aparılan hesablaşma sistemi əsasında formalaşan kommersiya bankı. Klirinq bankı alıcı ilə satıcı arasında klirinq münasibətləri üzrə hesablaşma xidməti həyata keçirir.
261	Kommersiya krediti	Trade credit	Коммерческий кредит	Debitor borclarının bir hissəsidir. Əgər şirkət öz məhsulunu digər şirkətə və ya dövlət orqanına satırsa, onda həmin şirkətin və ya orqanın borcu yaranır ki, buna kommersiya krediti deyilir.
262	Kommersiya krediti alətləri	Commercial credit instruments	Инструменты коммерческого кредита	Kommersiya krediti alətlərinə aiddirlər: kommersiya vekseli, təqdimatlı köçürmə vekseli, müddətli köçürmə vekseli, akseptləşmiş ticarət vekseli, bank aksept vekseli, dönməz akkreditiv.
263	Kommersiya vekseli	Commercial note, draft	Коммерческий вексель	Alıcının öhdəliyini dəqiq əks etdirən və malın alınmasından qabaq tərtib olunan sənəd. İşçı mexanizmi çox sadədir. Satıcı alınacaq mal üçün alıcını ödəməyə məcbur edən vekseli tərtib edir və onu malın yüklənməsi barədə digər sənədlərlə birlikdə alıcının bankına yollayır. Əgər təcili ödəniş tələb olunursa, onda veksel təqdim olunan köçürmə vekseli kimi təyin olunur. Əks halda müəyyən müddətdən ödənilməli olan müddətli köçürmə vekseli kimi təyin olunur. Birinci halda alıcı dərhal ödəyir, ikinci halda isə öz imzası ilə borcunu təsdiq edir (aksept).

264	Kommersiya vərəqi	Commercial paper	Коммерческая бумага	İri, etibarlı, yaxşı tanınan şirkətlər bank sisteminə müraciət etmədən özlərinin qısamüddətli, təmin olunmamış qiymətli kağızlarını buraxa bilərlər. Belə qiymətli kağızlara kommersiya vərəqi deyilir.
265	Kompensasiya qalığı	Compensating balance	Компенсационный остаток	Bank xidmətlərinin ödənməsi üçün nəzərdə tutulmuş depozitlər kompensasiya qalıqları adlanırlar. Kredit xətti razılaşması ilə bankdan ssuda almaq hüququ olan şirkət bankda kompensasiya qalığı formasında pul vəsaitləri depozitinə malik olmalıdır.
266	Kompromis saziş	Composition	Компромиссное соглашение	Müfilsləşmiş şirkət kompromis sazişə uyğun olaraq öz kreditorlarına borclardan azad olmağın müqabilində pul ödənişləri edə bilər.
267	Konqlomerat birləşmə	Conglomerate merger	Конгломератное слияние	Birləşmələr horizontal, vertikal və koqlomerat kimi növlərə bölünürlər. Konqlomerat birləşmələr biri digərinə aidiyyəti olmayan sahələrə məxsus şirkətlərin yaratdığı birləşməyə deyilir. Bütün birləşmələrdə olduğu kimi əsas motiv olaraq konqlomerat şirkətin dəyərinin onun tərkibinə daxil olan şirkətlərin dəyərlərinin cəmindən çox olacağı güman edilir. Lakin iqtisadi əsaslandırılmaların əksinə bəzi hallarda müxtəlif səhvlər üzündən belə birləşmələr özlərini doğrultmurlar.
268	Konsorsium (qiymətli kağızların yerləşməsi üzrə)	Underlying syndicate	Консорциум по размещению ценных бумаг	*Bax: sindikat.*

269	Kontanqo	Contango	Контанго	Brokerin aldığı qiymətli kağızlar üçün istədiyi möhlətə görə qiymətə olunan əlavə. Bu əlavə, sövdələşmənin məbləğinin hesablaşma günləri arasındakı müddətdə faiz dərəcəsinə əsaslanır və səbəbi alıcının öz pulunu almaq üçün növbəti hesablaşma dövrünü gözləmək məcburiyyətidir. *Bax: Deport.*
270	Kontrakt	Contract	Контракт	İki və ya daha çox tərəf arasında satiş, təchizat, xidmətlərin göstərilməsi, pul vəsaitinin ödənilməsi, müxtəlif cür kreditlərin barəsində bağlanmış müqavilə və ya saziş. Həmçinin işə götürüldükdə, orduya xidmətə qəbul edildikdə bağlanır. Kontraktda tərəflər arasındakı münasibətlərin bütün aspektləri qeyd olunmalıdır.
271	Konversiya	Conversion	Конверсия	Səhmlərin və ya istiqrazların bir növünün qiymətli kağızların eyni şirkət tərəfindən emissiya olunmuş diğər növünə dəyişilməsinə deyilir. İstiqrazların və imtiyazlı qiymətli kağızların buraxılış şərtlərində adətən müəyyən kurs və ya qiymət üzrə adi səhmlərə konversiya olunması nəzərdə tutulur.
272	Konversiya dəyəri	Conversion values	Конверсионная стоимость	Konversiyası dərhal mümkün olan istiqrazın satış qiyməti konversiya dəyəri adlanır. Konversiya dəyərini istiqraz dəyərindən fərqləndirmək lazımdır. Konversiya dəyəri dedikdə, istənilən vaxt konversiya oluna bilən istiqrazın satış qiyməti başa düşülür. İstiqraz dəyəri dedikdə, konversiya oluna bilməyən istiqrazın satış qiyməti başa düşülür.
273	Konversiya qiyməti	Conversion price	Конверсионная цена	Dönərli istiqrazın dəyərinin bir səhmə düşən hissəsinə konversiya qiyməti deyilir.

274	Konversiya nisbəti	Conversion ratio	Конверсионное соотношение	Konversiya prosesində bir istiqraza düşən səhmlərin dəyərinə digər səhmlərin əldə edilməsi üçün zəruri olan xərc başa düşülür. *Bax. Alternative xərclər*
275	Korlaşmış satış	Poison put clauses	«Отравленная продажа»	Borclunun üzərinə qoyulan öhdəlik: Səhmlərin böyük hissəsi bir investor tərəfindən alındıqda və onların reytinqi endikdə borclu bütün səhmləri ödəməlidir.
276	Korporasiyanın borcu	Corporate debt	Долг корпорации	Şirkətlər borca girərkən faizləri müntəzəm ödəmək və borcun əsas məbləğini vaxtında qaytarmaq barədə öhdəlik götürürlər. Lakin bu öhdəliklər məhdud xarakter daşıyırlar, çünki səhmdarlar borc öhdəliklərini pozmaq və şirkətin aktivlərini kreditorlara vermək hüququna malikdirlər. Bu əməliyyat məhkəmə qaydasında icra olunur.Kredit üzrə faizlərin ödənilməsi xərc hesab olunur və vergilərin ödənməsindən əvvəl icra olunur, adi səhmlər üzrə dividedlər isə vergidən sonra ödənilir. Beləliklə, dövlət borc kapitaldan istifadə olunmasına vergi subsidiyası verir, əsas kapitalın belə imtiyazı yoxdur. Korporasiyanın borcunun əsas xarakteristikalarına aiddirlər: ödəmə dövrü, ödəmə şərtləri, borcların subordinasiyası, təminatı, ödənilməmək riski, borc öhdəliklərinin ümumi və xüsusi qaydada satışı və s.

277	Korrelyasiya		Корреляция	Korrelyasiya qiymətli kağızlar bazarının təhlili prosesində ekonometrik tədqiqatlarda geniş şəkildə istifadə olunan termindir. İki müxtəlif göstərici arasındakı əlaqənin sıxlığını göstərir. Korrelyasiya əmsalı [0, 1] intervalında dəyişir. 0-a yaxın olduqda əlaqənin zəifliyini, 1-ə yaxın olduqda isə əlaqənin sıxlığını göstərir və aşağıdakı düstur vasitəsi ilə göstərilir: $cor(x,y) = \frac{cov(x,y)}{\sigma_x \sigma_y}$; Burada: $cor(x,y)$ - x, y kəmiyyətlərinin korrelyasiyasıdır; $cov(x,y)$ - x, y kəmiyyətlərinin kovariasiyasıdır; σ_x, σ_y - uyğun olaraq x və y kəmiyyətlərinin standart kənarlaşmasıdır. *Bax: Kovariasiya, standart kənarlaşma.*
278	Korrektə edilmiş beta	Adjusted beta	Скорректированная бета	Ayrıca götürülmüş səhmin betası keçmiş göstəricilərə görə qurulmuş düz xəttə əsaslanır. Bu metodla betanın təyin olunması bir çox hallarda göstəricilərin sayının məhdudluğu ilə əlaqədar böyük xətalarla bağlıdır. Lakin portfel betasını hesablamaqla bu cür səhvlərin ehtimalını xeyli azaltmaq olar.

279	Kovariasiya	Covariance	Ковариация	Maliyyə riyaziyyatında qiymətli kağızlar bazarının təhlili prosesində geniş istifadə olunan anlayışdır. İki göstərici arasında asalılığın xarakterini göstərir və aşağıdakı düsturla verilir: $cov(x,y) = \frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{n-1}$; Burada: $cov(x,y) - x$ *və* y təsadüfi kəmiyyətlərinin kovariasiyası; $x_i - x$ kəmiyyətinin *i*-ci qiyməti; $\bar{x} - x$ kəmiyyətinin orta qiyməti; $y_i - y$ kəmiyyətinin *i*-ci qiyməti; $\bar{y} - y$ kəmiyyətinin orta qiymətidir. *Bax: Dispersiya, Standart kənarlaşma, korrelyasiya.*
280	"Köhnədəbli" faktorinq	Old-line factoring	«Старомодный» факторинг	Debitor borclarının yığılmasını, sığortalanmasını və maliyyələşdirilməsini (faiz dərəcələri üzrə avans ödənişləri) təmin edən faktorinqə deyilir.
281	Köhnə-kürüş istiqraz	Junk bonds	«Мусорные» облигации	İstiqrazlar Moody agentliyi tərəfindən aşağıdakı kateqoriyalara bölünürlər: Aaa, Aa, A. Baa, Ba, B, Caa, Ca, C. Reytinqi Baa kateqoriyasından aşağı olan istiqrazlar köhnə-kürüş istiqraz hesab olunurlar. Bu istiqrazlar çox kiçik zaman fasiləsində dövriyyədən çıxmaları ilə fərqlənirlər və bazarları zaman keçdikçə daralır. *Bax: İnvestisiya sinifli istiqrazlar.*
282	Köməkçi faktorinq	With-recourse factoring	Вспомогательный факторинг	Köməkçi faktorinq sazişinə görə, şirkət bütün ödənilməmiş hesabların öhdəliyini daşıyır, faktorinq firması isə borcların yığılmasını aparır, lakin borcun sığortasını təmin etmir.

283	Kredit	Credit	Кредит	Borcluya qaytarılmaq, müddətli, təminatlı və ödənişli şərtlər daxilində pul və ya mal formasında verilən ssuda. Aşağıdakı növləri var: kommersiya krediti; bank krediti; istehlakşı krediti; ipoteka krediti; dövlət krediti; beynəlxalq kredit; blank krediti; lombard krediti; onkol krediti.
284	Kredit riskinin təmərküzləşməsi	Consentration of credit risk	Концентрация кредитного риска	Kreditlərin müəyyən sahələrdə, qruplarda və ya fiziki şəxslərdə həddən ziyadə cəmlənməsi ilə bağlı risklər. Banklar portfel diversifikasiyasını risklərin idarə olunmasının ümumi strategiyasında ən vacib element hesab edirlər.
285	Kredit xətti	Line of credit	Кредитная линия	Borc alan üçün kredit müəssisəsinin tərtib olunmuş sənəd əsasında müəyyən müddət ərzində (adətən, bir il) razılaşdırılmış məbləğdə kreditin ödənilməsi öhdəliyidir. Adətən, öhdəlik üçün komission alınmır, amma kliyent müəyyən depozit və ehtiyat saxlamaq öhdəliyini öz üzərinə götürür.
286	Kredit tutumu	Debt capacity	Кредитемкость	Şirkət öz borclarını aktivlərinin 50%-lə məhdudlaşdıraraq kapitalın strukturunu optimallaşdırmağa çalışır. Bu kredit tutumu adlanır.
287	Kredit-dəyər təminatı əmsalı (LTV əmsal)	Loan-to-value ratio	Коэффициент кредит –стоимость обеспечения	Kreditin əsas məbləğinin onun təminatı olan aktivlərin qiymətləndirilmiş dəyərlərinə faizlə nisbəti. Adətən, LTV əmsal kreditin məbləğinin onun təminatının dəyərinə nisbəti kimi hesablanır.

288	Kreditin kəmiyyət qiymətləndirilməsi	Numerical credit scoring	Количественная кредитная оценка	Əgər bank istehlakçılarla (pərakəndə alıcılar) birbaşa işləyirsə və ya çoxlu sayda kiçik ticarət hesabları ilə işləməli olursa, onda kredit barədə müraciətləri bal sistemi ilə qiymətləndirmək zərurəti yaranır. Banka kredit üçün müraciət edən hər bir şəxs bankın təklif etdiyi satandart anketi doldurmalıdır. Anket ərizəçinin işi, ailəsi və maliyyə durumu haqqında vəziyyətini öyrənir və balla qiymətləndirilir. Balların təyin olunmasında bankın kliyentlərlə iş təcrübəsi əsasında toplanmış statistik informasiyadan istifadə olunur. Bu yolla kredit barədə hər bir ərizəçinin risk indeksi hesablanır.
289	Kreditin normallaşması	Credit rationing	Нормирование кредита	Kredit faizləri bankdan götürülən kreditin həcminə müvafiq olaraq artır. Digər tərəfdən faiz dərəcələrinin həddən artıq yüksək olması borcun ödənilməməsi ehtimalını və bankın riskini artırır. Nəticədə bank krediti normallaşması zərurəti yaranır..
290	Kreditin ötürülməsi	Loan strip	Переуступка кредита	Kreditorun uzunmüddətli öhdəlikləri əsasında qısamüddətli kreditlərin üçüncü tərəfə ötürülməsi.
291	Kreditor borcu	Accounts payable	Кредиторская задолженность	Krediti vermiş şəxsə qaytarılmalı olan fiziki və hüquqi şəxslərə pul vəsaitlərinin cəmi. Kreditor borcu normal və ya gecikdirilmiş ola bilir. Gecikdirilmiş kredit borcu müəssisənin hesabında vəsaitin olmaması və ya bank tərəfindən mal və xidmətlərin müqabilində kredit verilməkdən imtina etməsi səbəbindən yaranır. Hər hansı bir halda kredit borcunun həddən çox olması müəssisənin maliyyə durumunun naqisliyini göstərir.

292	Kreditlərin sığortası	Insurance of credit	Страхование кредитов	Kredit borclarının idarə olunması iri və kiçik firmalarda müxtəlif üsullarla gerçəkləşir. İri firmaların üstünlüyü ondadır ki, onların debitor borcların uçotu, yığılması üçün xüsusi bölmələr yaratmaq və mütəxəsislərdən istifadə etmək imkanları var. Kiçik firmalar adətən faktorinq kompaniyaların xidmətlərindən istifadə edirlər. Digər hallarda sığorta şirkətləri tərəfindən kreditlərin sığortasına nail olmaq olar. Sığorta şirkətləri firmanın kredit siyasətini, kredit üzrə spekulyativ hesabları izləyir və müəyyən kredit meyarları əsasında sığortalana bilən maksimal borc məbləğini şərtləndirir. Firma öz növbəsində təkcə alıcının müflisləşməsi faktı üzrə, həmçinin alıcı tərəfindən borcun ödənilməsinin yubadılması faktı üzrə öz tələblərini sığorta şirkətinə verə bilər.
293	Kupon ödənişləri	Coupon payments	Купонные выплаты	Uzunmüddətli borc öhdəlikləri üçün emissiya vaxtı təyin olunmuş faiz ödənişləri.
294	Kvadratda R	R- squared	R в квадрате	Qiymətlərin dəyişməsinin məcmu dispersiyasının hansı hissəsinin bazar dəyişiklikləri ilə əlaqədar olduğunu göstərir.

295	“q Tobin” əmsalı	Tobin’s q	Коэффициент «q Тобина»	İstiqraz hesabına cəlb olunmuş və məxsusi kapitalın bazar dəyərinin aktivlərin cari bərpa dəyərinə olan nisbəti. $q = \frac{M_a}{V_t}$; Burada: q - “q Tobin” əmsalı; M_a - aktivlərin bazar dəyəri; V_t - aktivlərin cari bərpa dəyəri.

296	Qaimə xərcləri	Overhead costs	Накладные издержки	1. Birbaşa ayrıca götürülmüş məhsulun istehsalı ilə bağlı və ya işlə bağlı və məhsulun tam buraxılışı ilə əlaqədar xərclər. Bunlara aiddirlər: binaların, qurğuların və alətlərin saxlanması, istismarı və carı təmiri ilə bağlı xərclər; sosial sığorta və digər məcburi ödəmələrə edilən ayırmalar; inzibati-idarə aparatı heyətinin saxlanmasına və əməkhaqqısına çəkilən xərclər; zay məhsulun buraxılışı və boş dayanmalarla bağlı xərclər və s. Dolayısı yolla məhsulun maya dəyərinə aid edilir, yəni əməkhaqqına, xammalın və materialların dəyərinə mütənasib olaraq. Ticarətdə qaimə xərclərinə məhsulun saxlanması, qablaşdırılması, daşınması və satılması ilə bağlı xərclər aid edilir. 2. Qaimə xərclərinə inzibatı aparatın əməkhaqqısı, icarə haqqı, istilik və elektrik enerjisi üçün ödəmələr və s. aiddirlər. Qaimə xərclərinə mühasibatın və investisiya layihəçilərinin münasibəti fərqlənir. Mühasib firmanın layihələrinin xərclərini hesablarkən bütün qaimə xərclərini nəzərə alır. Lakin layihə qiymətləndirilərkən yalnız əlavə xərclər nəzərə alınmalıdır, o cümlədən layihə əlavə qaimə xərclərini tələb edə və ya etməyə bilər.
297	Qalıq risk	Residual risk	Остаточный риск	İndividual riskin adlarından biridir. Digər adları - diversifikasiyalı, qeyri-sistematik, xüsusi.

298	“Qapmaq və qaçmaq”	“Cash in and Run”	«Схватить и бежать»	Dividend siyasəti və kapitalın strukturuna aid iqtisadi oyun formasıdır. Səhmdarlar maliyyə çətinlikləri dövründə dividendləri almağa tələsirlər, yeni maliyyə qoyuluşlarından çəkinirlər. Firmanın səhmlərinin bazar dəyəri ödənilmiş dividendlərin məbləğinə nisbətən daha az azalır, çünki firmanın dəyərinin enməsi kreditorlarla bölüşdürülür. Bu oyun sadəcə olaraq səhmdar kapitalını yerləşdirməkdən imtina etməyin əks halıdır.
299	Qarşılıqlı surətdə asılı olan şəxslər	Interrelated persons	Взаимозависимые лица	Vergi məqsədləri üçün qarşılıqlı surətdə asılı olan şəxslər — aralarındakı münasibətlər fəaliyyətlərinin iqtisadi nəticələrinə və ya onların təmsil etdiyi şəxslərin fəaliyyətinə bilavasitə təsir göstərə bilən fiziki şəxslər və (və ya) hüquqi şəxslərdir.
300	Qayıtmaz xərclər	Sunk costs	Невозвратные издержки	Qayıtmaz xərclər dedikdə, kapitalın əvvəllər baş vermiş qayıtmaz axını başa düşülür. Qayıtmaz xərclər keçmişə aid olduqları üçün onlar investisiya layihələrinin qəbuluna və ya rədd edilməsinə təsir edə bilməzlər və ona görə də onlar nəzərə alınmırlar.

301	QE3 - “üçüncü kəmiyyət yumşaldılması”	QE3 - quantitative easing	QE3 -«третье количественное смягчение»	FES (ABŞ Federal Ehtiyatlar Sistemi) tərəfindən iqtisadiyyatın “kəmiyyət yumşaldılması” adlanan stimullaşdırma proqramı. **QE1** - “Birinci kəmiyyət yumşaldılması” proqramı dünya maliyyə böhranı zamanı 2008-ci ilin noyabrından başlamış 2009-cu il ərzində davam etmiş və 1,15 trl. USD məbləğində qiymətli kağızların alınmasından ibarət olmuşdur. **QE2** -“İkinci kəmiyyət yumşaldılması” proqramı 2 noyabr 2010-cu ildən 2011-ci ilin iyununa qədər davam etmişdir və 600 mlrd. USD məbləğə başa gəlmişdir. **QE3**-“uçüncü kəmiyyət yumşaldılması” proqramı 13 senryabr 2012-ci ildən 29 oktyabr 2014-cü ilə qədərki dövrü əhatə etmişdir və ayda 85 mlrd. USD məbləğində (xəzinədarlığın istiqrazları – $45 mlrd., ipoteka istiqrazları – $40 mlrd.) qiymətli kağızların FES –in balansına daxil edilmisi ilə bimişdir. 2013-cü ilin dekabrından başlayaraq bu proqram üzrə alışların məbləği hər ay 10 mlrd. USD azaldılmışdır. Bu stimullaşdırma amerika birja indekslərinin sürətlə yüksəlməsinə səbəb olmuşdur, çünki FES aşağı likvidli qiymətli kağızların əvəzində bankları külli miqdarda sərbəst pullarla təmin edə bilmişdir.
302	“Qəbirüstü abidə”	“Tombstone”	«Надгробный памятник»	İctimai emissiyanın abunəçilərinin dərc olunmuş siyahısı. Açıq emissiyanın abunəçilərinin dərc olunmuş siyahısı.Bu siyahıda abunəcilər etibarlılıq dərəcəsinə görə ranqlaşdırılırlar.

303	“Qızıl paraşüt”	“Golden parachute”	«Золотой парашют»	Menecerlər bir çox hallarda iki səbəbdən şirkətin başqa şirkət tərəfdən ələ keçirilməsinə mane olmağa çalışırlar: 1) alqı-satqının qiymətini artırmaq üçün; 2) öz iş yerlərini saxlamaq üçün. Maraqların ziddiyətlərini yumşaltmaq üçün bir çox şirkətlər menecerlərə iş yerlərini itirdikdə çox böyük məbləğdə müavinət boyun olurlar və ödəyirlər. Belə müavinətə qızıl paraşüt deyilir.
304	Qısa hedc	Short hedge	«Короткий» хедж	Riski azaltmaq üçün alıcı fyuçers satırsa, bu "gödək" hedc adlanır. Riski azaltmaq üçün satıcı fyuçers alırsa, bu "uzun" hedc adlanır.
305	Qiymət-mənfəət əmsalı	Price – earning ratio	Коэффициент цена - прибыль	Səhmin qiymətinin hər səhmə düşən mənfəətə olan nisbətinə deyilir. $R_{pe} = \frac{P}{E}$; Burada: R_{pe} - qiymət-mənfəət əmsalı; P - səhmin qiyməti; E - hər səhmə düşən mənfəət. Bu əmsal investorların şirkətə olan münasibətlərini əks etdirir.
306	Qiymətləndirilən aktivlər	Valuing assets	Оцениваемые активы	Rəqabətli bazarda riskə görə gözlənilən mükafat beta əmsalına mütənasib dəyişir. 60-cı illərdə iqtisadçılar Uilyam Şarp, Jon Lintner və Jek Treynor bu asılılığı aşağıdakı formula ilə ifadə etmişlər: Riskə görə gözlənilən mükafat beta əmsalı ilə bazar riskinə görə gözlənilən mükafatın hasilinə bərabərdir.

307	Qiymətli kağızlar bazarı xəttindən kənar səhmlər	Not on security line	Акции вне линии рынка ценных бумаг	Effektli portfeldə hər bir səhmin gözlənilən gəlirliyi ilə onun portfel riskinə olan pay düz mütənasibdir. Ona görə də effektli fəaliyyət göstərən bazarda qiymətli kağızlar bazarı xəttindən nə aşağıda, nə də yuxarıda səhm ola bilməz.
308	Qısamüddətli aktivlər	Current assets	Краткосрочные (оборотные) активы	Bu aktivlərə aiddirlər: pul vəsaitləri, qısamüddətli qiymətli kağızlar, debitor borcları, həmçinin hazır məhsulun və başa çatmamış istehsalın material və xammal ehtiyatları. Bu aktivlərə həmçinin dövriyyə aktivləri deyilir.
309	Qısamüddətli borc	Short – term borrowing	Краткосрочный заем	Qısamüddətli borcu firma kommersiya kağızları və depozit sertifikatları buraxmaqla əldə edə bilər. O, həmçinin maliyyə şirkətindən və ya bankdan borc götürə bilər. Bankdan borc götürməyin üstünlyü ondadır ki, bankın borc verməzdən əvvəl borc istəyənin maliyyə imkanlarını və biznesinin perspektivlərini yoxlaması müsbət nəticə verərsə bu, şirkətin böyük bank vəsaitlərini almaq imkanı olduğunu göstərir və nəticədə şirkətin səhmlərinin qiymətləri arta bilər.
310	Qısamüddətli veksel	Short-term note, draft	Краткосрочный вексель (переводной вексель)	ABŞ-da ştatlar, bələdiyyələr, yerli ərazı və şəhər orqanları qısamüddətli veksellər buraxa bilərlər. Bu veksellər xəzinə veksellərinə nisbətən daha yüksək riskə malik olduqları üçün onların alqı-satqısı çətinləşir. Lakin onların faiz üzrə gəlirləri federal gəlir vergisindən azad olduqları üçün alıcıların nəzərində müəyyən üstünlüyə malikdirlər.

311	“Qrupun ümüdi”	“Side bets”	«Групповая ставка»	Törəmə maliyyə alətləri (fyuçerslər, forvard müqavilələri, svoplar və opsionlar) dəyərləri biri-digərindən asılı olan aktivlər qrupuna tətbiq olunduqları üçün obrazlı olaraq qrupun ümüdi adlanır. Törəmə maliyyə alətləri təkcə qərəzli möhtəkirçiləri deyil, həmçinin riskləri azaltmağa çalışan sağlam düşüncəli və uzaqgörən möhtəkirçiləri cəlb edir.
312	Laffer əyrisi	Laffer curve	Лафферова кривая	Laffer əyrisi vergi daxilolmalarının vergi dərəcələrindən asılılığını göstərən əyridr. İlk dəfə amerika iqtisadçısı keçmiş prezident R.Reyqanın köməkçisi A. Laffer tərəfindən təklif edilmişdir. 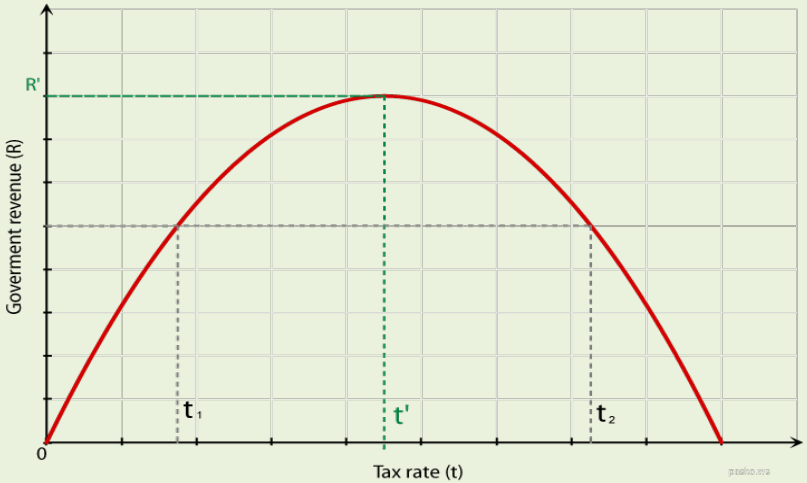 Şəkildən göründüyü kimi vergi dərəcələri müəyyən optimal həddən artdıqda vergi daxilolmaları azalır. Laffer əyrisinin maksimumuna uyğun faiz dərəcəsi Laffer nöqtəsi adlanır.

313	Layihənin beta əmsalı	Beta of project	Бета проекта	Qiymətli kağızlar bazarında yaranmış vəziyyətin bütövlükdə ayrıca götürülmüş qiymətli kağızın qiymətlərinin dəyişməsi dinamikasına təsirinin göstəricisidir. Layihənin betası hesablanarkən aşağıdakı çətinliklərlə hesablaşmalıyıq: 1) ayrıca götürülmüş firmanın betasını hesablamaq çoxlu sayda xətalarla bağlıdır, ona görə də oxşar firmaların betasını hesablamaqla daha dəqiq nəticələr əldə etmək olar. Lakin bu zaman hansı firmaları oxşar hesab etmək olar sualına cavab tapmaq lazımdır. Bu məsələdə firmanın borc siyasəti oxşarlığı təyin edən əsas əlamət ola bilər. 2) layihələrin beta əmsalları zaman keçdikcə dəyişə bilərlər, Bəzi layihələr ilk dövrlərdə, bəziləri isə sonrakı dövrlərdə daha etibarlıdırlar. Beləliklə, layihənin müxtəlif dövrləri müxtəlif beta əmsallarına malik ola bilərlər.
314	Leveric	Leverage	Леверидж	Firmanın dəyişməz dəyərli aktivlərinin istifadəsi hesabına firma sahiblərinin gəlirlərinin artırılması üsulu. Leveric daimi xərclər olduqda yaranır. Leveric üç cür olur: əməliyyat leverici, maliyyə leverici və ümumi leveric. *Bax: əməliyyat leverici, maliyyə leverici.*
315	Ləğvetmə	Liquidation	Ликвидация	Ləğvetmə, adətən, müflisləşmə vaxtı yenidən təşkilin alternativi rolunu oynayır. Kreditorlara ödəmə müddəti çatdıqda əgər firmanın məxsusi kapitalının dəyəri müsbətdirsə, onlara olan borc ödənilir (zəruri hallarda səhmlər buraxmaqla pul vəsaitləri əldə olunur), əks halda firma müflisləşmə haqqında məsələ qaldırır. Əgər müflis-firmanın aktivləri istifadə üçün yararlıdırlarsa, firma ləğv olunur və ləğvetmənin mədaxili kreditorlara olan borcun ödənilməsinə sərf olunur. Əks halda, kreditorlar firmanın yeni sahiblərinə çevrilirlər və firma öz fəaliyyətini davam etdirir.

316	Ləğvetmə dividendləri	Liquidating dividends	Ликвидационные дивиденды	Dividendlərin ödənilməsi firmanın balansında göstərilən bölüşdürülməmiş mənfəətin azalmasına səbəb olur. Əgər kreditorların müdafiəsi üçün vəsait tələb olunmursa, şirkət ləğvetmə dividendləri üçün icazə ala bilər. Belə dividendlər kapitaldan gəlir hesab olunduqları üçün onlar gəlir vergisinə məruz qalmırlar.
317	Ləğvetmə və ya yenidən təşkil	Liquidation versus reorganization	Ликвидация или реорганизация	Belə seçim zərurəti müflisləşmə təhlükəsi olan şirkətlərdə yaranır. Əgər şirkətin xüsusi kapitalı müsbətdirsə, onda kreditorlara olan borc ödənilir, əks halda müflisləşmə prosedurası başlayır. Əgər müflis şirkətin aktivləri hardasa faydalı hesab olunursa, onlar satılırlar və kreditorların tələbləri ödənilir (likvidlik). Əks halda kreditorlar sadəcə olaraq şirkətin yeni sahiblərinə çevrilirlər və şirkət fəaliyyətinə davam edir (yenidən təşkil).
318	Levericləşmiş xüsusi kapital	Levered equity	Левериджованный собственный капитал	Şirkətin borc və məxsusi kapitallarının nisbətinin kapitalın əsas formalarından (istiqrazlar və imtiyazlı səhmlər) qeyri-əsas formaları (adi səhmlər) ilə müqayisədə üstünlük verilməklə istifadə olunması hesabına dəyişməsi.
319	Likvidləşmə dəyəri	Salvage value	Ликвидационная стоимость	Avadanlığın satışı zamanı əldə olunan xalis gəlir.
320	Likvidli vəsaitlər	Liquidity	Ликвидность	İstənilən dəyərlilərin (qiymətli kağızlar, mallar, daşınmaz mülkiyyət və s.) nəğd və ya hesab şəklində pul vəsaitlərinə çevrilməsi dərəcəsi, imkanı. Mühasibatda - aktivlərə aid vəsaitlərin öhdəliklərə, yəni passivləri ödəyən vəsaitlərə çevrilməsi.

321	Likvidlik əmsalları	Liquidity ratios	Коэффициенты ликвидности	Likvidlik əmsallarına cari likvidlik əmsalı, müddətli likvidlik əmsalı, mütləq likvidlik əmsalı və xalis dövriyyə kapitalının aktivlərin məcmu dəyərinə olan nisbəti aiddir.
322	Likvidliyin üstünlüyü nəzəriyyəsi	Liquidity-preference theory	Теория предпочтения ликвидности	Faiz dərəcələrinin zaman strukturu üçün gözləmə fərziyyəsinin əsas nöqsanı ondan ibarətdir ki, o, riski nəzərə almır. Belə olduqda, şirkət likvidlik üçün mükafat nəzərdə tutmalıdır. Bu mükafat forvard dərəcələri ilə gələcəkdə gözlənilən "spot" dərəcələri arasındakı fərqə bərabər olmalıdır.
323	Lizinq	Lease	Лизинг	Bir il və ya daha çox müddətə icarəyə götürülmüş və müəyyən ardıcıllıqla təsbit olunmuş icarə haqqı barədə razılaşmaya deyilir. Şirkətlər lizinqə avadanlığın alınmasının alternativi kimi baxırlar. Lizinqin çoxlu formaları var . Lakin bütün hallarda icarəyə götürənin icarəyə verənə müntəzəm (periodik) ödəmələri şəklində olur. Lizinqin müddəti bitdikdən sonra avadanlıq icarəyə verənə qaytarılır. Lakin bir çox hallarda, icarəyə götürən avadanlığı satın alır və ya lizinqin müddətini uzadır.
324	Lizinq xidməti	Maintainance Lease	Обслуживание Лизинга	Əgər tam lizinq xidməti barəsində müqavilə vardırsa, onda istifadəçi bütün zəruri xidmətləri ala bilir. Lakin bu xidmətlər icarə haqqının yüksəlməsinə səbəb olur.
325	Lizinq sənayesi	Leasing industry	Лизинговая отрасль	Lizinq sənayesi dedikdə, lizinq müqaviləsi üzrə icarədarlar nəzərdə tutulur.

326	Lizingin kapitalizasiyası	Capitalization of lease	Капитализация лизинга	Müasir mühasibat uçotu tələblərinə görə bütün maliyyə (kapital) lizinqi kapitallaşmalıdır, yəni lizinq ödəmələrinin gətirilmiş dəyərləri hesablanmalı və digər öhdəliklərlə birlikdə balansın sağ (passiv) hissəsində göstərilməlidir.
327	Lizinqin vergiyə cəlb olunması	Lease taxes	Налогообложение лизинга	İcarəyəverən icarədə olan əmlakın sahibi kimi vergiyə düşən mənfəətdən aşınmanı çıxa bilər. Lizinq şirkəti əvəzində icarəçiyə daha az icarəhaqqı təyin edə bilər. Nəticədə, icarəçi icarəyə götürülmüş əmlaka görə amortizasiya üzrə vergi qalxanından məhrum olur, lakin vergiyə düşən mənfəətdən icarə ödəməlini tam həcmdə çıxa bilər. Digər tərəfdən, hüquqi mülkiyyətçi kimi, amortizasiya üzrə vergi qalxanından istifadə edirsə, onda daxil olan icarə ödənclərini vergiyə düşən mənfəət kimi göstərməlidir.
328	London banklararası bazarların kredit dərəcələri	London interbank offered rate	Ставка Лондонского рынка межбанковских кредитов	Dəyişən faiz dərəcələrinin təyin olunmasında bir çox hallarda London banklararası bazarların kredit dərəcələrindən (LIBOR) istifadə olunur. LIBOR dərəcələri üzrə Londonda iri beynəlxalq banklar biri digərlərinə dollarla borc verirlər. Eyni məqsəd üçün bəzi hallarda bazis dərəcəsindən və ya xəzinədarlığın müxtəlif qiymətli kağızlarının gəlirlik normasından istifadə olunur.

329	London qızıl fiksinqi	London gold fixing, gold fix	Лондонский фиксинг золота	London banklararası bazarda qızılın qiymətinin tələb-təklif əsasında gündəlik müəyyənləşdirmək proseduru. Qızılın fiksinqı Londonda hər iş günündə 2 dəfə (AM fix - səhər fiksinqi 10:30-da və PM fix – axşam fiksinqi 15:00-da, Qrinvıç vaxtı ilə) baş verir. London gold fixing 3 valyutada (ABŞ dolları USD, funt sterling GBR və avro EUR) təsbit olunur. I Dünya müharibəsi bitdikdən sonra funt sterlingin devalvasiyası fonunda Bank of England Cənubi Afrika qızılının satışı hüququnun Rothschild bankına verilməsi haqqında qərar qəbul etdi. İlk London gold fixing 12 sentyabr 1919-cu ildə qızılın 5 ən böyük istehsalçıları və alverçilərinin (N.M. Rothschild & Sons; Pixley & Abell; Mocatta & Goldsmid; Sharps Wilkins; Samuel Montagu & Co.) iştirakı ilə baş verdi. II Dünya müharibəsi ilə əlaqədar 1930-1954-cü illərdə qızılın fiksinqi keçirilməmişdir. 1968-ci ilə qədər qızıl fiksinqi gündə 1 dəfə Qrinviç vaxtı ilə 15:00-da keçirilmişdir. Sonralar London gold fixing qrupunun tərkibində dəyişikliklər olmuşdur. London qızıl fiksinqi «Good Delivery» standartına uyğun qızıl külçələrə London Gold Market Fixing Limited qrupunun (Deutsche Bank; Societe General; HSBC; Scotia Mocatta; Barclays Capital) üzvləri arasında sövdələşmələrin əsasında qiymət qoyulurdu. 20 martdan 2015-ci ildən başlayaraq gold fix elektron auksion nəticəsində müəyyənləşdirilir. Qızılın fiksinqi gündə 2 dəfə aparılır: səhər fiksinqi “GOLD–LBMA PRICE-AM”, axşam fiksinqi isə “GOLD–LBMA PRICE-PM” adlanır. LBMA Gold Price qrupu Goldman Sachs, Scotiabank, HSBC, Societe Generale, UBS и Barclays şirkətlərindən ibarətdit.

330	LONGER modeli	LONGER model	Модель LONGER	Mayers və Poq tərəfindən maliyyə planlaşdırılması sahəsində xətti proqramlaşdırma əsasında qurulmuşdur. LONGER modeli tipik maliyyə modellərindən iki cəhətdən fərqlənir: əvvəla, həlli optimallaşdırır, yəni verilən gümanlar və məhdudiyyətlər çərçivəsində ən əlverişli maliyyə planını tərtib edir; sazlanmış kaptital bazarına əsaslanaraq şirkətin xalis gətirilmiş dəyərinin maksimallaşmasına çalışır. O, dəyərlərin toplanması prinsipinə və Modilyani-Miller konsepsiyasına əsaslanır. Bu konsepsiyaya görə borcun əsas üstünlüyü cəlb olunmuş kapital üçün ödənilən faizlərin yaratdığı vergi qalxanıdır.

331	Lorens əyrisi	Lorenz curve	Кривая Лоренница	“Lorens əyrisi” modeli alman filosofu və iqtisadçısı, sosial dövlət ideyasının müəllifi Lorens fon Şteyn *(1815-1890)* tərəfindən tərtib olunmuşdur. O, gəlirlərin bölgüsü problemini tədqiq edərək bu prosesdə nə mütləq bərabərliyin, nə də mütləq bərabərsizliyin olduğunu müəyyən etmişdir. Lorens əyrisi 1 saylı qrafikdə təsvir olunmuşdur. Belə kvadratik diaqramın üfüqi oxunda əhalinin faizlə kumulyativ qrupları, şaquli oxunda isə müvafiq əhali qruplarının ümumi gəlirdə faizlə payı göstərilir. 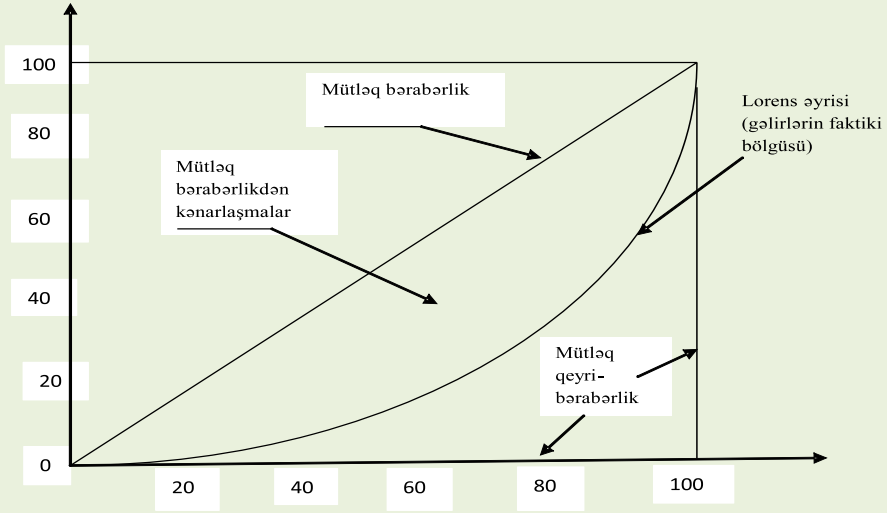 Gəlirlərin bölgüsündə bərabərsizliyin səviyyəsini qiymətləndirmək və Cini əmsalını hesablamaq üçün üçün “Lorens əyrisi” modelindən də istifadə edirlər.

332	Maliyyə aktivləri	Financial assets	Финансовые активы	Pul vəsaitlərini əldə etmək üçün satılan qiymətli kağızlardır. Maliyyə sənədlərindən və qiymətli kağızlardan ibarət qeyri-material aktivlərdir. Maliyyə aktivlərinə aksioner kapital, istiqrazlar, bank kreditləri, icarə öhdəlikləri və s. aiddirlər. Maliyyə aktivlərinə aid edilən gələcək qazanc nəğd pul barədə gələcək iddia və ya tələbdir. Gələcək ödəniş üçün üzərinə öhdəlik götürmüş şəxs maliyyə aktivinin emittenti adlanır, maliyyə aktivininin sahibi isə investor adlanır.
333	Maliyyə asılılığı əmsalları (Maliyyə leverici əmsalı)	Leverage ratios	Коэффициенты финансовой зависимости (финансового левериджа)	Maliyyə asılılığı əmsallarına borcla yüklənmə əmsalı və faizin ödənməsi əmsalı aiddirlər. *Bax: Borcla yüklənmə əmsalı.* *Bax: Faizin ödənməsi əmsalı.*
334	Maliyyə leverici	Leverage financial	Финансовый Леверидж	Cəlb olunmuş vəsaitlər və imtiyazlı istiqrazlar istifadə olunduqda yaranır, yəni investisiya olunmuş kapitalın gəlirliyinin artırılması üçün təsbit edilmiş dəyəri olan vəsaitlərdən istifadə etdikdə yaranır. Nə qədər ki, gəlirlər cəlb olunmuş vəsaitlər üçün ödənclərdən artıqdır, şirkətin sahiblərinin gəlirləri atrmaqda davam edir. Firma borca girərkən təsbit olunmuş ödənclər seriyası barəsində öhdəliklər götürür. Səhmdarlar yalnız ödənclərdən sonra qalan kapitaldan istifadə edə bilərlər. Beləliklə, borc maliyyə asılılığına (maliyyə leverici) səbəb olur. Maliyyə leverici bir qayda olaraq adi səhmlərlə bağlıdır. Maliyyə leverici riskə və ya aktivlərin gözlənilən gəlirliyinə təsir etmir, amma adi səhmlər üçün riski artırır və səhmdarları məcbur edir ki, daha yüsək mənfəət tələb etsinlər.

335	Maliyyə lizinqi	Financial lease, Full-payment lease	Финансовый лизинг (капитальный, с полной выплатой)	Maliyyə lizinqi əmlakın iqtisadi ömrünün böyük hissəsini əhatə edir və icarəçi tərəfindən lizinq sazişi pozula bilməz və ya pozularkən icarəverənə dəymiş zərəri ödəməlidir. Maliyyə lizinqinin digər adları - kapital lizinqi və tam ödənişli lizinqdir.
336	Maliyyə planlaşdırılması	Financial planning	Финансовое планирование	Maliyyə planlaşdırılması aşağıdakılarından ibarət prosesdir: 1. şirkətin malik olduğu investisiya və maliyyələşmə imkanlarının analizi; 2. gözlənilməzliklərdən qaçmaq üçün gələcək qərarların nəticələrinin proqnozlaşdırılması və cari və gələcək qərarlar arasındakı əlaqələrin araşdırılması; 3. mümkün həllər içindən seçilmiş həllin əsaslandırılması; 4. maliyyə planlaşdırılması ilə müqayisədə şirkətin əldə etdiyi nəticələrin qiymətləndirilməsi. Maliyyə planlaşdırılması qısa müddətli (12 aydan çox) və uzunmüddətli (5 və ya 10 il) olmaqla iki növə bölünürlər. Maliyyə planlaşdırılmasının müəllifləri ümumiləşdirici və ya aqreqat göstəricilərdən istifadə edərək xırda detallardan yan keçməyə çalışırlar.

337	Maliyyə çətinlikləri	Financial distress	Финансовые затруднения	Maliyyə çətinliklərinin yaranması kreditorlar qarşısındakı öhdəliklirin pozulması və əməl olunmasındakı çətinliklərlə bağlıdır. Bəzi hallarda maliyyə çətinlikləri müflisləşməyə səbəb olur. Maliyyə çətinlikləri ilə üzləşən levericləşmiş şirkətin qiymətli kağızlarının cari bazar dəyəri maliyyə çətinlikləri ilə əlaqədar xərclərin gətirilmiş dəyəri məbləğində azalır: *Firmanın dəyəri = məxsusi kapital hesabına maliyyələşmənin dəyəri + vergi müdafiəsinin gətirilmiş dəyəri - maliyyə çətinlikləri xərclərinin gətirilmiş dəyəri.* Maliyyə çətinlikləri xərcləri müflisləşmə ehtimalından və əgər müflisləşmə baş verərsə yaranmış xərclərin məbləğindən asılıdır.
338	Maliyyə əmsalları	Financial rations	Финансовые коэффициенты	Şirkətin maliyyə vəziyyəti barədə irihəcmli məlumatların ümumiləşməsi və fəaliyyətinin müqayisəli analizinə kömək edən alətlərdir. Maliyyə əmsallarının dörd növü vardır: 1) maliyyə asılılığının əmsalı göstərir ki, şirkət borc kapitalından nə dərəcədə istifadə edir; 2) Likvidlik əmsalları göstərir ki, şirkətin pul vəsaitləri nə dərəcədə əlçatandır; 3) Rentabellik əmsalları şirkətin aktivlərinin istifadəsinin effektivliyini nümayiş etdirir; 4) Bazar aktivliyi əmsalları şirkətin investorlar tərəfindən necə qiymətləndirdiklərini xarakterizə edir.
339	Maliyyə fyuçersi	Financial futures	Финансовый фьючерс	Faiz dərəcələrinin və valyuta kurslarının dəyişmələri ilə əlaqədar riskləri azaltmaq üçün maliyyə fyuçerslərindən istifadə olunur. Mal fyuçerslərindən fərqli olaraq maliyyə fyuçersləri gələcəkdə maliyyə aktivlərinin alqı-satqı öhdıliklərini əhatə edir.

340	Maliyyə maneəsi	Financial slack	Финансовый заслон	Gələcəkdə səhmlərin məcburi buraxılması təhlükəsinə qarşı xarici kapitalın əvəzinə paylanmamış gəlirdən istifadə etmək hesabına pul vəsaitlərindən, asan satıla bilən bazar qiymətli kağızlarından maliyyə ehtiyatının yaradılması maliyyə maneəsi adlanır.
341	Maliyyə meneceri	Financial manage	Финансовый менеджер	Maliyyə meneceri şirkətin maliyyə planlaşması və investisiya qərarları üçün məsul şəxsə deyilir. Kiçik firmalarda eyni bir şəxs maliyyə menecmentinin bütün funksiyalarını icra edə bilir. Böyük firmalarda ixtisaslaşmış maliyyə menecerləri fəaliyyət göstərirlər. Xəzinədar - maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi, pul vəsaitləri hesablarının idarə olunması, banklar və digər maliyyə institututları ilə əlaqələr üçün cavabdehdir. Mühasib-kontroler (baş mühasib) mühasibat uçotu, maliyyə hesabatları, daxili audit, əməkhaqqının və vergilərin ödənilməsi, smeta tutulması və hesabatların saxlanması aiddirlər. Daha böyük şirkətlərdə xəzinədarın və mühasib-kontrolorun işlərinə nəzarət etmək üçün direktor vəzifəsi nəzərdə tutulur.
342	Maliyyə riski	Financial risk	Финансовый риск	Şirkət tərəfindən real aktivlərə investisiyaların maliyyələşməsi məqsədi ilə yaratdığı borc öhdəlikləri ilə bağlı risklər maliyyə riski adlanır. Bu riskin əsas daşıyıcıları şirkətin səhmdarlarıdır.
343	Maliyyə vekseli	Finance bill	Финансовый вексель	Bank akseptləri xüsusi əməliyyatların maliyyələşdirilməsi üçün tətbiq olunur. Maliyyə vekseli və dövriyyə kapitalına aksept terminləri ümumi maliyyələşdirmə məqsədi ilə bəzi banklar tərəfindən akseptləşdirilən veksellər barəsində işlədilir.

344	Maliyyələşmə	Financing	Финансирование	Maliyyələşmə adətən aşağıdakı sualların cavabını tapmağı tələb edir: 1) Gəlirlərin əsas hissəsini reinvestisiyaya, yoxsa dividendlərə ayırmaq lazımdır? 2) Əgər firmaya əlavə pul lazımdırsa, yeni səhmlər buraxmaq, yoxsa borc getmək lazımdır? 3) Qısamüddətli, yoxsa uzunmüddətli borclardan istifadə etmək lazımdır? 4) Borcu nə formada götürmək lazımdır - uzunmüddətli adi səhmlərin köməyi ilə, yoxsa konvertasiya olunan , yəni adi səhmlərə dəyişilə bilən səhmlərin vasitəsi ilə.
345	Marjinal vergi dərəcəsi	Marginal tax rate	Маргинальная налоговая ставка	Marjinal vergi dərəcəsi vergitutma bazasının son limit artımında tətbiq edildiyi dərəcədir. Marjinal vergi dərəcəsi proqressiv vergi sistemi tətbiq olunan ölkələrdə təklif edilir. Məs., Azərbaycanda fiziki şəxslərin gəlir vergisinin marjinal vergi dərəcəsi 25%-dir.
346	Mədən vergisi	Mineral royalty tax	Промысловый налог	Azərbaycan Respublikasının ərazisində, o cümlədən Xəzər dənizinin gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan sektorunda faydalı azıntıların çıxarılmasına görə mədən vergisi tutulur.
347	Məhsulla ödəniş	Production payment	Оплата продукцией	Layihənin maliyyələşdirilməsi bir başa borc verilməsi şəklində deyil, alternativ yolla gerçəkləşdirilir. Bu halda banklar nə ana şirkətə, nə onun törəmə filialına kredit vermir, əvəzində onların nəzarətində olan vasitəçi firmanı maliyyələşdirirlər. Bu zaman firma aldığı vəsaitləri bank kreditinin ödənməsi üçün istifadə edir.

348	Mənfəət	Earnings, Income, Profit	Прибыль	Malların satışından və xidmətlərin göstərilməsindən əldə olunan gəlirin istehsal və satış xərclərindən üstün olması. Müəssisənin əldə etdiyi bütün mənfəət ümumi mənfəət adlanır. Ümumi mənfəətdən müxtəlf ayırmalardan sonra (vergilər, faizlər, icarə haqları, xeyriyyə) qalan mənfəət xalis mənfəət adlanır. Müəssisənin işinin effektivliyinin əsas göstəricisi mənfəət normasıdır, yəni əldə olunan mənfəətin istehsal vasitələrinin dəyərinin və əməkhaqqının cəminə olan nisbəti. İqtisadi praktikada, adətən illik mənfəət normasından istifadə olunur.
349	Mənfəətin dinamikası	Earnings record	Динамика прибыли	Hər səhmə düşən orta mənfəətin illərə görə paylanmasını əks etdirən diaqram. Mənfəətin dinamikasının əsas xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, mənfəət illər üzrə təsadüfi dəyişir, ona görə də ekstropolyasiya mümkün deyildir. Bu səbəbdən gələcək proqnoz baxımından, eləcə də keçmiş dövrlərin dinamikasını dəqiqləşdirmək baxımından mənfəətin dinamikasını bilmək kifayət deyildir, yalnız orta qiymətlərdən danışmaq mümkündür. Mənfəətin proqnozlaşdırılması üçün digər informasiya mənbələrindən istifadə etmək vacibdir. Mənfəətin dinamikasını müəyyən etmək üçün zaman sıralarının analitik göstəricilərindən istifadə olunur.
350	Məsrəflər	Costs	Затраты	Təsərrüfat subyektinin məhsulun istehsalına çəkdiyi pul formasında xərclər. Məsrəflərə aiddirlər: xammalın dəyəri, amortizasiya ayırmaları, əməkhaqqı və sosial sığortaya ayırmalar; alınma yarımfabrikatlar; inzibati-təsərrüfat; qaimə xərcləri və ümumi xərclər hesab olunan ziyanlar. İstehsalın və idarəetmənin effektivliyini göstərən mühüm göstəricidir.

351	Miller – Orr modeli	Miller – Orr model	Модель Миллера - Оppa	Əgər şirkət pul vəsaitlərinin gündəlik axınını proqnozlaşdıra bilmirsə, onda pul vəsaitlərinin qalığının idarə olunması üçün Miller – Orr modelindən istifadə edə bilər. Bu model realizmi və sadəliliyi ilə digər modellərdən (məs., Bomol metodu) fərqlənir. Modelin əsas mahiyyəti ondan ibarətdir ki, şirkət pul vəsaiti ehtiyatlarının aşağı və yuxarı sərhədlərini təyin edir. Əgər pul vəsaiti ehtiyatları yuxarı sərhəddə çatırsa, onda şirkət qiymətli kağızlar almaqla onu normal həddə enidrir. Əks halda əgər pul vəsaiti ehtiyatları aşağı sərhəddə çatırsa onda qiymətli kağızları satmaqla onu normal həddə qədər qaldırır. Miller və Orr göstərmişlər ki, sərhədlərin seçilməsi üç amildən asılıdır. Əgər pul vəsaitlərinin gündəlik dəyişməsi çox böyükdürsə və ya qiymətli vərəqlərin alqı-satqısı çox vəsait tələb edirsə, onda nəzarət sərhədlərini bir-birindən uzaq təyin etmək lazımdır. Və əksinə, əgər faiz dərəcəsi yüksəkdirsə onda nəzarət sərhədlərini bir-birinə yaxın təyin etmək lazımdır. Bu qaydaya əməl etdikdə pul vəsaitləri ehtiyatının qayıdış nöqtəsi aşağı sərhəddən iki sərhəd arasındakı məsafənin 1/3-i qədər yuxarıda yerləşir. Miller və Orr modelində qayıdış nöqtəsi məcmu əməliiyat xərclərini və faizlərin ödənilməsini minimallaşdırır.
352	Milli istiqrazlar	Domestic bonds	Национальные облигации	Daxili bazarda dövriyyəyə buraxılmış istiqrazlar.

353	Monopolist rəqabət	Monopolistic competition	Конкуренция монополистическая	Eyni bir malın müxtəlif növlərinin satıcılarının çoxluğu və bazara nisbətən asan girişlə xarakterizə olunan bazar strukturu. Mükəmməl rəqabətdən fərqli olaraq belə rəqabət malın qiyməti ilə deyil, onun xarakteri ilə əlaqədar olur. Hər bir firma yeni alıcılar cəlb etmək üçün öz mallarının keyfiyyətini reklam etməyə çalışırlar. *Bax: Mükəmməl rəqabət.*
354	Monte Carlo modeli	Monte Carlo simulation model	Модель Монте - Карло	Monte Carlo modeli metodunun mahiyyəti ondan ibarətdir ki, kompüterin köməyi ilə paylanması əvvəlcədən təyin edilmiş təsadüfi kəmiyyətin müşahidəsi yaradılır. Bu metod kompüter eksperimentinin bir nümunəsidir və statistik nəticələr əldə etməyə imkan verir. Monte Carlo modeli təkcə statistik tədqiqatlarda deyil, elmin bir çox sahələrində, o cümlədən ekonometrikada istifadə olunur.
355	Mübadilə vekseli	Bill exchange	Переводной вексель	Kommersiya vekselinə mübadilə vekseli də deyilir. *Bax: kommersiya vekseli.*
356	Müddətin uzadılması hüquqlu istiqraz vərəqələri	Extendable bonds	Облигации с правом продления срока	*Bax: Vaxtından əvvəl satış hüquqlu istiqraz vərəqələri.*

357	Müddətli bank depoziti	Bank time depozit	Банковский срочный депозит	Müddətli bank depozitlərinin çox yayılmış forması əmanət hesablarıdır. Əmanət hesabı qeyri-müəyyən dövrə edilmiş investisiyadır. Bu hesabdan məbləğ istənilən vaxt götürülə bilər. Bankın əmanətin götürülməsi barədə 30 gün əvvəldən xəbərdarlıq tələb etməyə haqqı olsa da, adətən bu hüquqdan istifadə olunmur. Ona görə də əmanət hesabları yüksək likvidliyi ilə fərqlənirlər və fiziki şəxslər, eləcə də kiçik şirkətlər bu hesablardan həvəslə istifadə edirlər. Müddətli bank depozitinin alternativ forması qeyd edilmiş müddəti olan depozitlərdir. Əgər əmanət təyin olunmuş müddətdən əvvəl götürülərsə, bank faiz dərəcəsinin azaldılması formasında cərimə tətbiq edir.
358	Müddətli likvidlik əmsalı	Quick ratio, Acid – test ratios	Коэффициент срочной ликвидности («лакмусовая бумажка»)	Pul vəsaitlərinin, bazar qiymətli kağızlarının və debitor borcların məcmu cəminin qısamüddətli öhdəliklərə olan nisbətinə deyilir. $R_{aqt} = \frac{M+A+D}{S}$; Burada: R_{aqt} - müddətli likvidlik əmsalı; M - pul vəsaitləri; A - bazar qiymətli kağızları; D - debitor borcları; S - qısamüddətli öhdəliklər.

359	Müddətsiz renta	Perpetuity	Бессрочная рента	Böyük Britaniya hökümətinin qiymətli kağızlarının bir növüdür. Hökümət bu istiqrazların ödənməsi haqqında heç bir öhdəlik daşımır, lakin təsbit olunmuş illik gəliri hər il qeyri-müəyyən müddətdə ödəməyə boyun olur. Bu qiymətli kağızların gəlir norması vəd olunmuş illik ödəmələrin gətirilmiş dəyərə nisbətinə bərabərdir.
360	Müflisləşmə	Bankruptcy	Банкротство	Borclunun öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi, borcunu pul vəsaitlərinin yoxluğu səbəbindən qaytara bilməməsi. Müflisləşmə məhdud məsuliyyətli şirkətlərdə və qeyri - məhdud məsuliyyətli şirkətlərdə müxtəlif nəticələrə səbəb olur. Müflisləşmə- əsas aktivlərin dəyərinin enməsidir. Müflisləşmə imkanı səhmdarların hüqugudur və səhmlərin dəyərinə müsbət təsir göstərir.
361	Müflisləşmə məsrəfləri	Costs of bankruptcy	Издержки банкротства	Məhkəmə xərcləri, inzibati xərclər və mütəxəssislərin haqlarının ödənməsi əsas xərclərdir. Məhdud məsuliyyətli şirkətlərdə səhmdarlar ancaq şirkəti itirirlər (şirkət və onun səhmləri kreditorların sahibliyinə keçir), qeyri - məhdud məsuliyyətli şirkətlərdə isə səhmdarlar şirkətin borclarını tam həcmdə ödəməlidirlər.
362	Müflisləşmənin birbaşa xərcləri	Direct bankruptcy costs	Прямые издержки банкротства	Müflisləşmənin birbaşa xərcləri dedikdə, məhkəmə və inzibati xərclər, ekspertlərin dəvət olunması ilə bağlı xərclər nəzərdə tutulur.

363	Mühasibat betası	Accounting beta	Бухгалтерская бета коэффициент	Risk - firmanın mənfəəti ilə bütün real aktivlərinin mənfəətləri arasındakı əlaqənin möhkəmliyindən asılıdır. Bu əlaqə ya mühasibat betası, ya da pul vəsaitləri axını betası ilə qiymətləndirilir. Bu betaların betanın real qiymətindən fərqi qiymətli kağızların gəlirliyi əvəzinə mühasibat mənfəətinin və ya pul vəsaitləri axınınn dəyişişikliklərinin istifadə olunması ilə bağlıdır.
364	Mühasibat gəlirliliyi	Profitability, Return on accounting	Рентабельность бухгалтерская	İnvestisitya layihəsini dəyərləndirmək üçün istifadə olunur. Mühasibat gəlirliliyini hesablamaq üçün layihə üzrə proqnozlaşdırılan orta mənfəətin amortizasiya və vergi ödəncləri ilə fərqinin investisiyaların orta balans dəyərinə olan nisbətini götürmək lazımdır.
365	Mühasibat gəlirliyinə inflyasiyanın təsiri	Effect of inflation on book return	Влияние инфляции на бухгалтерскую доходность	1. İnflayasiya tamamlanmamış istehsalın və hazır məhsulun nomunal dəyərini artırır. 2. İnflyasiya gücləndikcə əsas vəsaitlərin qalıq dəyəri reallıqdan daha çox uzaqlaşır, yəni balans dəyəri cari dəyəri azaldır. Ona görə də balans dəyərinə əsaslanan amortizasiya sxemi aktivlərin cari dəyər dəyişməsi mənzərəsini təhrif edir. 3. İnflyasiya borc kapitalından istifadə edən firmalara özünəməxsus təsir göstərir. Belə ki, borcverənlər ödənişləri inflyasiyaya uğrayaq gələcək dollarla alırlar, ona görə də onlar ssudanın real dəyərinin azalmasını kompensasiya etmək üçün daha yüksək faiz dərəcəsini tələb edirlər. Faiz dərəcəsinin gözlənilən inflyasiyanın kompensasiyası üçün nəzərdə tutulan hissəsi inflyasiya mükafatı adlanır.

366	Mühasibat mənfəəti	Accounting earning	Бухгалтерская прибыль	Mühasibat uçotunda iqtisadi mənfəətin illər üzrə dinamikası izlənmir. Ona görə də mühasibat mənfəətini iqtisadi mənfəətdən fərqləndirmək lazımdır. Mühasibat mənfəətini hesablamaq üçün aşağıdakı metodikadan istifadə olunur. Mühasibat uçotunda pul vəsaitləri axını 2 kateqoriyaya ayrılır: cari və kapital xərcləri. Cari xərclər həmin mənfəətdən çıxılır. Kapital xərcləri isə əvvəlcə kapitallaşdırılır və sonrakı illər üçün bu və ya digər sxem üzrə (adətən, birbaşa müntəzəm silinmə metodu ilə) amortizasiyası hesablanır. Şirkətin mənfəəti haqqında hesabat təsərrüfat fəaliyyətindən yaranan faktiki pul vəsaitləri axınını əks etdirir, amma aktivlərin dəyərindəki faktiki dəyişiklikləri əks etdirə bilmir. Bu səbəbdən şirkətin mənfət hesabatı qismən baş vermiş faktı (təsərrüfat fəaliyyətindən yaranan faktiki pul vəsaitləri axınını), qismən isə proqnozu (aktivlərin dəyərinin amortizasiyasını) əks etdirir.
367	Mühasibat uçotu	Accounting	Бухгалтерский учот	Təşkilatın əmlakı, öhdəlikləri və onların hərəkəti haqqında təsərrüfat əməliyyatlarının pul ifadəsində fasiləsiz, hərtərəfli və sənədləşdirilmiş nizamlanmış uçot sistemi. Mühasibat uçotunun əsas metodları: sənədləşdirmə, inventarizasiya, mühasibat hesabları, 2-li yazılış, balans, qiymətləndirmə və hesablama, mühasibat hesabatları. Mühasibat uçotu yerli qanunvericliyin tələblərinə uyğun aparılmalıdır.

368	Mükəmməl kapital bazarı	Perfect capital market	Совершенные рынки капиталов	Mükəmməl kapital bazarında aşağıdakı şərtlər ödənməlidir: 1. Kapital bazarına giriş imkanına məhdudiyyət yoxdur, bazarın heç bir iştirakçısının qiymətlərə ciddi təsir edə biləcək dominantlığı yoxdur; 2. Kapital bazarına giriş xərc tələb etmir və qiymətli kağızlarla sərbəst alış-veriş üçün heç bir maneə yoxdur; 3. Qiymətli kağızların hər növünün qiyməti və miqdarı haqqında informasiya bazarın bütün iştirakçıları üçün əlçatandır; 4. Heç bir vergi dağıdıcı amil rolunu oynamır.
369	Mükəmməl rəqabət	Perfect competition	Конкуренция совершенная	Mükəmməllik dedikdə, firmalar arasındakı rəqabətin nəzəri, ideal səviyyəsi nəzərdə tutulur. Bu nəzəri model iqtisadi nəzəriyyədə firmanın real şəraitdə rəqabət davranışını müqayisə etmək üçün baza səviyyəsi kimi qəbul edilir. Bu modelin əsasında aşağıdakı fərziyyələr durur: verilmiş istehsal sahəsində eyni cinsli məhsullar istehsal edən və bu sahənin ümumi istehsalında payı kiçik olan firmaların say çoxluğu; istehsala girişin və ondan çıxışın maneəsiz olmaması; istehlakçıların tam məlumatlı olması. Mükəmməl rəqabətin əsas nəticəsi bütün firmaların bərabərliyi şəraitində iqtisadı mənfəətin sıfır olmasıdır. *Bax: Monopolist rəqabət.*
370	Mümkünlüyün sərfəliyi	Convenience yield	Выгода доступности	Əldə olan malla onun alınmasına olan fyuçers arasında ciddi fərq var. Fyuçersin üstünlüyü ondan ibarətdir ki, birinci, ödənişlər təxirə salındıqları üçün alıcı öz pul vəsaitləri üçün faiz qazanır, ikinci, malın saxlanması, qorunması ilə bağlı xərclərdən azaddırlar. Lakin fyuçers müqaviləsi malın dərhal istifadə olunması imkanının dəyərindən, mümkünlüyün sərfəliliyindən məhrumdurlar.

371	Müntəzəm aşınma	Straight-line depration	Равномерная амортизация	Aşınmanın hesablanmasının metodlarından biridir. Bu metoda görə aşınmanın illik məbləği ilkin investisiyaların sabit payı ilə likvidlik dəyərinin fərqinə bərabərdir.
372	Müntəzəm illik məsrəflər	Equivalent annual costs	Равномерные годовые затраты	Alqının ümumi gətirilmiş dəyərinin və avadanlığın istismar xərclərinin yekunu müntəzəm illik məsrəflər adlanır.
373	Mürəkkəb faiz	Compound interest	Сложный процент	Əsas məbləğə və əvvəlki dövrlərin faizlərinə hesablanmış faizlər.Mürəkkəb faiz dərəcəsi tətbiq etməklə gələcək pulun dəyəri aşağıdakı düstur vasitəsi ilə hesablanır. $FV = P * (1 + i)^n;$ Burada: FV-gələcək pulun dəyəri; P- pulun indiki dəyəri; i- faiz dərəcəsi .

374	Mütləq likvidlik əmsalı	Cash ratio	Коэффициент абсолютной ликвидности	Pul vəsaitləri və bazar qiymətli kağızları asan likvidləşən aktivlərdir. Ona görə də maliyyə analtikləri baxımından mütləq likvidlik əmsalı, yəni pul vəsaitləri və bazar qiymətli kağızlarının cəminin qısamüddətli borclara olan nisbəti təhlil üçün əhəmiyyətlidir. $L_{abs} = \frac{M+P}{D_s}$; Burada: L_{abs} - mütləq likvidlik əmsalı; D_s - qısamüddətli borclar; M - pul vəsaitləri; P - bazar qiymətli kağızları.
375	NASDAQ fond birjası	NASDAQ, National Association of Securities Dealers Automated Quotation	«Насдак» — Автоматизированные котировки Национальной ассоциации дилеров по ценным бумагам	Qiymətli kağızlar üzrə Dilerlərin Milli Assosasiyasının avtomatlaşdırılmış kotirovkası – yüksək texnologiyalı şirkətlərin (elektronika, proqram təminatı və s. istehsalı) səhmlərində ixtisaslaşmış ABŞ birjasıdır. ABŞ-da NYSE və AMEX ilə birlikdə 3 əsas fond birjasını təşkil edir. NASDAQ fondu NASDAQ OMX Group şirkətinə məxsusdur və 1971-ci ilin fevral ayında Nyu-Yorkda təsis edilmişdir. NASDAQ fondunun əsas indekslərinə NASDAQ Composite, NASDAQ-100 və NASDAQ Biotechnology Index aiddirlər.

376	Natural formada ödəniş hüquqlu istiqraz vərəqələri	Pay – in – kind bonds	Облигации с правом выплат в натуральной форме	Bu istiqrazlar üzrə ödənişlər iki formada olur: pul şəklində və ya nominal üzrə ekvivalent məbləğdə istiqrazlarla. Bu istiqrazlar şirkətlər üçün daha sərfəlidirlər, çünki səhmdarlarla pul vəsaitləri hesabına deyil, qiymətdən düşmüş istiqrazlarla hesablaşmağa imkan verir.
377	Nominal vergi dərəcəsi	Nominal tax rate	Номинальная налоговая ставка	Nominal vergi dərəcəsi dedikdə vergi qanunvericiliyinə əsasən vergi dərəcələri başa düşülür. Praktikada nominal vergi dərəcəsi effektiv vergi dərəcəsindən fərqlənə bilər.
378	Normal artım	Normal growth	Нормальный рост	Biznes inkişafının bir növüdür. Bu plan şirkətin altqurumlarının öz rəqiblərinə təzyiq göstərmək hesabına deyil, onun məhsulunun satış bazarının artmasına paralel olaraq inkişaf etməsini nəzərdə tutur..
379	Normal xərclər	Normal costs	Нормальные затраты	Əgər təqaüd fondunun balansında fonddankənar öhdəliklər yoxdursa, şirkətə yalnız təqaüd fonduna hər il qazanılmış əlavə təqaüdlərin dəyərini köçürmək qalır. Belə requlyar ödəmələr normal xərclər adalanırlar.

380	Normal paylanma	Normal distribution	Нормальное распределение	Kəsilməz təsadüfi kəmiyyətin gümbəzə oxşayan simmetrik paylanması. Normal paylama 2 kəmiyyətlə - orta qiyməti və standart kənarlaşma ilə xarakterizə olunur. 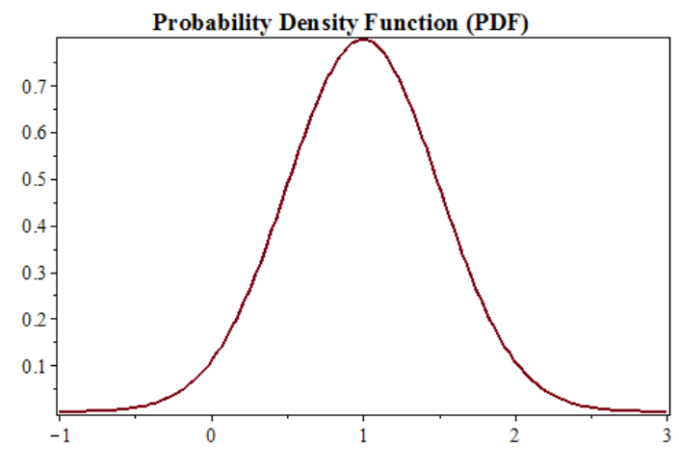 PDF = $\frac{e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}}}{\sqrt{2\pi}\sigma}$; Burada: μ - orta qiymət; σ - standart kənarlaşmadır. Digər adı Qaus paylanmasıdır.

381	Opportunist fəaliyyət	Opportunity activity	Оппортуниские действие	Opportunist fəaliyyət dedikdə, hər hansı bir bağlanmış biznes müqaviləsinin şərtlərindən yayınmaqla digər tərəfin hesabına gəlir əldə edilməsi nəzərdə tutulur. Transaksiya xərcləri mübadilə prosesinə qədər, mübadilə prosesində və ondan sonra baş verə bilər. Transaksiya xərcləri müəyyənləşərkən qarşılıqlı asılı olan şəxslərin əlamət kriteriyaları müəyyənləşməlidir.
382	Opsion	Option	Опцион	Maliyyə alətlərindən biridir. Alıcı öz üzərinə öhdəlik götürmədən müqavilə (opsion) əsasında müəyyən aktivi müəyyən müddətdə müəyyən məbləğə almaq və ya satmaq hüququ qazanır. Opsionun satıcısı öz növbəsində müqavilənin şərtləri əsasında alqı-satqını icra etmək öhdəliyini üzərinə götürür. Opsion ticarəti birjalarda həyata keçirilir. Opsion müqavilələri təkcə adi səhmlərin alqı-satqısı üçün deyil, həmçinin istiqrazlar, fond indeksləri, mallar və xarici valyuta üçün də bağlanır. Opsionların çoxlu növləri var: alış üçün (Opsion koll), satış üçün (Opsion put), 2-qat opsion (streddl), "kəpənək", "pullu", "lüt" opsionlar.
383	Opsion koll	Call option	Опцион «колл»	Opsion koll onun sahibinə səhmi icra qiyməti və ya razılaşma qiyməti deyilən xüsusi qiymətlə almaq hüququ verir. Bir çox hallarda opsion ancaq konkret gündə icra oluna bilər. Belə opsion avroopsion adlanır. Digər hallarda opsion müəyyən gündə və ya ondan əvvəl icra oluna bilər. Belə opsion amerikan opsionu adlanır.
384	Opsion konversiyası	Option conversion	Опционная конверсия	Opsion koll, opsion put və səhmlərin müxtəlif kombinasiyalarda istifadə olunmasıdır. Səhmlərlə və istiqrazlarla manipulyasiya etməklə opsion put opsion kolla və əksinə çevrilə bilər.

385	Opsion put	Put option	Опцион «пут»	Opsion put opsion kolla bənzəyir, ancaq söhbət aktivləri almaqdan deyil, satmaqdan gedir. *Bax: Opsion koll.*
386	Opsion varrantı	Option warrant	Опционный варрант	Alıcıya səhm, yaxud istiqraz almaq seçimi hüququ verir.
387	Opsion deltası	Option delta	Дельта опциона	"Koll" opsionunu köçürmək üçün zəruri olan səhmlərin miqdarı. Digər adı - *hedcləşmə əmsalı.*
388	Opsionların qiymətləndirilməsinin binominal metodu	Binomial method for option valuation	Биномиальный метод оценки опционов	Bu metodda fərz olunur ki, opsionun icra müddəti bir neçə dövrə bölünə bilər. Opsionun icra müddətinin çoxlu sayda dövrlərə bölünməsinin üstünlüyü ondan ibarətdir ki, aktivlərinin dəyərinin gələcək qiymətlərinin öyrənilməsinə kömək edir. Alternativ kimi Blək-Şols formulundan istifadə olunur. Blək-Şols formulası daha sürətlə və daha dəqiq nəticə versə də, bir çox hallarda opsionların qiymətləndirilməsinin yalnız binominal metodundan istifadə etmək olur. *Bax: Optionların qiymətləndirilməsi üçün Blək-Şols formulu*
389	Optionların qiymətləndirilməsi üçün Blək-Şols formulu	Black-Scholes formula for options valuation	Формула Блэка-Шольца для оценки опционов	Blək-Şols formulu "koll" tipli sadə opsionlar üçün verilmişdir. Formula kifayət qədər mürəkkəbdir və belə interpretasiya oluna bilər: opsionun dəyəri deltanın opsionun qiymətinə hasili ilə bank borcunun fərqinə bərabərdir. *Bax: Opsionların qiymətləndirilməsinin binominal metodu*

390	Opsionun dəyəri	Option value	Стоимость опциона	Qiymətləri və miqdarı, alınma müddətləri əvvəlcədən razılaşdırılmış qaydada qiymətli kağızların və malların alışı-satışı. Opsionlar kontr-müqavilə olduqları üçün qüvvədə olduqları müddətdə tərəflər üzərinə müəyyən öhdəliklər qoyur. Opsionlar adətən qiymətli kağızların və daşınmaz əmlakın alqı-satışına tərtib olunur, amma istənilən mala və ya xidmətə tətbiq oluna bilər.
391	Opsionun ekvivalenti	Option equivalent	Эквивалент опциона	Adi səhmlərə qoyulan investisyaların və borcun kombinasiyası nəzərdə tutulur. Bu zaman ekvivalentin əldə edilməsinə çəkilən xalis xərc opsionun dəyərinə bərabər olmalıdır.
392	Optimal maliyyə planı	Optimal financial plan	Оптимальный финансовый план	Optimal maliyyə planının seçilməsinin elmi-nəzəri metodları təklif olunmamışdır və bu problemin həlli menecerlərin məharətindən və subyektiv mülahizələrindən asılıdır.
393	Ortamüddətli veksel	Medium-term note	Среднесрочный вексель	Ödəmə müddəti 1 ildən 10 ilə qədər olan veksellərdir.
394	Örtülmüş varrant	Covered warrant	Покрытый варрант	Varrant dedikdə, şirkətin öz səhmləri və ya istiqrazları hesabına buraxdığı uzunmüddətli opsion başa düşülür. Əgər şirkət öz riskini dıgər şirkətlərin səhmlərindən ibarər paket hesabına örtürsə, bu örtülmüş varrant adlanır.
395	Ödənmə gətirilmiş xalis gəlirin alternativi (əvəzi) kimi	Playback as alternative to	Окупаемость как альтернатива к чистой приведенной стоимости	Ödənmə qaydasına görə layihələrin seçilməsində ödənmə müddəti kiçik olan layihəyə üstünlük vermək lazımdır. Ödənmə müddəti məcmu proqnozlaşdırılan pul vəsaitləri axınının ilkin investisiyaların ödənməsi üçün zəruri olan illərlə ölçülür.

396	Ödənmə qaydası	Payback rule	Правило окупаемости	Ödənmə qaydası layihələrin seçilməsində investisiyanın xərcini çıxartma müddəti əsas rol oynayır. Lakin bu qaydaya görə xərcini çıxartma müddəti ərzində pul vəsaitləri axını bərabər olan layihələr eyniqiymətlidirlər, sonrakı pul vəsaitləri axını isə nəzərə alınmır. Ona görə də xalis gətirilmiş dəyər qaydasından istifadə etmək daha məqsədəuyğundur.
397	Öhdəliklərin konsolidasiyası	Consolidation of bills	Консолидация обязательств (Сводных данных)	Vaxtı ötürülmüş veksellərin ödənməsi üçün borc, istiqraz.
398	"Ölü prokat"	Demis hire	Мертвый прокат	Gəmiçilikdə maliyyə lizinqi ölü prokat və ya boş gəminin çarteri adlanır.
399	Ötürülən depozit çeki	Depository transfer check	Депозитарный переводной чек	Pul vəsaitlərinin əldə edilməsini sürətləndirmək üçün bank əməliyyatlarının təmərküzləşdirilməsi (konsentrasiya) metodundan istifadə olunur. Alıcılar sirkətin yerli şöbəsinə ödəyirlər, şöbə öz növbəsində yerli bankın hesabına qəbz qoyurlar. Yığılmış vəsaitlər müntəzəm olaraq şirkətin əsas banklarının birinin hesabına köçürülür. Ötürülən depozit çeki birbaşa yerli bank tərəfindən şirkətin təmərküzləşmə bankında müəyyən hesaba yazılır.

400	Planlaşdırma dövrü	Horizon planning	Горизонт планирования	Maliyyə planlaşdırılması 4 bənddən ibarət prosesdir: 1) şirkətin maliyyələşmə və investisiya imkanlarının analizi; 2) cari qərarların nəticələrinin öngörümü; 3) müxtəlif layihələr sırasında seçilmiş variantın əsaslandırılması; 4) şirkətin əldə etdiyi nəticələrin maliyyə planında nəzərdə tutulmuş məqsədlərlə müqayisəsi; Uzunmüddətli layihələr üçün ayrılmış müddət planlaşdırma dövrü adlanır və adətən 5 və ya daha çox illəri əhatə edir.
401	Portfel	Portfolio	Портфель	Sifarişlərin, malların, aktivlərin, qiymətli kağızların çoxluğu. İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində tətbiq olunur. İqtisadiyyatda portfel yanaşması firmanın, fərdin sərəncamında olan varidatın strukturunun optimallaşdırılması, risklərin minimallaşdırılması üçün istifadə olunur.
402	Portfel nəzəriyyəsi	Portfolio theory	Теория портфеля	Portfel nəzəriyyəsinin müəllifi Harri Markoviçdir. Bax: H.M. Markowitz. Portfolio selection //Journal of Finance. 7: 77-91. March 1952. O göstərmişdir ki, investorlar qiymətləri müxtəlif cür dəyişən səhmləri elə seçmək olar ki, portfelin gəlirliyinin standart kənarlaşması minimum olsun. H. Markoviç effektiv portfel konsepsiyanı yaratmışdır. Effektli portfel investisiyaların yüksək gəlirliyini və standart kənarlaşmanın kiçikliyini təmin edir.
403	Portfel riski	Portfolio risk	Риск портфельный	Səmərəli diversifikasiya olunmuş portfelin riski yalnız ona daxil olan qiymətli kağızların bazar riskindən asılıdır.

404	Proyekt vekseli	Project note	Проектный вексель	ABŞ yaşayış və şəhər idarələri qiymətli kağızları üçün dövlət təminatı verilir. Bunlara proyekt vekselləri deyilir.
405	Proyektlərin qarşılıqlı təsiri	Project interaction	Взаимовлияние проектов	Kapital yatırımları üzrə hər bir qərar alternativ layihələrin seçilməsi ilə bağlıdır ki, buna layihələrin qarşılıqlı təsiri deyilir. Layihələrin qarşılıqlı təsirinin çox mürəkkəb təzahürləri ola bilər. Ən mühüm amillər aşağıdakılardır: 1) investisiya qoyuluşları üçün optimal müddətin seçilməsi; 2) uzunmüddətli və ya qısamüddətli istismar müddəti olan avadanlığın seçilməsi; 3) istimarda olan avadanlığın dəyişilməsi zamanının seçilməsi; 4) izafi güc xərclərinin seçilməsi; 5) yüklənmə faktorlarının dəyişkənliyi.
406	Pul bazarı	Money market	Денежный рынок	Qısamüddətli investisiyalar bazarı pul bazarı adlanır. Pul bazarının çox investisiyaları xalis diskont qiymətli kağızlarından ibarətdir, yəni bu qiymətli kağızlar üzrə faizlər ödənmir. İki cəhət pul bazarının qiymətli kağızları üzrə gəlirin hesablanmasını çətinləşdirir: 1) onlar diskont əsasında qiymətləndirirlər; 2) qiymətləndirmə bazası kimi 360-günlük müddətdən istifadə olunur.
407	Pul bazarında investisiyanın gəlirliyi	Money-market investment	Доходность инвестиций денежного рынка	Pul bazarında investisiyaların əksəriyyəti diskontlu qiymətli kağızlardır. Belə kağızlar üçün faiz ödənmir: gəlirliyi satış və alış qiymətləri arasındakı fərqlə müəyyən olunur. Pul bazarının qiymətli kağızlarının gəlirliyinin iki xüsusiyyəti var: əvvəla, onlar adətən diskontlu kağızlar olurlar, ikincisi, qiymətlənditmə bazası kimi 360-günlük dövr istifadə olunur.
408	Pul formasında dividendlər	Cash dividends	Дивиденды в денежной форме	Dividendlər adətən pul formasında ödənilir. Digər hallarda, səhm və ya məhsul formasında ödənilə bilir.

409	Pul vəsaitləri büdcəsi	Cash budget	Бюджет денежных средств	Maliyyə menecerinin problemi pul vəsaitlərinin gələcək mənbələrinin proqnozu və onların istifadə variantlarını müəyyənləşdirməkdir. Belə proqnozlar iki cəhətdən əhəmiyyətlidir: birinci, menecerə gələcəkdə pul vəsaitlərinə olan qiymətləndirməyə imkan verir; ikinci, sonrakı maliyyə hadisələrini qiymətləndirmək üçün normativ və ya plan rolunu oynayırlar. Pul vəsaitləri büdcəsinin hazırlanması üçün şirkətlər müxtəlif üsullardan, "korporativ modellərdən ", LOTUS 1-2-3 proqram paketindən və s. istifadə edirlər. Büdcə iki hissədən ibarət olur: pul vəsaitlərinin daxil olması və onların xərclənməsi. Daxilolmalar debitor borclardan və digər mənbələrdən (torpaq satışı, vergilərə görə kompensasiya, sığorta polisi və s.) yaranırlar. Xərclər isə təchizatçılara ödənişlər, əməkhaqqı, idarəçilik və digər xərclərə, kapital qoyuluşlarına, mənfəət vergisinə, faizlərin və dividendlərin ödənməsinə və s. bəndlərə bölünürlər. Pul vəsaitləri büdcəsi aylıq və ya rüblük tərtib olunur.
410	Pul vəsaitlərinin artıqlığı	Cash surplus	Избыток денежных средств	Əgər şirkətin uzunmüddətli maliyyə ehtiyatları kapitala artan (kumulyativ) ehtiyacını üstələyirsə, onda pul vəsaitlərinin artıqlığı qısamüddətli investisiyalar üçün istifadə oluna bilər. Şirkətlər artıq pul vəsaitlərini adətən xəzinə veksellərinin və digər asan satılan qiymətli kağızların alınmasına sərf edirlər. Bu isə vergi ödəyicisi olan firmalar üçün ən yaxşı halda sıfır xalis gətirilmiş dəyər olan investisiya deməkdir. Ona görə də müntəzəm pul artıqlığı olan şirkətlər üçün uzunmüddətli maliyyə qoyuluşlarını kapitala kumulyativ ehtiyac səviyyəsinə endirmək məqsədəuyğundur.

411	Pul vəsaitləri axını betası	Beta cash flow	Бета потока денежных средств	Risk - firmanın mənfəəti ilə bütün real aktivlərinin mənfəətləri arasındakı əlaqənin möhkəmliyindən asılıdır. Bu əlaqə ya mühasibat betası, ya da pul vəsaitləri axını betası ilə qiymətləndirilir. Bu betaların betanın real qiymətindən fərqi qiymətli kağızların gəlirliyi əvəzinə mühasibat mənfəətinin və ya pul vəsaitləri axınınn dəyişikliklərinin istifadə olunması ilə bağlıdır.
412	Pul vəsaitlərinin diskontlaşmış axını	Discounted cash flow	Дисконтированный поток денежных средств	Gətirilmiş dəyərin üstünlüyü onun additivliyindədir, yəni pul vəsaitləri axınının gətirilmiş dəyəri həmin axınların gətirilmiş dəyərlərinin cəminə bərabərdir.
413	Pul vəsaitlərinin dəyişməsinə nəzarət	Tracing changes in	Контроль за изменением Денежных средств	Pul vəsaitlərinin dəyişməsinə nəzarət pul vəsaitlərinin mənbələrini öyrənməklə həyata keçirilir: 1) uzunmüddətli borclar; 2) bölüşdürülməmiş mənfəətin yenidən investisiyası (reinvestisiya); 3) ehtiyatların bir hissəsinin satılması; 4) öz təchizatçılarından kredit hesabına alışların genişləndirilməsi. Bu mənbələrin öyrənilməsi şirkətin pul vəsaitlərinin hansı səbəbdən artması kimi çox əhəmiyyətli suala cavab tapmağa imkan verir. Pul vəsaitlərinin mənbəyi və istifadəsi haqqındakı hesabatı sadələşdirmək üçün yalnız xalis dövriyyə kapitalını artıran və ya azaldan əməliyyatlarla kifayətlənmək olar. Belə kontekstdə dövriyyə kapitalı fondlar, bütün hesabat isə fondların mənbəyi və istifadəsi haqqında hesabat adlanır.

414	Pul vəsaitlərinin etibarli/ nominal axınının diskont-lanşdırılması	Of safe / nominal cash flow	Дисконтирование Надежного / номинального потока денежных средств	Pul vəsaitlərinin etibarli axını nəzəri baxımdan riskin olmamağını göstərir. Praktiki baxımdan isə bu odeməkdir ki, öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi və ya pul vəsaitləri axınının kəsilməsi riski cüzidir. Pul vəsaitlərinin axınının nominallağı o deməkdir ki, ödənişlərin məbləği təsbit olunmuşdur və inflyasiyadan asılı deyildir.
415	Real aktivlər	Real assets	Реальные активы	Real aktivlərə həm material aktivlər (məs.: maşın və avadanlıqlar, zavod və müəssisələr, ofislər), həm də qeyri - maddi aktivlər (texnologiyalar, patentlər və əmtəə nişanları) aiddirlər.
416	Reinvestisiya əmsalı	Plowback ratio	Коэффициент реинвестирования	Reinvestisiya əmsalı = 1 - dividendlərin ödənməsi əmsalı;
417	Requlyar pul dividendləri	Regular cash	Регулярные денежные дивиденды	Əgər dividendlər müntəzəm olaraq (aylıq, rüblük, yarımillik və ya illik) ödənilirsə və gələcəkdə də ödənilməsinə təminat verilirsə, buna requlyar pul dividendləri deyilir.
418	Rentabellik əmsalları	Profitability ratios, Efficient ratios	Коэффициенты рентабельности	Rentabellik əmsallarına aktivlərin dövretməsi əmsalı, xalis dövriyyə kapitalının dövretməsi əmsalı, xalis gəlir norması, ehtiyatların dövretməsi əmsalı, debitor borclarının ödənməsinin orta müddəti, rentabellik əmsalı və dividend ödənişləri əmsalı aiddirlər.

419	Rentabelliyin mühasibat norması	Book rate of return	Бухгалтерская норма рентабельности (рентабельность)	Rentabelliyin mühasibat norması dedikdə, mühasibat mənfəətinin aşınmanın by və ya digər sxem üzrə hesablanmış dəyərinə olan nisbəti nəzərdə tutulur və aşağıdakı formula ilə verilir: $R_{oi} = \frac{C_i + (BV_1 - BV_0)}{BV_0}$; Burada: R_{oi} - rentabelliyin mühasibat norması; C_i – pul vəsaitləri axını; BV_0 – ilkin xalis balans dəyəri; BV_1– aşınmadan sonrakı xalis balans dəyəri.
420	Rentinq	Renting	Рентинг	Maşın və avadanlıqların sonradan satın almaq hüququ istisna olmaqla qısamüddətli icarəsi.
421	REPO sövdələşməsi	Repurchase agreement, REPO	Сделка РЕПО	Qiymətli kağızın alınması (satışı) - müəyyən müddətdən sonra əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş qiymətlə geri satılması (alınması) öhdəliyi ilə.
422	Report	Репорт	Report	*Bax: Deport.*
423	Revolver abunə sistemi	Revolving underwriting facility	Система револьверной подписки	Digər adı veksellərin alınması sistemidir. Avrokommersiya kağızlarının buraxılışı imzalanmamış veksellərin emissiyası adlanır. Yəni, bank firmanın qısamüddətli öhdəliklərinin satılmasına razılıq verir, lakin satılmamış vekselləri almaqdan imtina edir.

424	Risk	Risk	Риск	Obyektiv olaraq nəticənin qeyri-müəyyənliyi ilə bağlı planlaşdırıldığından az gəlir əldə edilməsi və ya birbaşa itkilər təhlükəsi. Risk hər bir biznes fəaliyyətinə məxsusdur, lakin ən çox uzun dövr üçün nəzərdə tutulmuş qərarlarda özünü göstərir. İqtisadi risklərin aşağıdakı növləri vardır: makroiqtisadi, mikroiqtisadi və maliyyə riskləri. Maliyyə riskləri öz növbəsində kredit, faiz dərəcələri, valyuta, portfel və hüquqi risklərə bölünürlər.
425	Risk arbitrajı	Risk arbitrage	Арбитраж риска	Şirkətlərin birləşməsi əməliyyatlarında yaranan möhtəkirlik. Möhtəkirçi rolunda riskdən tam qorunmuş və hedcləşmiş mövqedə duran investor çıxış edir. Bu zaman investor birləşmənin baş tutmaması ilə əlaqədar bütün riski öz üzərinə götürür.
426	Risk və portfel nəzəriyyəsi	Risk and theory of portfolio	Риск и теория портфеля	Fond bazarı riskli bazardır. Hər bir səhmə aid risk 2 hissədən ibarətdir: fərdi risk və bazar riski. İnvestorlar yaxşı diversifikasiya olunmuş portfel təşkil etməklə individual riski aradan götürə bilərlər. Tam diversifikasiya olunmuş portfelin riski yalnız bazar riskindən ibarətdir. Belə portfelin yaradılmasının nəzəri prinsipləri H.M.Markowitz tərəfindən işlənmişdir. H.M.Markowitz gəlirliyi yüksək, standart kənarlaşması (riski) aşağı olan portfelləri effektli portfellər adlandırmışdır. Belə portfellərin tapılması üçün xətti proqramlaşdırmanın bir variantı olan kvadratik proqramlaşdırmadan istifadə olunur.

427	Risk-gəlir dilemması	Return-risk trade-off	Дилемма «риск – доход»	Maliyyə asılılığı (leveric) səhmdarların varidatına heç bir təsir etmir. Digər tərəfdən səhmlərin gözlənilən gəlirlik norması borc kapitalın məxsusi kapitala olan nisbətinə münasib artır. Lakin gözlənilən gəlirliyin hər hansı artımı riskin yüksəlməsi ilə müşayiət olunur və səhmdarların tələb etdikləri gəlirlik normasınının artmasına səbəb olur.
428	Riskin bazar qiyməti	Market-cost of risk	Рыночная цена риска	Bazar portfelinin riskinə görə gözlənilən mükafatın bazar gəlirinin dispersiyasına nisbətinə deyilir.
429	Riskli kapital	Venture capital	Венчурный (рисковый) капитал	Yeni yaranmış xüsusi şirkətlərə məxsusi kapital hesabına olan investisiyalar riskli (vençur) kapital adlanır. Bu kapitalın investoru rolunda sınaqdan keçməmiş şirkəti maliyyələşdirmək riskinə hazır olan vençur kapitalı sahəsində ixtisaslaşmış yoldaşlıqlar, investisiya şirkətləri və ya imkanlı vətəndaşlar çıxış edirlər.
430	Risksiz qoyuluş	Risk-free rate	Дисконтирование и безрисковая ставка	Standart kənarlaşmanın 0 olması deməkdir. *Bax: standart kənarlaşma.*
431	Risksiz faiz dərəcəsi	Risk-free interest rate	Безрисковая процентная ставка	Standart kənarlaşması sıfır olan faiz dərəcəsi. Məs.: xəzinədarlıq veksellərinin faiz dərəcəsi.

432	S&P 500 indeksi (SP500)	S&P 500 Index	Индекс S&P 500 (SP500)	Bu göstərici Standard & Poor's şirkəti tərəfindən ABŞ fond bazarının vəziyyətini təyin etmək üçün 500 səhmin qiymətləri əsasında hesablanmış göstəricidir. S&P şirkətinin analitikləri 500 səhmi elə qaydada seçirlər ki, fond birjasındakı və ümumiyyətlə, ABŞ iqtisadiyyatındakı vəziyyəti SP500 indeksi doğru-dürüst əks etdirə bilsin. Səhmlərin seçilməsində aşağıdakı prinsiplər əsas götürülür: -səhmlər yüksək likvidliyə malik olamlıdırlar; -səhmlər yüksək dərəcədə kapitallaşmış firma tərəfindən buraxılmalıdırlar; -iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri əks olunmalıdırlar.
433	Sabit artım tempi halları üçün düsturlar	Constant-growth – formulas	Формулы для случаев постоянного темпа роста	İstiqrazların və səhmlərin gətirilmiş dəyərlərinin sabit artım tempi halları üçün düsturları dedikdə, dividend gəlirinin norması, yenidən investisiya (reinvestisiya) əmsalı, məxsusi kapitalın rentabelliyi, dividendlərin artım tempi, bazar kapitalizasiyasının dərəcəsi düsturları nəzərdə tutulur.
434	Sadə faiz	Simple interest	Простой процент	Fazilər sadə və mürəkkəb olmaqla 2 növə bölünürlər. Mürəkkəb faizlər hesablanmış faizlərin reinvestisiyasını nəzərdə tutur və onların da faizi hesablanır. Sadə faizlər isə hesablanmış faizləri nəzərə almır.
435	Sadə veksel	Promissory note	Простой вексель	Veksellərin 2 növü var: sadə və köçürmə. Sadə veksel öhdəliklərin vekseli verən tərəfindən ödənilməsini nəzərdə tutur.
436	Satış gəlirliliyi	Profitability, Return on sales	Рентабельность релизации	*Bax: Xalis mənfəət norması.*

437	Sekyuritizasiya	Securitization	Секьюритизация	Bank sindikatlarının fəaliyyətinə rəğmən bazarda avrodollar kreditləri əldə etmə cəhdləri. Sekyuritizasiya avrodollar bazarında 2 formada gerçəkləşir: 1) dəyişən dərəcəli istiqrazlar buraxmaq; 2)veksellərin emissiyası.
438	Serial istiqraz vərəqələri	Serial bonds	Серийные облигации	Serial istiqrazlar borc alana onları açıq bazarda geri almaq hüququ vermir, borc alan bu istiqrazları nominal qiymətlərlə ödəməlidir.
439	Sertifikat	Certificate	Сертификат	Setifikatlar müxtəlif şəkildə mövcud ola bilər. 1) müəyyən faktı təsdiqləyən yazılı şəhadətnamə; 2) dövlət istiqrazlarının növü; 3) istiqrazda iştirak haqqında və depozit almaq hüququ barədə yazılı şəhadətnamə.

440	Səsvermə, səhmdar	Voting, stockholder	Голосование, акционер	Səhmdar - səhmdar cəmiyyətin üzvü, səhm sahibidir. Gəliri dividendlər kimi əldə edir. Səhmdarın hüquq və vəzifələri qanunvercilik aktları və səhmdar cəmiyyətin nizamnaməsi ilə müəyyən olunur. Bütün səhm sahibləri şirkətin mülkiyyətçiləridirlər. Onlar şirkətin paylanmaq üçün ayrılmış dəyərli obyektləri əldə etmək üçün imtiyazlı hüquqa və şirkətin fəaliyyətinə nəzarət hüququna malikdirlər. Praktikada nəzarət funksiyaları səsvermə hüququ kimi 2 formada gerçəkləşir: 1) şəxsi səsvermə; 2) direktorlar şurasının yaradılması zamanı səsvermə. Şirkətlərin birləşməsi yalnız səhmdarların razılığı ilə mümkündür. Əgər şirkətin qeydiyyatı sənədlərində qərarların səs çoxluğu ilə qəbulu nəzərdə tutulmuşsa, onda hər bir direktor ayrıca seçilir və səhmdarın səslərinin sayı onun malik olduğu səhmlərin miqdarı ilə müəyyən olunur. Əgər qeydiyyat sənədlərində toplayıcı səsvermə metodu nəzərdə tutulmuşsa, onda bütün direktorlar ümumi səsvermə ilə seçilir və səhmdar öz arzusu ilə bütün səslərini bir direktora verə bilər.
441	Səhmlər	Shares, Stock	Акции	Səhmdar cəmiyyətin kapitalındakı payın məbləğini göstərən qiymətli kağız. Sahibinə aksioner cəmiyyətinin mənfəətinin bir hissəsini dividend şəklində almağa imkan verir. Səhmdə göstərilən məbləğ onun nominal dəyərini ifadə edir. Qiymətli kağızlar bazarında tələb və təklifdən asılı olaraq bazar kursu ilə satılır.

442	Səhmlər üzrə cari dividendlərə ekvivalent olan faizlə gəliri verən istiqraz vərəqələri	Base yield bonds	Облигации с процентным доходом, эквивалентным текущим дивидендам по акциям	Səhmlər üzrə cari dividendlərə ekvivalent olan faizlə gəliri verən və 30 il üçün nəzərdə tutulmuş istiqraz vərəqələri.
443	Səhmlərin alınması	Repurchase of stock, Share repurchase	Выкуп акций	Səhmlərin alınması dividendlərin pul şəklində ödənilməsinin alternativi kimi tətbiq olunur. Səhmlərin alınması üç üsulla gerçəkləşir: 1) səhmlərin açıq bazarda alınması. 2) müsabiqə yolu ilə bütün səhmdarlardan, yaxud xırda səhmdarlardan alınması. Adətən firma investisiya bankının xidmətlərindən istifadə edir və banka müvafiq komission ödəyir; 3) səhmlərin iri səhmdardan alınması. Bu zaman "yaşıl şantajdan" istifadə olunur, yəni ələ keçirilməyə düşməncəsinə məcbur edilən şirkət namizəd şirkətin aldığı bütün səhmləri almağa çalışır.
444	Səhmlərin betası	Beta of stock	Бета коэффициент акций	Müəyyən dövr üçün şirkətin səhmlərinin gəlirliyinin bazar gəlirliyinə nisbəti. *Bax: Beta əmsalı.*

445	Səhmlərin geri alınması	Repurchase	Выкуп акции	Şirkət öz səhmdarlarına pul ödənişlərini 2 formada gerçəkləşdirir: dividendlərin paylanmsı və ya səhmlərin geri alınması. Səhmlərin geri alınması 3 üsulla baş verir: 1) şirkət öz səhmlərini açıq bazarda geri alır; 2) bütün səhmdar və yaxud yalnız kiçik səhmdarlardan müsabiqə formasında. Bu halda şirkət adətən alışın keçirilməsi üçün investisiya bankından istifadə edir və ona komissiyon haqqı ödəyir; 3) iri səhmdardan razılaşma əsasında alınması. Adətən, belə zərurət şirkətin başqası tərəfindən zəbt edilməsi təhlükəsi olduqda yaranır.
446	Səhm formasında dividendlər	Dividends stock	Дивиденды в форме акций	*Bax: Pul formasında dividendlər*
447	Səhmlərin xırdalanması və bazar effektivliyi	Stock split and market efficiency	Дробление акций и рыночная эффективность	Səhmlərin sayının artması ya dövriyyədə olan səhmlərin parçalanması, ya da səhmlərin dividendlər şəklində bölünməsinin nəticəsidir. Səhmlərin xırdalanması bir neçə səbəbdən sərfəlidir: səhmlərin dividendlər şəklində bölüşdürülməsi səhmdarlara inflasiyadan ağlabatan müdafiə ilə təmin edir və onlara inkan verir ki, balans dəyərinin artmasında iştirak etsinlər. Digər tərəfdən dividendlərin səhm şəklində bölüşdürülməsi investorlara həm daha yüksək gəlir verir, eyni zamanda şirkətin gözlənilən artımın maliyyələşdirilməsi üçün pul vəsaitlərini qorumağa imkan verir. Daha bir səbəb ondan ibarətdir ki, səhmlərin xırdalanması səhmdarlara səhmlərin sonrakı xırdalanmalarını güman etməyə imkan verir. Effektli bazarda investorlar şirkətin pul vəsaitləri axınında ancaq öz paylarında maraqlı olurlar.

448	Səmərəli kapital bazarı	Efficients capital markets	Эффективные рынки капиталов	Səmərəli kapital bazarında qiymətli kağızların kursu emittentlər barəsindəki informasiyanı dəqiq əks etdirir və hər hansı yeni əlçatan informasiyaya çevik reaksiya verir. Əlçatan informasiyanın necə başa düşülməsindən asılı olaraq səmərəliliyin 3 formasını fərqləndirirlər: 1) zəif formasında nəzərdə tutulur ki, qiymətlər əvvəllər qiymətli kağızların müəyyən olunmuş kurslarını əks etdirir; 2) orta formasında hesab olunur ki, qiymətlər bütün elan olunmuş informasiyanı əks etdirir; 3) güclü forması isə əldə olunması mümkün olan ümüumiyyətlə bütün informasiyanın qiymətlərdə əks olunmasını tələb edir. Maliyyə baxımından səmərəli kapital bazarında ixtiyari qiymətli kağızın bazarda üstünlük təşkil edən qiymətlərlə alınması və ya satılması heç vaxt müsbət xalis gətirilmiş dəyər yaratmır.
449	Sıfır kuponlu istiqraz vərəqələri	Zero coupon bonds	Облигации с нулевым купоном	Bu istiqraz vərəqələri həmçinin xalis diskont isiqrazlar adlanırlar və nominal dəyərinə nisbətən güzəştlə (diskontla) satılırlar. İnvestor qiymət artımı formasında xeyir götürür. Sıfır kuponlu istiqraz vərəqələri üçün faizlər ödənilmir və bütün xeyir ancaq qiymət artımından yaranır.
450	Sığorta	Insurance	Страхование	Təbii fəlakətlər, bədbəxt hadisələr və nəzərdə tutulmuş müəyyən hadisələrin baş verməsi ilə əlaqədar ödənişlərin aparılması üçün sığorta fondunun yaradılmasına yönəldilmiş tədbirlər sistemi. Sığortalamada fiziki və hüquqi şəxslərlə sığorta təşkilatları arasında hüquqi münasibətlər yaranır. Sığorta könüllü və ya icbari formalarda olur.

451	Sifariş haqqında memorandum	Offering memoranda	Меморандум о размещении	İstiqrazların buraxılışı haqqında razılaşmanın nümunəsi qeydiyyat sənədləri paketinə daxildir. Onun əsas müddəaları emissiyanın prospektində sadalanır. Əgər istiqraz xüsusi qaydada(yəni, sadə veksel və ya borc qəbzi şəklində) buraxılıbsa, onda emissiya prospektinə uyğun olaraq memorandum tərtib olunur.
452	Sindikat	Syndicate	Синдикат	Monopolist birləşmənin təşkilatı forması. Sindikata daxil olan şirkətlər kommersiya satış sərbəstliklərini itirirlər, amma istehsal və hüquqi müstəqilliklərini saxlayırlar. Başqa sözlə, sindikatda məhsulun satışı və sifarişlərin bölüşdürülməsi mərkəzləşdirilmiş olur. Bir çox ölkələrdə iqtisadiyyatın inkişafını tormozlayan sindikatların yaranmasına qarşı qanunlar qəbul edilmişdir.
453	Sonrakı maliyyələşmə imkanı	Follow-on investment opportunity	Возможность последующего инвестирования	Şirkətlər layihələrin sonrakı maliyyələşmə imkanını öyrənərkən real opsionların qiymətləndirilməsinin nəzəri prinsiplərinə arxalanırlar. Onlar mənfi xalis gətirilmiş dəyəri olan layihələri gerçəkləşdirən zaman layihənin pil vəsaitləri axınınından savayı gələcək layihələr üçün "koll" opsionu əldə edirlər. Cari investisiyalar gələcəkdə əlverişli imkanların yaranmasına səbəb ola bilər.
454	Spot	Spot	«спот»	Valyutanın birbaşa və təxirəsalınmaz dəyişmə kursu (adətən 2 gün ərzində)

455	Spred (yayılma)	Spread	Спред	1) bu və ya digər malın və ya qiymətli kağızların qiymətlərinin amplitudası; 2) emittentin ödədiyi qiymətlə investorun ödədiyi qiymət arasındakı fərq; 3) iki və daha çox opsion və ya fyuçers kontraktların siyahı üzrə yerləşmələri; 4) təchizat müddətlərindən başqa bütün göstəriciləri eyni olan fyuçers kontraktlarının qiymət fərqləri.
456	Ssudanın verilməsində payçı iştirakı	Participation loan	Долевое участие в выдаче ссуд	Pul bazarının iri bankları borc haqqında ödəyə bildiklərindən daha çox təkliflərlə üzləşirlər. Kicik banklarda isə əksinə olur. Nəticədə lider banklar borc vermək haqqında razılaşır, sonra isə həmin razılaşmaları digər maliyyə institutlarına satırlar. Bu bank kreditləri ikinci əl bazarında aktivləşməyə səbəb olur. Kreditlərin belə satışı iki formada olur: öz qiyməti ilə başqasına satmaq, payçı iştirakı. Birinci halda, kreditlərin bir hissəsi borc alanın razılığı ilə digər borc verənə ötürülür; ikinci halda, lider bank "iştirakçı sertifikatını" təmin edir, yəni ssudanın bir hissəsinin ödəyəcəyi barədə öhdəlik götürür. Bu halda, borc götürənin bu razılaşmadan xəbəri olmaya da bilər.
457	Standart kənarlaşma	Standart deviation	Стандартное отклонение	Ehtimal nəzəriyyəsində təsadüfi kəmiyyətlərin əsas xarakteristikalarındandır. Standart kənarlaşma təsadüfi kəmiyyətin dispersiyasının kvadrat köküdür: $\sigma = \sqrt{Dx}$; Burada: σ - təsadüfi kəmiyyətin standart kənarlaşması; D - təsadüfi kəmiyyətin dispersiyası; x - təsadüfi kəmiyyətdir. *Bax: Dispersiya, kovariasiya.*

458	Sürətləndirilmiş amortizasiya	Accelerated depreciation	Ускоренная амортизация	Amortizasiya məbləğinin əvvəlcədən vergiyə düşən gəlirdən çıxılması. Qanunvericilik vergi qalxanından istifadə edə bilmək üçün sürətləndirilmiş amortizasiyadan istifadə etməyə imkan verir. Yeganə məhdudiyyət alternativ minimal vergidir.
459	Strip istiqraz vərəqələri	Stripped bonds	«Голые» («стрип») облигации	Separate Trading of Registered Interest and Principal of Securities - ABŞ Xəzinədarlığının müddətindən ödənilmək hüququ olmayan təminatlı nominal qiymətlərlə ayrıca satılan qiymətli kağızları.
460	Şəxsi müflisləşmə	Personal bankruptcy	Персональное банкротство	Əgər fiziki şəxs öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilmirsə, onda kreditorlar məhkəməyə müraciət edə bilirlər. Əgər borclunun girovu varsa, onda kreditor girovun sahibinə çevrilir və onu sata bilər. Əksər hallrda kreditor borclunun əmlakına həbs qoyulmasını tələb edə bilər və borcun borclunun əməkhaqqından tutulmasına nail ola bilər. Borclu ödəmə qabiliyyəti olmadığı halda iflas prosesinə məruz qalır. Borclu o halda ödəmə qabiliyyəti olmayan sayılır ki, bunu özü təsdiq etsin, yaxud məhkəmə və ya kreditorlar müəyyən etsin ki: a) borclu kreditorun irəli sürdüyü qanuni ödəmə tələbini bu cür tələb verildikdən sonra iki ay ərzində yerinə yetirməmişdir və ya; b) borclu qanunvericiliyə müvafiq surətdə həyata keçirməli olduğu ödənişləri vaxtı çatdıqca həyata keçirməyə qadir deyildir və ya; c) borclu öz borclarını vaxtı çatdıqca ödəməyə qadir deyildir.
461	Şərti satış üçün müqavilə	Conditional sales contract	Контракт на условную продажу	Bu müqvilə üzrə satıcı alıcıya satdığı və verdiyi mülkiyyət üzərində bütün məbləğin ödənilməsinə qədər mülkiyyət hüququnu özündə saxlayır.

462	Şərti vergitutma sistemi	Imputation tax system	Система условного налогообложения	Bəzi ölkələrdə (məs: Avstraliya) səhmdarların gəlirləri 2-qat vergitutmadan qorunulur. Belə ki, səhmdarlar dividendlərə görə vergidən şirkərin ödədiyi korporativ vergidəki paylarını çıxırlar. Bu sistem şərti vergitutma sistemi adlanır.
463	Şirkətin alınması	Buy-out	Выкуп (компании)	Digər şirkətin alınması investisiya qoyuluşu hesab oluna bilər, ona görə də uzunmüddətli yatırımlar barədə qərar vermənin əsas prinsipləri tətbiq oluna bilər. Əlbəttə, bu əməliyyat səhmdarların varlanmasına səbəb olduqda məqəsədəuyğundur, lakin şirkətlərin birləşməsinin qiymətləndirilməsi müxtəlif çətinliklərlə üzləşir: 1) xərclər və sərfəlilik mütləq diqqətlə müəyyənləşdirilməlidir; 2) birləşmə vaxtı vergilər, hüquq və mühasibatla bağlı məxsusi problemlər yarana bilərlər; 3) düşməncəsinə birləşmələrdə, yəni iştirakçılar könüllülük əsasında birləşə bilməyəndə, hücüm və müdafiə ilə bağlı taktiki üsullardan istifadə olunacağı nəzərə alınmalıdır; 4) birləşmənin səbəbləri, eləcə də hansı tərəfin xeyir görəcəyi, hansı tərəfin zərərə düşəcəyi öyrənilməlidir.
464	Şirkətin istiqrazlar hesabına alınması	Buy-out leveraged	Выкуп за счет займа	Şirkətin istiqrazlar hesabına alınması iki əlamətlə fərqlənir: 1) alış qiymətinin əsas hissəsi "zibil" öhdəliklərin, yəni reytinqi investisiya reytinqindən aşağı olan borcların hesabına olur; 2) bu yolla alınan şirkətin səhmləri fond bazarında açıq satışa çıxarılmır.

465	Şirkətin menecerlər tərəfindən alınması	Management buy-out	Выкуп менеджерами	Şirkətin istiqrazlar hesabına alınmasının əsas xüsusiyyətlərindən biri odur ki, satın alınmış şirkərin səhmləri fond bazarında açıq satışda olmur və şirkətin məxsusi kapitalı institusional investorlar qrupuna məxsus olur. Əgər alış zamanı bu qrupa menecerlər rəhbərlik edirlərsə, belə alqı-satqı şirkətin menecerlər tərəfindən alınması adlanır.
466	Şirkətin müflisləşməsi	Business bankruptcy	Банкротство компании	Şirkətin müflisləşməsi, adətən, uzun müddət xərclərin gəlirlərdən artıq olması və dəymiş zərərin aradan götürülməsi üçün heç bir mənbənin olmaması səbəbindən olur. Rəsmi olaraq, şirkət məhkəmənin qərarından sonra müflis hesab olunur.
467	Tabe edilən borc	Subordinated debt	Субординированный долг	Tabe edilən borc öhdilikləri ödəmək qabiliyyətini itirmiş firmaya borc tələbləri verildikdə kredit borclardan sonra ödənilir. Beləliklə, tabe edilən borc statusuna görə "kiçik" sayılır və yalnız "böyük" kreditorların bütün tələbləri təmin olunduqdan sonra ödənilir.
468	Tam ədədli proqramlaşdırma (“sıfır-bir”)	Integer programming	Целочисленное программирования («ноль – один»)	Şirkətin səhmdarların varlanması xalis gətirilmiş dəyəri müsbət olan hər bir layıhənin qəbul edilməsi ilə artır. Lakin əgər invesitisiya proqramlarının mümkünlüyünə məhdudiyyətlər varsa, layihələrin seçilməsi üçün elə metod tapılmalıdır ki, o, şirkətin məhdud ehtiyatları çərçivəsində maksimal xalis gətirilmiş dəyəri təmin edə bilsin. Belə metodlardan biri xətti proqramlaşdırmadır. Belə məsələ xüsusi kompüter proqramı vasitəsi ilə həll olunur. Əgər layihələrin parçalanması mümkün deyilsə və nəticələrin tam ədədlərlə ifadə olunması tələb olunursa, onda xətti proqramlaşdırmanın tam ədədli proqramlaşma (“sıfır-bir”) deyilən formasından istifadə olunur.

469	Tam ödənişli lizinq	Full – payout Lease	Лизинг с полной выплатой	*bax: maliyyə lizinqi*
470	Tamamlanmanın təminatı	Completion quarentee	Гарантия завершения	Borcun ödənilməsi üçün ciddi təhlükələrdən biri layihənin gerçekləşməsinin yubanması və ya texniki cəhətdən qeyri mümkünlüyüdür. Ona görə də bir sıra hallarda borc ana şirkət və ya sığorta şirkəti tərəfindən verilən tamamlanmanın təminatı olan səhm şəklində əldə olunur.
471	Tamamlama üzrə istiqraz borcu	Completion bonding	Облигацинный займ под завершение	Əksər hallarda layihənin maliyyələşməsi birbaşa borc şəklində olur. Layihənin yubadılması borcun vaxtında ödənilməsi üçün maneə ola bilər. Ona görə də istiqrazların müəyyən kateqoriyasını ana şirkət və ya sığorta şirkəti tərəfindən buraxılan tamamlama üzrə təminatı olan istiqraz borcu vərəqələri təşkil edir.
472	Tender təklifi	Tender offer	Тендерное предложение	Şirkətlərin birləşməsi prosesində birləşmənin təşəbbüskarı olan şirkət iki taktikadan istifadə edə bilər: 1) birləşmənin hədəfi olan şirkətin səhmlərini birbaşa və ya tender təklifi ilə səhmdarlardan ala bilər; 2) birləşmənin hədəfi olan şirkətin səhmdarlarının bir hissəsinin müdafiəsindən istifadə edərək səhmdarların illik ümumi iclasında etibarnamələr vasitəsi ilə özünün birləşmə təklifini qəbul etdirə bilər.
473	Təcavüzkar artım	Aggressive growth	Агрессивный рост	Şirkətin biznes planlarından biridir. İrihəcmli maliyyə qoyuluşlarını, yeni növ məhsulların yaradılmasını, əldə olan bazarda iştirakının genişlənməsini və yeni bazarların zəbt olunmasını əks etdirir.

474	Tədavül opsionu	Traded option	Обращающийся опцион	Opsionlar firmaya gələcəkdə əvvəlcədən razılaşdırılmış qiymətlərlə aktivlərə alıb-satmaq hüququ (bu hüquq məcburi xarakter daşımır) verir. Firmalar opsionları başqa qiymətli kağızlarla uzlaşdıraraq və ya onlardan asılı olmadan dövriyyəyə buraxırlar. Digər tərəfdən ixtisaslaşmış opsion birjalarında iri həcmli opsion sövdələşmələri gerçəkləşir. Opsion müqavilələri bağlamaqla adi səhmləri almaq və ya satmaq mümkündür.
475	Tədavül səhmi	Outstanding share	Обращающаяся акция	Buraxılmış və investorların əlində olan səhmlərə tədavül səhmləri deyilir. Firmanın buraxdığı, lakin şirkətin xəzinədarlığında olan səhmlərə tədavüldə olmayan səhmlər deyilir.
476	Təkrar ümumi təklif	Secondary public offering	Вторичное публичное предложение	Yeni səhmlərin buraxılması hesabına şirkətə əlavə pul vəsaitlərinin cəlb edilməsi ilkin ümumi təklif adlanır, vençur kapitalistlərin və təsisçilərin əldə olan səhmləri satmaq cəhdləri isə təkrar ümumi təklif adlanır.
477	Tələb elastikliyi	Demand elasticity	Эластичность спроса	Tələb elastikliyi malın qiymətinin dəyişməsinin əlavə hər faizinə görə tələbin nisbi dəyişməsi ilə ölçülür. Əgər malın yaxşı əvəzedicisi varsa, onda elastiklik mənfi olacaq, yoxdursa elastiklik sıfıra yaxın olacaq. Nəzərə almaq lazımdır ki, məcmu təklif əyrisinə təkcə tələb elastikliyi deyil, həmçinin kondidensial informasiya gümanı da təsir edir.

478	Təmin olunmuş borclar	Secured loans	Обеспеченные займы	Banklar qısamüddətli ssuda verdikdə likvidli aktivləri, məsələn, debitor borcları, ehtiyatları və ya qiymətli kağızları təminat kimi tələb edə bilər. Əgər bank borcun əvəzində debitor borcları girov (təminat) kimi qəbul edibsə, bank borcları özü borclulardan yığa bilər, borcun yığıla bilməyən hissəsini kliyent özü ödəməlidir. Əgər bank borcun əvəzində ehtiyatları təminat (girov) kimi qəbul edirsə, onda ehiyatın yerləşdiyi anbarda verilən şəhadətnamə (sənəd) banka verilir. Bu zaman anbar sənədində ancaq malın yerləşdiyi yer və onun miqdarı göstərilıir. Malın keyfiyyəti və sığorta halları barədə borclu tərəfindən kreditora təminat verilməlidir.
479	Təmin olunmuş etibarli istiqraz vərəqəsi	Collateral trust bonds	Обеспеченные трастовые облигации	İpoteka istiqrazlarına oxşayır, amma şirkətin sərəncamında olan qiymətli kağızlarla təmin olunurlar. Adətən holdinq şirkətlər tərəfindən buraxılır, bu şirkətlərin aktivləri törəmə şirkətlərin səhmlərindən ibarət olur.
480	Təsbit edilmiş faiz dərəcəsi	Fixed interest rate	Фиксированная процентная ставка	Uzunmüddətli borc öhdəliklərinin emissiyası vaxtı təyin olunmuş faiz və ya kupon ödənişləri təsbit edilmiş faiz dərəcəsi adlanır.
481	Törəmə (maliyyə) alətlər	Derivative instruments	Производные (финансовые) инструменты	Törəmə (maliyyə) alətlərinə fyuçerslər, forvard müqavilələri, svoplar və opsionlar aiddirlər. Bunlar hedcləşdirmədə istifadə olunurlar.

482	Transaksiya xərcləri	Transaction costs	Трансакционные издержки	Transaksiya xərcləri mübadilə prosesində mülkiyyət hüququnun bir tərəfdən digərinə verilməsi ilə baglı olan xərclərdir. İlk dəfə iqtisadi ədəbiyyatda transaksiya xərcləri termini Nobel mükafatı laureatı R.Kouz tərəfindən işlədilmiş və müasir institusianal nəzəriyyədə geniş tətbiqini tapmışdır. Transaksiya xərclərinin 5 əsas növü mövcuddur: 1. İnformasiyanın əldə edilməsi ilə bağlı xərclər; 2. Müqavilələrin və danışıqların aparılması ilə bağlı xərclər; 3. Qiymətləndirmə və gözləmə effekti ilə bağlı xərclər; 4. Mülkiyyət hüququnun qorunması ilə bağlı xərclər; 5. Opportunist fəaliyyətlə bağlı xərclər.
483	Transfer qiymət	Transfer price	Трансфертная цена	Bir çox dövlətlərin və beynəlxalq vergi planlaşdırılmasında istifadə olunan termindir. Qarşılıqlı asılılığı olan şəxslər arasında sövdələşmə və ya şirkətlərin altqurumları arasında mallarla və ya əqli mülkiyyətlə mübadiləsində istifadə olunan qiymət deməkdir. Transfer qiymətlərin vergi öhdəliklərinin azaldılması məqsədi ilə tətbiq edilməsi transfer qiymət yaranması adlanır. Transfer qiymətlər bazar qiymətlərindən ciddi surətdə fərqləndikdə, vergi orqanları vergi qanunvericiliyinin vergilərdən yayınmaya qarşı tələblərinə uyğun olaraq və müvafiq proceduralara əməl edərək vergilərin şərti metodlarla hesablanmasını tətbiq edə bilərlər.

484	Transfer qiymətləndirmə	Transfer pricing	Трансфертное ценообразование	Qarşılıqlı asılı tərəflər arasında aparılan əməliyyatlarda qiymətlərin bazar qiymətlərinə münasibətdə fərqli müəyyən edilməsi transfer qiymətləri adlanır. Transfer qiymətləri bazar qiymətlərindən aşağı və ya yuxarı ola bilər. Qarşılıqlı asılı tərəflər arasında əməliyyat əsasən onların daxil olduğu transmilli şirkətlər tərəfindən aparılır. Əgər nəzərə alsaq ki, dünya ticarətinin 60-70%-i transmilli şirkətlərin payına düşür, onda bu üsulla vergilərdən yayınmanın böyük miqdarda olması şübhə doğurmur. Transfer qiymətləri əsasən qarşılıqlı surətdə asılı olan şəxslər tərəfindən həyata keçirilir *Bax: Transfer qiymət.*
485	Trast fondu	Trust fund	Трастовый фонд	Anqlosakson hüquq sistemində geniş şəkildə tətbiq olunan etimadlıq (etibarlıq) fondudur. Bu sistemə uyğun olaraq trast fonduna verilən mülkiyyət onun mülkiyyəti hesab olunur və vergitutma baxımından trast fondunu təsis edən hüququ və ya fiziki şəxsin mülkiyyəti kimi baxılmır. Bir çox hallarda bu cür trastların təsis edilməsi vergidən yayınmağa şərait yaradır və vergi risklərini artırır.
486	Uzun hedc	Long hedge	«Длинный» хедж	Riski azaltmaq üçün alıcı fyuçers satırsa, bu "gödək" hedc adlanır. Riski azaltmaq üçün satıcı fyuçers alırsa, bu "uzun" hedc adlanır. *Bax: Qısa hedc.*
487	Uzunmüddətli aktivlər	Long –lived, valuing	Долгосрочные активы	Bir il və daha çox dövr ərzində pul vəsaitlərinin axınını təmin edən aktivlər.

488	Uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirilməsi modeli	Capital asset pricing model	Модель оценки долгосрочных активов	Uzunmüddətli aktivlərin dəyərləndirilməsi modelinin əsas mahiyyəti risklərin diversifikasiya oluna bilən və diversifikasiya oluna bilməyən risklərə bölünməsidir. Əsas risklər diversifikasiya oluna bilməyən risklərdir, çünki diversifikasiya oluna bilən risklər investorlar tərəfindən aradan götürülə bilərlər. Diversifikasiya oluna bilməyən risklər beta əmsalı vasitəsi ilə müəyyən olunurlar və investisiyaların dəyərinin bütün aktivlərin məcmu dəyərindən asılılıq dərəcəsini xarakterizə edirlər.
489	Uzunmüddətlı və ya qısamüddətli qurğuların istismarı	Long-lived versus short-lived equipment	оборудование с долглсрочным или краткосрочным периодом эксплуатации	Uzunmüddətlı və ya qısamüddətli qurğuların istismarı olan qurğuların seçilməsi müntəzəm illik xərclərin minimallaşdırılması ilə bağlıdır. Müntəzəm illik xərclər isə xərcləri gətirilmiş dəyərinin anuitet əmsalına nisbətinə bərabərdir.
490	Uzunmüdətli qoyuluşlar büdcəsi	Capital budget	Бюджет долгосрочных вложений (капитальный бюджет)	İri şirkətlər kapital qoyuluşları prosesində öz filialları və müəssisələri üçün illik uzunmüdətli qoyuluşlar büdcəsini tərtib edirlər. Son nəticədə büdcə qarşıdan gələn il üçün planlaşdırılan, eləcə də əvvəlki illərdən yarımçıq qalmış layihələrin siyahısından ibarətdir. Adətən, layihələr dörd qrupa ayrılırlar: 1) təhlükəsizlik texnikası və ekologiya ilə bağlı xərclər; 2) İstimar və ya istehsal xərclərinin azaldılması, yəni avadanlığın dəyişilməsi ilə bağlı xərclər; 3) Mövcud istehsal imkanlarının artıtılması; 4) Yeni məhsullara və ya müəssisələrə qoyulan investisiyalar.

491	Uzunmüddətli maliyyə planlaşdırması	Lonq-time	Долгосрочное финансовое планирование	Uzunmüddətli maliyyə planlaşdırması 5 və ya 10 illik horizont üzrə planlaşdırılır. Uzunmüddətli maliyyə planlaşdırması adətən uzunmüddətli investisiyalar və ya kapitalın strukturu barəsində olan qərarlara aiddirlər, yəni uzunmüddətli aktivlər və öhdəliklərlə bağlıdırlar. Belə planlaşdırma, adətən, nisbətən kiçik investisiya layihələrinin vahid layihəyə çevrilməsi yolu ilə yaranır və hər bir layihə üzrə aqreqat investisiya göstəricilərindən istifadə olunur.
492	Üfüqi birləşmə	Horizontal merger	Горизонтальное слияние	Birləşmələr 3 cür olur: horizontal, vertikal və konqlemarat. Eyni sahənin şirkətlərinin birləşməsi horizontal birləşmə adlanır.
493	Vahid qiymət qanunu	Law of one price	Закон единой цены	Vahid qiymət qanunu nəzərdə tutur ki, inflyasiya templərində hər hansı bir fərq valyuta kursunun dəyişməsi ilə kompensasiya olunacaqlar. Daha ümumi halda alıcılıq qabilyyətinin pariteti terminindən istifadə olunur. İqtisadçılar ayrıca götürülmüş malın qiymətini nəzərdə tutduqda, vahid qiymət qanunu anlayışından istifadə edirlər, müxtəlif ölkələrdə qiymətlərin ümumi səviyyəsini müqayisə etdikdə alıcılıq qabiliyyətinin pariteti terminindən istifadə edirlər.
494	Vaxtından əvvəl satış hüquqlu istiqraz vərəqələri	Retractable bonds	Облигации с правом досрочной продажи	İnvestorlara ödəniş variantını seçməyə imkan verən istiqraz. Müddətin uzadılması (prolonqasiya) hüquqlu istiqraz vərəqələri ödəmə müddətini artırmağa imkan verir, vaxtından əvvəl satış hüquqlu istiqraz vərəqələri isə tələb üzrə ödəniş etməyə imkan verir.

495	Vaxtından qabaq satınalma	Calling, Call provisions	Отзыв (досрочный выкуп)	Əksər firmalar borc öhdəliklərini buraxarkən, vaxtından qabaq satınalma hüququnu özlərində saxlamağı şərtləndirirlər, yəni bu buraxılışın bütün istiqrazlarını vaxtından qabaq satınalma hüququnu və imkanını qorumağa çalışırlar. Vaxtından qabaq satınalma qiyməti ilkin buraxılışda müəyyənləşdirilir. Adətən, kreditorlar 5 il ərzində vaxtından qabaq satınalma hüququnun istifadəsindən müdafiə olunurlar.
496	Valer	Valeurs	Валёр	Qiymətli kağızlar termininin fransız ekvivalenti. Fransada səhmlər *actions*, itiqrazlar *obligations* adlanırlar. İstiqrazlar həmçinin *fonds d'etat* (dövlət qiymətli kağızları), *fonds garantis* (təminatlı istiqrazlar) и *emprunts* (borclar) adlanırlar.
497	Valyuta	Currency	Валюта	Bu və ya digər dövlətin pul sisteminin əsasında duran pul vahidi. Azərbaycan Respublikasının valyutası manatdır.
498	Valyuta bazarı	Foreign exchange market	Валютный рынок	Müxtəlif ölkələrin valyutasının və valyuta ilə ifadə olunmuş ödəniş sənədlərinin, məs. poçt köçürmələri, veksellər, teleqraf köçürmələri və s. alınıb - satıldığı bazar. Dünya valyuta bazarı müxtəlif ölkələrin bankları arasında müxbirləşmə ilə formalaşır və müəyyən yerləşməsi yoxdur.
499	Valyuta fyuçersi	Foreign exchange futures	Валютный фьючерс	Valyuta fyuçersi bazarı mütəşəkkil valyuta bazarı olub valyutanın gələcəkdə təchizatını təmin edir. Fyuçers müqavilələri yüksək dərəcədə standartlaşdırılıb: onlar ancaq əsas valyutalar üçün tərtib olunurlar; valyuta məbləği dəqiq təyin olunurlar, müddəti isə məhdudlaşdırılır. Bu cür ciddi standartlaşma valyuta fyuçersi bazarının yüksək likvidliyinə səbəb olur.

500	Valyuta kursu	Exchange rates	Валютный курс	Bir dövlətin valyutasının digər dövlətin valyutası ilə qiymətləndirilməsi
501	Valyuta opsiyonu	Currency option	Валютный опцион	Valyutanın indiki qiymətlə gələcəkdə alınıb - satılması hüququ. Opsionları iri banklarda, opsion müqavilələrini isə opsion birjasında almaq olar.
502	Valyuta riski	Currency risk	Валютный риск	Xarici ticarətdə valyuta və ya digər əməliyyatlarda zərər çəkmə təhlükəsi. Valyuta riski xarici valyuta kursunun milli valyuta kursuna nisbətən uğursuz dəyişilməsi ilə bağlıdır. Forvard müqavilələri valyuta riskini sığorta edən əsas alətlərdən biridir.
503	Varrant	Warrant	Varrant	1) Qiymətli kağızların yeni buraxılışının əvvəlcədən (buraxılışdan öncə) nominal qiymətlə almağa imkan verən və qiymətli kağızla birlikdə verilən şəhadətnamə; 2) Qiymətli kağızların sahibinə üstünlük verən və qiymətli kağızla birlikdə verilən şəhadətnamə; 3)Müəyyən malın qəbul edildiyi haqda mal anbarının sənədi.
504	Veksel	Note, Draft	Вексель	Sənaye və maliyyə şirkətləri tərəfindən buraxılan qısamüddətli təmin olunmamış istiqraz vərəqələri və borc öhdəlikləri.

505	Veksellərin emissiyası	Note	Эмиссия векселей	Firma üçün pul vəsaitləri əldə etməyin bir üsuludur. Veksellərin emissiyası sistemi borcalana qısamüddətli (5-7 illik) avroistiqrazlar buraxmağa imkan verir. Bu istiqrazlar firmanın adından banklar qrupu tərəfindən satılır. Banklar qrupu qiymətli kağızların növbəti buraxılışına abunə olur və bütün satılmamış vekselləri almağı boynuna götürür. Bu sistemin müqabilində firma ilkin abunə haqqını və illik abunə haqqını ödəyir.
506	Vergi agenti	Tax agent	Налоговый агент	Vergi agenti termini bir çox ölkələrin vergi qanunvericiliyində istifadə olunur. AR VM-nə əsasən vergi agenti dedikdə vergini hesablamağa, onu vergi ödəyicisindən tutmağa və təyinatı üzrə köçürməyə borclu olan şəxs başa düşülür. Məcəllədə həmçinin Vergi agentinin hüquq və vəzifələri öz əksini tapmışdır.
507	Vergi amortizasiyası	Tax depreciation	Налоговая амортизация	Vergi bazasının hesablanması üçün tətbiq olunan amortizasiya norması
508	Vergi güzəştləri	Tax preference items	Налоговые льготы	Vergiləri ödəməkdən tam və ya qismən azad etmə. Qanunvericilik yolu ilə müəyyən olunur və müstəsna hal daşıyır. Vergitutma obyektinə, bazasına və məbləğinə yönəlməsindən asılı olaraq vergi güzəştləri 3 qrupa bölünürlər: vergi müsadirəsi, vergi güzəşti və vergi krediti. Güzəştlər müxtəlif növlərə bölünürlər: vergitutma obyektinin vergi tutulmayan minimumu; vergi ödəyicilərinin müəyyən kateqoriyalarının vergidən azad edilməsi; vergi dərəcələrinin aşağı salınması; məqsədli vergi güzəştləri, o cümlədən vergi kreditləri (verginin alınmasının təxirə salınması) və digərləri.

509	Vergi xərcləri	Tax Expenditures	Налоговые расходы	Beynəlxalq valyuta fondu (BVF) vergi xərclərini aşağıdakı kimi təyin edir: Vergi xərcləri vergilərin standart strukturuna nisbətən təyin olunan elə güzəştlər və azadolmalardır ki, onlar dövlətin gəlirlərinin azaldılmasına səbəb olurlar. Bir halda ki, dövlət siyasətinin məqsədinə subsidiyalar və digər birbaşa xərclər vasitəsilə nail olmaq olar, güzəştlər büdcə xərclərinin ekvivalenti kimi təyin olunurlar. Vergi xərcləri: 1. İtirilmiş vergi gəlirləridir, yəni büdcənin gəlirlərinin azalmasına səbəb olurlar; 2. Gəlirlərin baza (normativ) strukturuna nisbətən təyin olunan vergi güzəştləri və azadolmaları nəticəsində yaranırlar; 3. Dövlətin sosial-iqtisadi məqsədlərinə nail olmağa xidmət edirlər; 4. Dövlətin birbaşa xərclərinin alternatividirlər. Adətən, vergi xərclərini qiymətləndirmək üçün 3 metoddan istifadə olunur: • İtirilmiş gəlirlərə görə; • Bərpa olunmuş gəlirlərə görə; • Ekvivalent xərclərə görə. Vergi xərcləri dövlətin sadəcə itirilmiş gəlirləri demək deyildir. Bunlar o gəlirlərdir ki, dövlət sosial-iqtisadi siyasətin konkret məqsədlərinə çatmaq naminə onlardan imtina etməyi mümkün hesab etmişdir. Başqa sözlə, hökumətin vergi sistemi çərçivəsində etdiyi maliyyə yardımıdır.

510	Vergi immuniteti	Tax immunity	Налоговый иммунитет	Vergi immuniteti hər hansı bir fiziki və ya hüquqi şəxsə vergi qanunverciliyində və beynəlxalq hüquqda nəzərdə tutulmuş hallarda vergilərin ödənilməsindən azad olmasını nəzərdə tutur. Vergi immuniteti hələ qədim zamanlarda Romada tətbiq edilmişdir. Müasir dövrdə beynəlxalq hüquqda diplomatik nümayindəliklərə və ona bərabər tutulan təşkilatlarda çalışan işçilərə və onların ailə üzvlərinə Vergi immuniteti tətbiq edilir.
511	Vergi krediti	Tax credit	Налоговый кредит	Vergi krediti vergi orqanı tərəfindən vergi ödəyicisinin ödəməli olduğu vergilərin müddətinin dəyişilməsi ilə bağlı plan hüquqdur. Müxtəlif ölkələrin vergi qanunvericiliyində verginin ödənilməsinə verilən möhlət hüququ 3 aydan 1 ilə qədər dəyişə bilər. Adətən, beynəlxalq praktikada Vergi krediti aşağıdakı hallarda verilir: • Müxtəlif fors-major hallarında, təbii fəlakət baş verdikdə; • Dövlət sifarişinin yerinə yetirilməsi zamanı maliyyələşmədə olan yubanmalar; • Şirkətin iflası zamanı. Vergi krediti vergi ödəyicisi ilə bağlanmış müqavilə əsasında təqdim edilir.

512	Vergi qalxanı	Tax shields	Амортизация как налоговый шит (налоговая защита)	Amortizasiya qeyri-pul formasında olan xərclərdir və vergiyə düşən gəlirin azalmasına səbəb olur. O, illik vergi qalxanını təmin edir: $T_s = A * T_n$; Burada: T_s - vergi qalxanı; A - amortizasiya; T_n - vergi dərəcəsi.
513	Vergi mexanizmləri	Tax mechanism	Налоговые механизмы	Vergi mexanizmləri hüquqi-təşkilatı normaların, müxtəlif metod və formaların yığımından ibarət bir sistem olmaqla köməkçi alətlər vasitəsi ilə idarə olunur. Bu köməkşi alətlər vergi mexanizmlərinin elementlərini təşkil edir. Vergi mexanizimlərinin elementlərinin parametrləri kəmiyyət xarakteristikalarına malik ola və olmaya bilər. Kəmiyyət xarakteristikaları məlum olan parametrlərə misal olaraq vergi dərəcələrini, vergi yükünü, vergi güzəştlərinin dərəcələrini, vergidən yayınma faizini, vergi potensialını və s. aid etmək olar. Elmi nöqteyi nəzərdən vergi mexanizmlərininə vergi nəzəriyyəsinin kateqoriyası kimi baxmaq olar.
514	Vergi partnyorluğu sazişi	The agreement on the tax partnership	Соглашение о налоговом партнерстве	Vergi orqanı ilə vergi ödəyicisi arasında vergi risklərinin minimallaşdırılması məqsədi ilə könüllü şəkildə bağlanmış niyyət razılaşması.

515	Vergi planlaşdırması	Tax planning	Налоговое планирование	Vergi planlaşmasının əsas məqsədi şirkətin qarşısına qoyduğu məqsədlərə çatmaq üçün vergiləri minimallşdırmaqdan ibarətdir. Əsasən mülti-mill şirkətlər tərəfindən vergilərdən yayınmaq və ya onu minimallaşdırmaq məqsədi ilə istifadə edilir. Beynəlxalq şirkətlər müxtəlif vergi dərəcələrinə malik ölkələrdə fəaliyyət göstərirlər. Bu isə müxtəlif növ törəmə şirkətlər yaratmaqla əsas biznesi aşağı vergi dərəcəli ölkələrə köcürməyə imkan verir. *Bax: transfer qiymətləndirmə.*
516	Vergi riskləri	Tax risks	Налоговые риски	Vergi öhdəliklərinin hər hansı səbəbdən düzgün müəyyən edilməməsi nəticəsində vergi ödəyicisinin maliyyə itkilərinə məruz qalmasının mümkünlüyü.
517	Vergi risklərinin minimallaşdırılması	Minimizing the tax risk	Минимизация налоговых рисков	Vergi ödəyicisinin vergi hesablamalarının tam və ya qismən yerinə yetirməsinə mənfi təsirlərin azaldılması və ya aradan qaldırılması.
518	Vergi sadələşdirilməsi	Tax simplication	Упрощение налогообложения	Vergi sadələşdirilməsi dedikdə ilk növbədə vergi sisteminin, vergi qanunvericiliyinin mümkün qədər sadələşdirilməsi nəzərdə tutulur. Bu sadələşdirmə vergi orqanları ilə vergi ödəyiciləri arasında partnyorluq əlaqəsini və şəffaflığı gücləndirir. Vergi sadələşdirilməsi vergi növlərinin mümkün qədər azaldılmasını, vergi inzibatçılığının şəffaflığının təkmilləşdirilməsini nəzərdə tutur.

519	Vergi sistemi	Tax system	Налоговая система	Qanunvericilik əsasında büdcəyə ödənilməli vergilərin, rüsumların və digər məcburi ödəmələrin məcmusu. Müxtəlif ölkələrdə müxtəlif vergi sistemləri tətbiq olunurlar. Azərbaycan Respublikasında vergi sistemi Vergi Məcəlləsinin 4-cü maddəsi ilə müəyyənləşdirilir. Azərbaycan Respublikasında aşağıdakı vergilər müəyyən edilir və ödənilr: 1) dövlət vergiləri; 2) muxtar respublika vergiləri; 3) yerli vergilər (bələdiyyə vergiləri).
520	Vergi şəffaflığı	Tax transparency	Налоговая прозрачность	Dünya ölkələri arasında inteqrasiya meyllərinin güclənməsi, qloballaşma proseslərinin genişlənməsi ölkələr arasında vergitutma sahəsində informasiya mübadiləsinə olan tələbləri artırmışdır. Bu isə hər ölkənin öz vergi siyasətinin formalaşması üçün digər ölkələrdən alınan məlumatın ötürülməsinin şəffaflığını tələb edir.

521	Vergi və birləşmələr	Taxes and mergers	Налог и слияния	Şirkətin başqa şirkət tərəfindən ələ keçirilməsi vergi tutulmasına məruz qala bilər və yaxud məruz qalmaz. Əgər vergi orqanları udulan şirkətin səhmdarlarını səhmlərin satıcısı hesab edirlərsə, onda həmin səhmdarlar kapital artımına görə vergi ödəməlidirlər. Digər halda isə udulan şirkətin səhmdarları köhnə səhmləri yeniləri ilə əvəz etmiş hesab olunurlar. Ələ keçirilmənin vergi statusu ödəniləcək verginin məbləğinə təsir edir. Əgər birləşmə vergiyə məruz deyilsə, onda şirkətlər əzəldən mövcud olan bir şirkət kimi qəbul edilir və vergi mexanizmində heç bir dəyişiklik olmur. Əks halda, yəni ələ keçirilmə vergiyə məruz qalmalıdırsa, birləşmiş şirkətin aktivləri yenidən qiymətləndirilir, aktivlərin dəyərinin artması və ya azalması vergiyə məruz qalan mənfəət və ya zərər kimi qəbul edilir.
522	Vergi və dividendlər	Dividends and taxes	Налог и дивиденды	Dividendlərin ödənməsi və ya kapitala çevrilməsi vergi siyasətindən və dərəcəsindən asılıdır. Əgər dividendlərə kapital artımına nisbətən daha yüksək vergi qoyulubsa, onda adətən dividendlər kapital artımına yönəldilir. Digər tərəfdən vergidən azad olan maliyyə institutlarının (məs., təqaüd fondu) kapital artımına üstünlük vermələri üçün əsasları yoxdur. Müasir qanunvercilikdə həm dividendlərə, həm də kapital artımına eyni vergi dərəcəsi tətbiq olunsa da, nəticələri müxtəlifdir. Dividendlərə tətbiq olunan vergi dərhal ödənməlidir, kapital artımına tətbiq olunan vergi isə səhmlərin satışından sonra da ödənilə bilər. Bu zaman fasiləsi şirkət tərəfindən vergi borclarının gətirilmiş dəyərinin azaldılması üçün istifadə edilə bilər. Ona görə vergi xidməti şirkətin dividend və ya kapital artımı taktikasını ciddi nəzarət altında saxlayır.

523	Vergi və xarici əməliyyatların maliyyələşməsi	Financing of foreign operations	Налог и финансирование зарубежных операций	Beynəlxalq şirkətlərin vergi mexanizmləri filialların yerləşdikləri ölkələrin qanunvericiliyindən asılıdır. Törəmə filial adətən yerləşdikləri ölkənin vergilərini ödəyir. Eyni zamanda ana şirkətin yerləşdiyi ölkəyə köçürdüyü dividendlərə görə korporativ vergiləri ödəməlidir. Əgər iki ölkə arasında ikiqat vergitutma barəsində müqavilə varsa, törəmə şirkət ancaq yerli vergiləri ödəyir.
524	Vergi və istiqraz hesabına alış	Leveraged buyout and taxes	Налог и выкуп за счет займов	Şirkətin istiqraz hesabına alınması şirkətin ödəməli olduğu gəlir vergisinin azalmasına səbəb olur. Digər tərəfdən investorların ödəməli olduğu verginin həcmini artırır. Ona görə də əgər şirkətin ödəməli olduğu külli miqdarda öhdəlikləri varsa, istiqraz hesabına maliyyə vəsaitlərinin cəlb olunması korporativ vergiləri azaltmır, amma fiziki şəxslər səviyyəsində vergiləri artırır.
525	Vergi və lizinq	Leasing and taxes	Налог и лизинг	Lizinqdə icarayəverən əmlakın sahibkarı olduğu üçün amortizasiyanı vergiyə düşən gəlirdən çıxa bilər və beləliklə, amortizasiya üzrə vergi qalxanından istifadə etmiş olur. Ona görə də lizinq şirkəti üçün əmlakı kimi qalaraq vergi güzəştlərinin əvəzində icarədar üçün icarə güzəştləri etmək sərfəli ola bilər. Digər tərəfdən icarədar öz növbəsində vergiyə düşən mənfəətdən icarə haqlarını çıxa bilər, amma icarəyəverən öz növbəsində həmin icarə haqlarını vergiyə düşən mənfəətə daxil etməlidir. Amma vergi xidməti bu halda yalnız lizinqin olduğunu nəzarətdə saxlamalıdır. Çünki şirkətlər lizinqdən bəzən müddətli satış və təminatlı kredit sazişini gizlətmək üçün istifadə edirlər.

526	Vergi və sıfır kuponlu istiqraz	Zero coupon bonds	Налог и облигации с нулевым купоном	Korporasiyaların adi istiqrazlarından fərqli olaraq bu istiqrazlar üzrə ildə iki dəfə faizlərin ödənməsi baş vermir. Əvəzində bu istiqrazlar nominal qiymətə nisbətən diskontla satılır və axır ödəniş üzrə isə nominal və istiqrazın buraxılışı vaxtı təyin olunmuş faiz dərəcəsinin bütün müddət üçün cəmlənmiş məbləği ödənilir. Sıfır kuponlu istiqrazlar korporasiyalar üçün ona görə cəlbedicidirlər ki, korporasiyalar vergi güzəştlərindən istifadə edə bilərlər. Amma istiqraz üzrə ödəniş sona saxlanılır.
527	Vergi yükü	Tax burden	Налоговая нагрузка	Vergi yükü ilk növbədə toplanılan vergilərin digər iqtisadi göstəricələrə görə müqayisədə müəyyən olunur. Adətən beynəlxalq praktikada vergi yükü dedikdə vergilərin məbləğinin ÜDM -ə olan nisbəti başa düşülür.
528	Vergidən yayınma	Tax evasion	Уклонение от налогов	Vergidən yayınma - vergi ödəyicisi tərəfindən bilərəkdən vergi öhdəliklərinin azaldılması və ondan yayınmaq məqsədi ilə vergitutma bazasını (gəlir, əmlak və s.) gizlədilməsi və ya azaldılması cəhdidir. Vergidən yayınma aşağıdakı formalarda həyata keçirilə bilər: 1. Səhv vergi bəyannamələri təqdim etməklə; 2. Balans göstəricilərini saxtalaşdırmaqla; 3. Mənfəət və gəliri gizlətməklə; 4. Səhmlərin dəyərini süni şəkildə aşağı salmaqla; 5. Xərclərə aid edilən məsrəfləri artırmaqla və s.

529	Vergilər	Taxes	Налоги	Vergi - dövlətin və bələdiyyələrin fəaliyyətinin maliyyə təminatı məqsədi ilə vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə və yerli büdcələrə köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişdir. Vergilərin yaranması adətən dövlətin yaranması ilə əlaqələndirilir.
530	Vertikal birləşmə	Vertical merger	Вертикальное слияние	Birləşmələr horizontal, vertikal və konqlomerat olmaq üzrə 3 növə bölünürlər. Eyni sahənin şirkətlərinin birləşməsi horizontal birləşmə adlanır; Vertikal birləşmədə alıcı şirkət öz fəaliyyətini ya əvvəlki istehsal mərhələlərinə xammal mənbələri daxil olmaqla genişləndirir, yaxud istehsalın sonrakı istehlakçıya qədərki mərhələlərinə kimi genişləndirir. Konqlomerat birləşmələr müxtəlif sahələrə aid şirkətlərin birləşməsindən alınır.
531	Vertikal inteqrasiya	Vertical integration	Вертикальная интеграция	Vertikal tipli birləşmələrdə istifadə olunur. İri şirkətlər adətən birləşmədən sonra bir tərəfdən ehtiyatlar (resurslar) mənbəyini, digər tərəfdən isə alıcılar və təchizatçılarla birləşməyə çalışırlar. Vertikal inteqrasiya idarəetməni və koordinasiyanı asanlaşdırır.
532	Vestləmə (hüququn verilməsi)	Vesting	Вестирование	Təqaüd proqramı üzrə nəzərdə tutulan kompensasiya formasıdır. ABŞ qanunverciliyinə görə ən azı 5 il iş stajı olan işçi üçün bu iş müddəti ərzində qazandığı təqaüd məbləğlərinin tam ödənməsi təmin olunmalıdır. Bu hüquqa vestləşmə deyilir.

533	“Yaşıl şantaj”	Greenmail	«Зеленый шантаж»	Zəbtolunma obyekti olan şirkət düşmən namizəd şirkəti onun əldə etdiyi bütün səhmləri almaqla əlinə keçirir. Təbii ki, səhmlərin alınması namizəd şirkəti öz məqsədindən imtina etməsinə sövq edən qiymətlərlə baş vermir. Digər tərəfdən, bu qiymət zəbt iddiası olan şirkətin səhmdarlarını təmin etmir.
534	Yaşıl vergi siyasəti	Green tax policy	Зеленая налоговая политика	Dünyada baş verən sosial-iqtisadi inkişafla bağlı istehsal həcminin genişlənməsi ətraf mühitə dəyən mənfi təsirləri artırır. Bu mənfi eksternalları (təsirləri) azaltmağın ən effektli yollarından biri by sahədə müxtəlif növ vergilərin tətbiqi ilə bağlıdır. Artıq dünyada iqtisadi-ekoloji siyasətin yeni tərkib hissəsi olan “Yaşıl vergi siyasəti” formalaşmışdır. Yaşıl vergi siyasəti vasitəsi ilə ətraf mühitə dəyən, atmosferə buraxılan zərərli qazların, suya buraxılan tullantıların həcmini azaltmaq mümkündür.
535	“Yetkin faktorinq”	Maturity factoring	«Зрелый» факторинг	Borcların qaytarılmasına kömək edən və şübhəli borclardan sığorta edən faktorinq.
536	Yol vergisi	Road fund taxes	Дорожный налог	Azərbaycan Respublikasının ərazisinə daxil olan və həmin ərazidən sərnişin və yük daşınması üçün istifadə edən avtomobil nəqliyyatı vasitələrinin sahibləri olan qeyri-rezident müəssisələri və qeyri-rezident fiziki şəxslər , habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində mülkiyyətində və ya istifadəsində minik avtomobilləri, avtobuslar və digər avtomobil nəqliyyatı vasitələri (bundan sonra bu fəslin məqsədləri üçün—avtomobil nəqliyyatı vasitələri) olan şəxslər Azərbaycan Respublikasının avtomobil yollarından istifadəyə görə yol vergisinin ödəyiciləridir.

537	Yolda xalis qalıq	Net float	Чистый остаток в пути	Şirkət yolda olan ödənişin hesabına udur, lakin mümkünlüyün rəqsləri nəticəsində uduzur. Uduş və uduzmaq arasındakı fərq yolda olan xalis qalıq adlanır. Satıcının bankı ödəniş barədə qəbzi alıcının bankına göndərmək və ödəniş baş verməsinə qədərki müddətdə real pul məbləğinə malik olmur (adətən, 1-2 iş günü). Bu hadisə pula əl çatmazlığın mümkünlüyünün rəqsləri adlanır.
538	Yolda olan pul vəsaitləri	Float, disbursement float	Денежные средства в пути	Pul vəsaitlərinin yığılması və xərclənməsi prosesində yaranmış situasiyadır. Əgər şirkət digər şirkətə (məs: təchizatçı) ödəniş haqqında poçt ilə qəbz yollayırsa və bu barədə dərhal mühasibat uçotunda qeydiyyat aparmışsa, onda onun bank hesabındakı məbləğlə mühasibat uçotundakı məbləğ arasında müəyyən müddət üçün fərq yaranır. Zaman müddəti məbləği qəbul edən şirkətin öz bankına, bankın isə ödəyən şirkətin bankına ödəmə haqqında məlumat verməsi üçün lazım olan vaxtla müəyyən olunur. Şirkətin bank hesabındakı yaranmış fərq yolda olan pul vəsaitləri adlanır.
539	Yüklənmə faktorları	Load factors	факторы загрузки	Yüklənmə faktorları özünü avadanlığın sezonla bağlı olaraq tam və ya yarımçıq yüklənməsi ilə əlaqədardır. Yüklənmə faktorlarını dəyərləndirərkən hər variant üzrə layihə və əlavə xərclərin xalis gətirilmiş dəyərlərini hesablamaq vacibdir.

540	Zamanla oyun	Playing for time	Игра на время	Dividend siyasəti və kapitalın strukturuna aid iqtisadi oyun formasıdır. Maliyyə çətinlikləri dövründə kreditorlar əmlakın hansısa hissəsini xilas etmək üçün firmanı hesablar üzrə ödəməyə məcbur etməyə çalışırlar. Səhmdarlar isə öz növbəsində ödənişi təxirə salmağa çalışırlar. Zamanla belə oyunda problemin həqiqi ölçülərini gizlətmək və cari il üçün daha yaxşı göstəricilərin nümayiş etdirilməsi üçün müxtəlif üsullardan (uçot metodunun dəyişdirilməsi, özbaşına bərpa barədə yalançı ümidlərin həvəsləndirilməsi, təkrar istehsala və tədqiqatlara çəkilən xərclərin azaldılması və s.) istifadə olunur.
541	“Zəhər həbi (padzəhr)”	Poison pill	«Ядовитая змея»	Şirkətlərin birləşməsi perspektivi yarananda ələkeçirilmə təhlükəsi ilə üzləşən şirkət əks-hücüm təşkil edir və ümumilikdə "zəhər həbi" adlanan üsullarla özünü qeyri-cəlbedici göstərməyə çalışır.